

**AVRUPA BİRLİĞİ' NDE ve TÜRKİYE' DE
ÇEVRE POLİTİKALARI ÇERÇEVESİNDE
İSKENDERUN SANAYİ BÖLGESİ**

B. Gökhan CİVELEK

**ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS (MBA) PROGRAMI**

ARALIK 2006

MERSİN

**AVRUPA BİRLİĞİ' NDE ve TÜRKİYE' DE
ÇEVRE POLİTİKALARI ÇERÇEVESİNDE
İSKENDERUN SANAYİ BÖLGESİ**

B. Gökhan CİVELEK

**ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS (MBA) PROGRAMI**

Danışman : Prof. Dr. Yücel ERTEKİN

ARALIK 2006

MERSİN

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

B. Gökhan CİVELEK

**AVRUPA BİRLİĞİ' NDE ve TÜRKİYE' DE
ÇEVRE POLİTİKALARI ÇERÇEVESİNDE**

**İSKENDERUN SANAYİ BÖLGESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

B. Gökhan CİVELEK

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

HAZİRAN 2006

ÖZET

Günümüzde çevre bilinci dünyada, Avrupa da ve Türkiye de hızla gelişmektedir. Bu bilinç artık Avrupa Birliğine üyelik yolunda Türkiye için bir gereklilik olduğu kadar, küreselleşen dünya piyasasında var olmanın bir standardı olma yolundadır. Bu çalışma ile İskenderun bölge sanayisinin gelişen Türk ve Avrupa Birliği Çevre Mevzuatlarına uyumu araştırılmıştır.

Yapılan çalışmanın teorik bölümünde; Avrupa ve Dünyada çevre bilincinin gelişimi ve bu paralellelikle Türkiye'deki çevre bilincinin gelişimi özetlenmiş, Endüstriyel Çevre Konusundaki Avrupa Birliği ve Türk mevzuatı incelenmiştir.

Pratik bölümde ise; teorik çalışma ile elde edilen temel bilgilerin, Yerel Yetkililer, Sivil Toplum Kuruluşları ve fabrikaların yetkililerine yapılan anket çalışması ile İskenderun Bölgesinde uygulama ve yaklaşımı araştırılmıştır. Anket çalışmalarının sonunda; Türk Kanunları ile yapılan düzenlemelerin uygulamada bir formalite gibi kağıt üzerinde olduğu, ancak gerçekte uygulanmadığı görülmüştür. Avrupa Birliği yönerge ve tüzüklerine ise herhangi bir uyum zorunluluğu olmadığından; bu konuda bir çalışma yapılmadığı gözlenmiştir.

**ENVIRONMENTAL POLITICS, MANAGEMENT
AT EUROPEAN UNION AND TURKEY
RESEARCH ON THE
APPLICATION AT ISKENDERUN INDUSTRIAL REGION
(M.B.A Thesis)**

B. Gökhan CİVELEK

**ÇAĞ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES**

JUNE 2006

ABSTRACT

Nowadays, environmental consciousness is spreading out in the world, Europe as well as Turkey.

This consciousness is not only one of the requirement for Turkey on the way of membership to European Union, and also being a standard to be a member of the Global Market.

By this study, the adaptation of Iskenderun Industrial region to developing Turkish and European Union laws of environmental regulations are searched.

In the theoretical part of the study; the development of environment consciousness in the World, Europe as well as Turkey is summarized. European and Turkish Industrial Pollution regulations are investigated

In the practical part; the developing of the applications to the information at the theoretical part is searched at the Iskenderun Industrial region by applied questionnaires to the local authorities , to Non Government Organizations and also to environment responsibilities of the factories. From this survey results; The application of the Turkish regulations are considered as formalities on the papers, but has no real application. Since it is not obligatory to full fill and apply the Environmental European Union regulations and laws yet; no application on that field has been found.

TEŞEKKÜR

Çalıőmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla ben yönlendiren Sayın Hocam Prof. Dr. Ömer Önder Arı beyefendiye, Sayın Hocam Prof. Dr. Cevdet Atay beyefendiye, yine kıymetli tecrübelerinden faydalandığım Sayın Hocam Prof. Dr. Süleyman Türkel Beyefendiye teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
ÖNSÖZ.....	x
TANIMLAR.....	xii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1 ÇEVRE POLİTİKALARI.....	4
1.1. DÜNYADA VE AB TOPLULUĞUNDA ÇEVRE POLİTİKALARININ TARİHİ VE GELİŞİMİ	4
1.2. TÜRKİYEDE ÇEVRE POLİTİKALARININ TARİHİ VE GELİŞİMİ.....	11
1.3. AB ÇEVRE POLİTİKALARI.....	15
YÖNETİM PLANLARINDA	15
1.3.2. HUKUKİ MEVZUATTA	17
1.3.3. ÇEVRE POLİTİKASI KAVRAM ve İLKELERİ	24
1.4. TÜRKİYE ÇEVRE POLİTİKALARI.....	26
1.4.1. 5 YILLIK KALKINMA PLANLARINDA	26
1.4.2. HÜKÜMET PROGRAMLARINDA.....	31
1.4.3. HUKUKİ MEVZUATTA ÇEVRE.....	38
1.5. ÇEVRE POLİTİKASI KAVRAMI ve İLKELERİ.....	45
1.6. AB VE TÜRK ÇEVRE POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	48
1.6.1 İLKELERİN KARŞILAŞTIRILMASI	48
1.6.2. TÜZÜK ve YÖNETMELİKLERİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	49
1.6.3. TÜRKİYENİN AB ÇEVRE DÜZENLEMELERİNE UYUMU İÇİN EKSİKLERİ	50

BÖLÜM 2	KURUMSAL YAPILANMA	53
2.1.	AB’NİN ÇEVRE KONUSUNDA KURUMSAL YAPILANMASI	53
2.2.	TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN ÇEVRE KONUSUNDA KURUMSAL YAPILANMASI.....	55
2.2.1	MERKEZ YÖNETİMİ.....	55
2.2.1.1.	ÇEVRE YÖNETİMİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	57
2.2.1.2.	ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ VE PLANLAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	59
2.2.1.3.	ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME DAİRESİ BAŞKANLIĞININ GÖREVLERİ	60
2.2.1.4.	DIŞ İLİŞKİLER VE AVRUPA DAİRESİ BAŞKANLIĞININ GÖREVLERİ	60
2.2.1.5.	ÇEVRE YÜKSEK KURULU	61
2.2.2.	ÇEVRE KONUSUNDA TAŞRA YÖNETİMİ.....	62
2.2.2.1	BAKANLIK TEŞKİLATI.....	62
2.2.2.2.	YEREL ÇEVRE KURULLARI.....	62
2.2.2.3.	DİĞER KURULUŞLAR.....	63
3.	YAPILAN ARAŞTIRMA ÇALIŞMALARI	65
3.1.	ARAŞTIRMA PROBLEMİ	65
3.2.	HİPOTEZ	66
3.3.	ANKET ÇALIŞMASI.....	67
3.3.1.	ÖRNEKLERİN BELİRLENMESİ	67
3.3.2.	SORULAR VE AMAÇLARI.....	69
3.3.3.	ANKET UYGULAMASINA VERİLEN CEVAPLAR	76
3.3.4.	YAPILAN ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	101
4.	SONUÇLAR.....	108
5.	ÖNERİLER.....	110
	EKLER	113
	KAYNAKLAR	115
	ÖZGEÇMİŞ.....	117

ÖNSÖZ

Endüstrinin Avrupa da hızla gelişimi ile, endüstriyel çevre kirliliğinin olumsuz etkilerini hissedilen Avrupa da, çevre koruma bilinci Türkiye ye göre çok daha önce belirmeye başladı. Buna paralel olarak Avrupa da çevre kirliliğine karşı önlemler alındı ve çevreci hareketler duyuldu. Bu hassasiyet Avrupa ile sürekli bir ilişki halindeki Türkiye de aynı paralelde endüstrinin gelişimi ile orantılı ancak belirli bir zaman faz farkı ile belirmektedir.

“ Çevre Bilinci ” ve “ Çevreye Duyarlılık ” artık uluslar arası platformda bir standart haline gelmektedir . Yaşadığımız toplumda “ Çevre Dostu ” ürünler tercih edilmekte, Çevreye zararlı ürünler pazarlardan dışlanmaktadır. Bu davranış biçimini sadece Avrupa da değil, Global olarak yayılmaktadır. Pazarlanan ürünün teknik özelliklerinin yanında, ürünün çevreci özelliği de satışı destekleyen bir üstünlük haline gelmiştir . Çevre dostu ürünler yaygınlaşmakta, Çevreye zararlı ürünlerin kullanımı kanunlar nezdinde yasaklanmaktadır.

İşletme Yüksek Lisans derslerim arasında aldığım “ Avrupa Birliği ve Kurumları ” ve , “Uluslararası Pazarlama ” dersleri esnasında “ Rekabet Koşullarını ” belirleyen bir diğer unsurun standartlar olduğu anlatılmıştı. Bu derslerde, Avrupa Topluluğunun temel felsefelerinden birinin de “ Adil ve Serbest Rekabet ” koşullarının yaratılması ilkesi olduğu pek çok defa vurgulandı.

Bu noktada Çevre Standartlarına ve bu konudaki Avrupa Birliği politikalarına dikkatim iyice yoğunlaştı.

“ Çevre ” başlığı Avrupa Birliğine üyelik yolunda; Türkiye'nin Avrupa Birliği Müktesebatına uyumunda karşısına çıkan en zor konu başlıklarından biri olacak. Türkiye'nin Avrupa Birliği Standartlarına uyumunun minimum maliyetinin elli milyar dolar olacağı tahmin ediliyor.⁽¹⁾

⁽¹⁾ SKYTÜRK Kanalı, Haber Ötesi, Dünya Çevre Günü Özel Programı Ethem Torunoğlu (Çevre Mühendisleri Odası Onur Kurulu Üyesi) Tarih 05.06.2006

Çevre Konusu Ülkemizde de her geçen gün daha çok gündeme gelmekte. Yakın zamanda Tuzla Orhanlı Beldesinde bulunan sanayi artığı variller kamu oyunun dikkatini Çevre konusuna tekrar çekmiştir⁽¹⁾. Bu ilgi her geçen gün giderek artmaktadır. Benzeri bir süreçten Avrupa da geçmiştir ve halen Avrupa da çevre bilinci gelişimine devam etmektedir. Aynı süreci Türkiye de yaşamaktadır ve yaşayacaktır.

Mühendis olarak iş hayatımda gördüğüm; ürünün “Çevre Dostu ” olma özelliğinin satış ve pazarlama avantajı olarak kullanılması ve MBA derslerinde anlatılan teorinin birleşimi üzerine yaşadığım bölgede yerel yönetimin ve endüstriyel üretim tesislerinin bu konuya yaklaşımının araştırılmasının ilginç bir konu olduğunu düşündüm.

İskenderun bölgesinin endüstriyel Çevre Politikaları konusundaki en belirgin özelliği; Sanayi tesisleri İskenderun ilçesinde iken, bunları denetlemek ile yetkili yerel yönetim birimi buradan seksen kilometre uzakta il merkezi Antakya da bulunmaktadır.

Bu çerçevede, bu tez ile öncelikle Avrupa da ve Ülkemizde sırası ile aşağıdaki konular incelenmiştir.

- Çevre Bilinci ve Politikalarının oluşum süreci.
- Kurumsal Yapılanma.
- Hukuksal Düzenlemeler.

Bu konular ışığında; İskenderun Bölge Sanayi Tesislerinin yapılan anket çalışmaları ile uyum yaklaşımı araştırılmıştır. Anket çalışmaları Yerel Yönetim, Sivil Toplum Örgütü ve Sanayi tesisleri olmak üzere üç anket grubuna yapılmıştır.

Anket sorularının cevaplarına göre yerel tabanda İskenderun Bölge Sanayisinin Dünya ve Avrupa da ki Çevre Bilincine ve Türk Mevzuatına yaklaşım mertebesi araştırılmıştır.

⁽¹⁾ http://www.hurriyet.com.tr/gundem/4276989_p.asp Tarih 06.06.2006

TANIMLAR

5491 Sayılı çevre kanununun 2. Madde b bendinde ki tanımlara göre;

- Ekolojik denge: İnsan ve diğer canlıların varlık ve gelişmelerini doğal yapılarına uygun bir şekilde sürdürebilmeleri için gerekli olan şartların bütünü,
- Çevre: Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam,
- Çevre korunması: Çevresel değerlerin ve ekolojik dengenin tahribini, bozulmasını ve yok olmasını önlemeye, mevcut bozulmaları gidermeye, çevreyi iyileştirmeye ve geliştirmeye, çevre kirliliğini önlemeye yönelik çalışmaların bütünü,
- Çevre kirliliği: Çevrede meydana gelen ve canlıların sağlığını, çevresel değerleri ve ekolojik dengeyi bozabilecek her türlü olumsuz etki,
- Sürdürülebilir çevre: Gelecek kuşakların ihtiyaç duyacağı kaynakların varlığını ve kalitesini tehlikeye atmadan, hem bugünün hem de gelecek kuşakların çevresini oluşturan tüm çevresel değerlerin her alanda (sosyal, ekonomik, fizikî vb.) ıslahı, korunması ve geliştirilmesi süreci,
- Sürdürülebilir kalkınma: Bugünkü ve gelecek kuşakların, sağlıklı bir çevrede yaşamasını güvence altına alan çevresel, ekonomik ve sosyal hedefler arasında denge kurulması esasına dayalı kalkınma ve gelişme,
- Alıcı ortam: Hava, su, toprak ortamları ile bu ortamlarla ilişkili ekosistemler,
- Doğal varlık: Bütün bitki, hayvan, mikroorganizmalar ile bunların yaşama ortamları,
- Doğal kaynak: Hava, su, toprak ve doğada bulunan cansız varlıklar,
- Kirleten: Faaliyetleri sırasında veya sonrasında doğrudan veya dolaylı olarak çevre kirliliğine, ekolojik dengenin ve çevrenin bozulmasına neden olan gerçek ve tüzel kişiler,
- Ekosistem: Canlıların kendi aralarında ve cansız çevreleriyle ilişkilerini bir düzen içinde yürüttükleri biyolojik, fiziksel ve kimyasal sistem,
- Atık su: Evsel, endüstriyel, tarımsal ve diğer kullanımlar sonucunda kirlenmiş veya özellikleri kısmen veya tamamen değişmiş sular,

- Atık su altyapı tesisleri: Evsel ve/veya endüstriyel atık suları toplayan kanalizasyon sistemi ile atık suların arıtıldığı ve alıcı ortama verilmesinin sağlandığı sistem ve tesislerin tamamı,
- Arıtma tesisi: Her türlü faaliyet sonucu oluşan katı, sıvı ve gaz halindeki atıkların yönetmeliklerde belirlenen standartları sağlayacak şekilde arıtıldığı tesisler,
- Atık: Herhangi bir faaliyet sonucunda oluşan, çevreye atılan veya bırakılan her türlü madde,
- Katı atık: Üreticisi tarafından atılmak istenen ve toplumun huzuru ile özellikle çevrenin korunması bakımından, düzenli bir şekilde bertaraf edilmesi gereken katı atık maddeler,
- Tehlikeli atık: Fiziksel, kimyasal ve/veya biyolojik yönden olumsuz etki yaparak ekolojik denge ile insan ve diğer canlıların doğal yapılarının bozulmasına neden olan atıklar ve bu atıklarla kirlenmiş maddeler,
- Tehlikeli kimyasallar: Fiziksel, kimyasal ve/veya biyolojik yönden olumsuz etki yaparak ekolojik denge ile insan ve diğer canlıların doğal yapılarının bozulmasına neden olan her türlü kimyasal madde ve ürünler,
- Hava kalitesi: İnsan ve çevresi üzerine etki eden hava kirliliğinin göstergesi olan, çevre havasında mevcut hava kirleticilerin artan miktarıyla azalan kaliteleri,

GİRİŞ

20.Yüzyılın son dönemlerinde önemli bir disiplin olarak ortaya çıkan çevre kavramının içeriğinin tam olarak tespit edilmediği görülmektedir. Çevre ile ilgili yayınlar araştırıldığında “Teknoloji, Planlama, İktisat, Toplum Sağlığı, Tabii Bilimler, Nüfus, Tarihî Değerler, Şehircilik” konuları çevreye bağlı kavramlardır. Bunun yanında çevre içerisinde göz önünde tutulan “su, toprak, bitki örtüsü, deniz, gürültü, kozmik alan, içinde yaşadığımız hava, hayvanlar alemi” konuları da mevcuttur. Bu da gösteriyor ki, çevre kavramının sınırları ve içeriği konusunda bilim adamlarının bir fikir birliğinin olmaması bakış açılarının farklı olduğunu göstermektedir.

İnsanın çevresiyle olan ilişkileri sanayi devrimine kadar uyumlu olmuştur. Ancak, sanayi inkılabıyla beraber meydana gelen artık ve atıkların özümlememesi bu ilişkileri çevre aleyhine bozmuştur.

Çevre sorunları çok genel ifadeyle, insanlar tarafından meydana getirilen suni[yapay] çevrenin, tabii çevre üzerindeki olumsuz etkileri olarak tanımlanabilir. Çevreye sadece insanlar zarar vermemekte, tabiatta bulunan diğer canlı ve cansızlarda zarar vermektedir. Bu nedenle çevre sorunlarının anlaşılmasında ve çözümlenmesinde, sorunların toplumsal boyutlarının, başta iktisat olmak üzere, sosyoloji, antropoloji, hukuk v.b. bilim dallarınca açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Şimdi çevre sorunları olarak anılan ve ekosistemde meydana gelen bozulmaları, kirlenmeleri, tabii kaynakların yok olması, canlı türlerin yok olmayla karşı karşıya gelmesi, kısacası ekolojik dengelerin bozulması tarihi süreç içerisinde gelişmiş ve kentsel hayatla birlikte önemli boyutlara ulaşmıştır doğa, insan ve toplum, çevrenin üç ana faktörüdür. İnsanlar, kendilerini ve toplumu oluşturup geliştirirken doğanın temizliğine dikkat etmelidirler.

Birey sorumluluğu ve bir arada yaşama zorunluluğu çevre kültürüne saygılı olmamızı emreder. Bu paralellikte, iyi vatandaşlığın da tanımı değişmektedir; daha önceleri “ İyi

Vatandaş ” kanunlara saygılı, askerliğini yapan, vergisini ödeyen kişi ifadesi ile tanımlanırken, artık bunların yanına “Çevre Kirliliğini İhbar Eden ” tanımı da eklenmiştir⁽¹⁾.

Ekoloji “ Doğal Çevrenin ” bilimsel olarak incelenmesini bilim dalı olarak geliştiren akademik çalışma alanıdır. Toplumun ekonomik gelişmesini sağlayan sanayi sektörünün çevreye zararlarını önleme amacına yönelik faaliyetler; “İnsan sanayii ilişkilerinde ”, bilim adamlarının dikkatlerini çeken konular arasına girmiştir.

Toplumlar gelişirken birey yerleşim amacı ile mesken, yaşam faaliyeti olarak tarım, sanayileşme ve hizmetler yoluyla üretim faaliyetlerine girer. Bu faaliyetler sonucu ormanlar, tarlalar, yerleşim alanları ve sanayiinin kurulduğu bölgelerdeki doğal çevre insan eliyle değişime uğrar. Örneğin, nehirler zehirli atıklarla zehirlenir, hava kirlenir, toprak asitleşir, böylece niteliksel ve niceliksel değişime uğrar. Bu sonuca yol açan insanın doğayı ne derece dikkatli, özenli kullandığı göz önüne alınarak “ Çevre Bilincine “ Sahip olup olmadığı ve gelecek kuşakları düşündüğü yargısına varılabilir.

Çevre Koruması; günümüzde çevre kirliliğinin artması ve tabii kaynakların sürekli bir biçimde tükenmesi, çevre koruması denilen mobilite meydana getirmiştir. Çevrenin kirlenmesi ve kaynakların tükenmemesi için sanayi ve hükümet politikalarının sunduğu imkanları gözden geçirmek ve yeni bilinçli tedbirler için politikalar üretebilmek olayı çevre korumasının unsurları olarak ortaya çıkmıştır

2872 Sayılı Çevre kanunumuzun 2. Madde ‘ c ’ bendinde "Çevre Kirliliği" terimi; insanların her türlü faaliyetleri sonucu, havada, suda ve toprakta meydana gelen olumsuz gelişmelerle ekolojik dengenin bozulması ve aynı faaliyetler sonucu ortaya çıkan koku, gürültü ve atıkların çevrede meydana getirdiği arzu edilmeyen sonuçları şeklinde tanımlanırken; Aynı maddenin ‘ a ’ bendinde "Çevre Korunması" terimi; ekolojik dengenin korunması, havada, suda, toprakta kirlilik ve bozulmaların önlenmesi ve çevrenin iyileştirilmesi için yapılan çalışmaların bütünüdür.

⁽¹⁾ Türkiye'nin Çevre Politikası Nedir Ne Olmalıdır (Kolektif Çalışma) Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını Ankara 1987

Toplumun gelişmişlik düzeyi ve çevre kültürünü yansıtan “ Çevrenin korunması ” Toplumsal bir sorumluluktur.

Aday ülkelerin Avrupa Birliğine üye olmalarının en önemli koşulu, ulusal hukuk sistemlerini topluluğun her alanda sahip olduğu mevzuata, yani A.B. Müktesebatına uyumlu hale getirmeleridir. “ Müktesebat ” terimi, anlaşmaları, ilgili tüzükler, yönergeler ile kararları kapsar. Bu alandaki mevzuatı ve aynı zamanda tüm yasaların dayanağı ve ilkelerini, ilgili Adalet Divanı Kararları ile A.B.’nin taraf olduğu tüm uluslararası anlaşmaları da içermektedir. Böylece, genellikle resmi mevzuatın da ötesine geçerek, aday ülkelerin “AB topluluk hukuku ile birliktelik ” ruhuna uymaları gerekmektedir. Aynı zamanda kanunların uygulanması sürecinin gözlemlenmesi de titizlikle gerçekleştirilmektedir .

Çevre konusundaki mevzuatın uyumlu hale getirilme süreci ise, “ Topluluk Çevre Müktesebatı'nın ” aday ülkede etkili olacak ve uygulanacak şekilde tam olarak ulusal mevzuata geçirilmesi ve uyumlaştırılması koşuluna bağlanmıştır.

Resmen müzakerelere başlama aşamasındaki aday ülke statüsünde Türkiye, tüm hukuk sistemine “ Çevre Hukukunu ” da dahil edip, AB mevzuatına uyumlu hale getirerek, AB politikaları doğrultusunda uygulamalar yapacaktır.

Yeni çevre kanunu olarak tanımlanan; 2872 sayılı mevcut “ Çevre Kanunu'nda ” değişiklik yapan 5491 sayılı kanunun çıkmasından hemen önce Nisan 2006'da Tuzla Orhanlıda gömülmüş vaziyette bulunan sanayi artığı variller bulundu. Basın yayın organlarının yaptıkları haberlerin yanı sıra, Bakanlık düzeyinde yapılan açıklamalar ile Türkiye'nin Sanayiinin sebep olduğu çevre kirliliğine ilgisi çekildi.

Türkiye deki çevre bilincinin oluşumu da dünya ile paralellik göstermektedir. Her ne kadar Türkiye' yi AB ile müzakerelerde en çok zorlayacak konular arasında Çevre Konusu sayılsa da, AB'ye üyelik “ konusundaki kararlılık ” Türkiye'nin Çevre Politikalarının gelişimine ivme kazandırmıştır.

BÖLÜM 1 ÇEVRE POLİTİKALARI

1.1 DÜNYADA VE AB TOPLULUĞUNDA ÇEVRE POLİTİKALARININ TARİHİ VE GELİŞİMİ

İkinci Dünya Savaşı ertesinde çevre kirliliğinin etkileri (Örneğin 1952 ve 1953 yıllarında Londra da kirli havadan dolayı yaşanan ölümler sırasında) 1900'lerinin ortalarından itibaren gözlemlenmiş olsa da; Dünyadaki “ Çevre Bilinci ” nin 1900'lü yılların son çeyreğinde oluşmaya başladığını söyleyebiliriz. Nitekim, hızla gelişen sanayi, zamanın teknolojik düzeyi dolayısıyla “ üretimi ile orantılı ” zehirli atık bırakmaktaydı. O kadar ki, Örneğin Ren nehirinde canlı hayatı sona erdirecek düzeyde olmuştu. Bu ve benzeri doğal çevreye zarar veren olaylara karşı alınması gereken önlemler üzerinde tartışılmaya başlanması bir yandan da II. Dünya savaşı sonrasında esen barış rüzgarları ile tüm Dünyada ve Avrupa' da çevre bilimi çerçevesinde geliştirilen ortak “ Doğal Çevre ve Ekolojik Denge ” standartları sonucunda “ Çevre Bilinci “ oluşmaya başladı ve yaygınlık kazandı. Bu bağlamda örneğin; Yeşil Barış örgütü, Yeşil Parti gibi çevreci örgütlerin ve çevre / toplum yaşamı konularında gözlem, izleme, evrensel standartlara uyma talebi ve politika önerilerinin hızlandığı “ Toplum Kültürü ” ve dikkat çekici eylemler ile Yeşillerin, Avrupa Parlamentosunda temsilci bulundurması toplumun çevre bilincini geliştirdi.

Aslında Avrupa Birliğinin kurucu antlaşmaları olan birincil hukuk kaynaklarından Avrupa Kömür Çelik Topluluğunu (AKÇT) kuran Antlaşma (1951), Avrupa Ekonomik Topluluğunu (AET) kuran Antlaşma (Roma Antlaşması, 1957) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu (AAET) kuran Anlaşmada (1957) doğrudan çevreyle ilgili ortak bir politikanın yürütülmesini belirleyen bir madde bulunmamaktadır⁽²⁾ .Başlangıçta Avrupa Birliğinin çevreyle ilgili faaliyetleri geniş anlamda; 1957 tarihli Roma Antlaşmasının başlangıç bölümünde yer alan "halkların yaşama ve çalışma koşullarının sürekli olarak iyileştirilmesi"

⁽²⁾ Dr. Sevim Budak, Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası, BÜKE Yayınları, İstanbul,2000 (s 105)

ve 2.maddesinde yer aldığı şekli ile; "üye devletler arasında sıkı ilişkilerin ve yaşam düzeyinin dengeli ve devamlı olarak genişlemesi ve sağlamlığının artırılması" amaçlarına dayandırılmaktaydı⁽³⁾,

Çevre konusuna Avrupa Topluluğu dokümanlarında Çevrenin Korunması konusuna ilk defa 1970 yılında gürültü seviyeleri ve motorlu araçların emisyonları ile ilgili " direktifler de " rastlanır.

1971 yılında Avrupa Topluluğu Komisyonu, Konsey'e AET Anlaşmasının 2'inci, 100'üncü ve 230'uncu maddelerince, kapsamlı bir " Çevre koruma faaliyet programı " hazırlamasını önermiştir.

Birleşmiş Milletler örgütünün Aralık 1968 Yılındaki Genel Kurul toplantısında alınmış karara dayanılarak, çok sayıda çevreci örgütün de katkıda bulunduğu yoğun çalışmalar başlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda, 1972 Tarihli Birleşmiş Milletler " Stockholm Çevre Konferansı " toplanmış ve bu organizasyon, AB Topluluğunda gündeme gelmeye başlayan çevre politikalarına büyük destek sağlanmıştır. Konferansta çevreye, doğal kaynaklara ve insan sağlığına olumsuz etkileri olan kirlenmelerin ortadan kaldırılması için denetim kuralları zorlama ve yasaklama mekanizmalarının acilen oluşturulmasına olan gereklilikten bahsedilmiştir⁽⁴⁾.

" Stockholm Bildirgesi " hukuki açıdan bağlayıcı olmamakla birlikte, etkilerini göstermiştir. Böylece Uluslararası Çevre Hukukunun önemsenmesi ve politik ağırlık taşımanın yanı sıra çevresel sorumluluk kapsamında bazı AB ortak ilkelerinin ulusal düzeydeki hukuki metinlerin önüne geçmesi ile uluslar arası sözleşmelere yansıtılmasına yol açmıştır.

⁽³⁾ M. Nevzat Kor – İzzet Öztürk, Çevre Kirlenmesinin Tarihi Gelişimi ,s. 150

http://www.yeniumit.com.tr/konu.php?konu_id=394&yumit=bolum2 Tarih 07.08.2006

⁽⁴⁾ Firuz Demir Yaşamış" Çevre Yönetiminin Kuramsal Temelleri " Türk İdare Dergisi Sayı 403 Ankara 1994 TC İçişleri Bakanlığı Yayını s. 79 - 105

Stockholm Konferansının hemen ardından B.M. bünyesinde “ Birleşmiş Milletler Çevre Programı ” (UNEP) adı altında kurumsal bir yapı oluşturulmuştur. Avrupa Birliğinin yanı sıra “ İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı “ (OECD) ve Dünya Bankası (IBRD;

International Bank for Reconstruction and Development) gibi örgütler de “ çevre ögesini ” önemli faaliyetleri arasına almışlardır.

Ancak, Avrupa Topluluğu Çevre Politikasının kökleri 1972 yılında Paris’te yapılan Avrupa Zirvesi’nde yeşermiştir. OECD, aşağıda AB’nin Çevre İlkeleri arasında değinilen ortak anlayışı “ Kirleten Öder ” temel ilkesini bu dönemde benimsemiş, ve bu gereklilik Paris zirvesinde dile getirilmiştir⁽⁵⁾.

28 Ekim 1982 de Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca “ Dünya Doğa Antlaşması ” onaylanmıştır. Böylece Devletlerin gelecek kuşaklara ve doğaya karşı yükümlülüklerinin uluslar arası hukuk kurallarına yansımaları yolundaki beklentilerin hayata geçirilmesi için uluslararası ortak kurumsal adım atılmıştır.

Dünya Doğa Antlaşmasıyla; BM üye devletler, insanoğlunun doğanın parçası olduğu, her türlü yaşam şeklinin özgün olduğu ve insan için taşıdığı değere bakılmaksızın “ saygıyı hak ettiğini ” temel felsefe olarak kabul etmiştir.

Böylece 1982 yılında özetle;

- I. İnsanın doğanın kalite ve çeşitliliğinin korunmasındaki sorumluluğu ve doğayı etkileyebilecek tüm insan faaliyetlerinin belirli ilkeler çerçevesinde yönlendirilmesi uluslararası düzeyde işlerlik kazanmıştır.
- II. Tüm birey ve kurumların çevresel kararların alınmasına katılım hakkı olduğu ve çevrenin bozulmadan etkilenenlerin yurttaş-yabancı ayırımı yapılmaksızın idari ve hukuki yollardan yararlanacakları vurgulanmıştır⁽⁶⁾.

⁽⁵⁾ Nükhet Turgut , Çevre Hukuku Savaş Yayın Evi, Ankara 2001, Yenilenmiş 2. Baskı, s60,

⁽⁶⁾ World Charter of Nature; Çevre Hukuku AGE, s 62, s.63

Nitekim Avrupa Birliği, BM'in gösterdiği yolda AB Çevre Hukukunu geliştirmiştir. Avrupa Birliğinin 1982-1986 Dönemlerini kapsayan üçüncü Çevre Eylem Programı ve 1987-1992 Dönemlerini kapsayan dördüncü Çevre Eylem Programında yer alan konular bu hususu Kanıtlayan aşağıdaki aşamaların düzenlenmesine yol açmıştır. AB Çevre Hukukunda Doğal Çevrenin korunması ile ilgili olarak;

- I. Kirliliği ve Çevreye verilen zararları kaynahta önleme
 - II. Çevre Hukukuna ilişkin standartlar ve kurallar konusunda Entegrasyon
 - III. ÇED,
 - IV. Hava kalitesi standartları, hava kirliliği ile mücadele,
 - V. Sanayi kaynaklı kirleticilerin sınır değerlerinin saptanması,
 - VI. Tehlikeli atıkların topluluk içerisinde taşınmasının kontrolü,
 - VII. Toprağın ve su kalitesinin korunması
- ile ilgili hükümlerin uygulanması planlanmıştır.

Bu konuda, 1986 da "tek senet" in VII. Başlığı çevre alanındaki topluluk politikalarının ilk adımıını oluştururken, " Çevre Hukuku sınırlarını " saptayan Topluluk faaliyetlerinin esasları tanımlanmıştır. Böylece "Tek Senet" in yürürlüğe girmesinin ardından Topluluk, aynı zamanda çok sayıda uluslararası çevre sözleşmesine taraf olmuştur. Ayrıca, bugün itibariyle çok aktif olarak çalışan " Avrupa Çevre Ajansı'nın " (AÇA) kuruluş Tüzüğünü hazırlayarak kabul etmiştir⁽⁷⁾. Bu tüzük ile Avrupa Birliği Konseyi'nin 7 Mayıs 1990 tarihli Yönetmeliği ile kurulan "Avrupa Çevre Ajansı" tüzel kişiliğe sahip uluslararası bir kuruluş niteliğindedir.

⁽⁷⁾ Council Regulation (EEC) No 1210/90 of 7 May 1990 on the establishment of the European Environment Agency and the European environment information and observation network
(http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=Regulation&an_doc=1990&nu_doc=1210 (Tarih 13.03.2006)

Sürdürülebilir kalkınma, ilk olarak 1987 yılında Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında faaliyetlerini sürdüren “Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu” [WCED]’un Oslo’daki raporunda belirtilerek kullanılmaya başlanmış bulunmaktadır. Bu raporda; sürdürülebilir kalkınma kavramı, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçları tehlikeye sokulmaksızın, bugünkü nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilen kalkınma olarak ifade edilmektedir.

Avrupa Birliğine günümüzdeki yapı ve evrensel nitelikte işlevlerini kazandıran kurumsal düzenlemeler olan 1987 tarihli Avrupa Tek Senedi ile, 1992 tarihli Maastricht ve 1999 tarihli Amsterdam Antlaşmaları, Birliğin, “ çevre politikalarının dayandığı ” birincil hukuk belgeleri niteliğindedir. Tek Senet ile birlikte Topluluk, ilk kez çevre konusunda yetki kazanmış ve Tek Senet’in VII.Başlığı, çevre alanındaki Topluluk faaliyetinin esaslarını tanımlamıştır.

Tek Senet (SEA; The Single European Act) Avrupa entegrasyonuna yeni ivme kazandırmak ve iç pazarı tamamlamak amacı ile Roma anlaşması maddelerini revize eder. Bu maddeler arasındaki Çevre konulu maddeler Avrupa Birliği kurumlarının yönetim çalışma kurallarını ve üzerindeki topluluk gücünü arttırmıştır. Tek Senet sözleşmesi ile; AB’de “ Çevre Hukuku ” kapsamında insan sağlığının korunmasına katkıda bulunmak ve doğal kaynakların ihtiyatlı ve rasyonel değerlendirilmesi ile “ Çevre kalitesinin ” korunmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunmak prensibi getirilmiştir⁽⁸⁾.

Bunun yanında 1991’de Avrupa Birliğini kuran Maastricht Antlaşması da çevre başlığını içermiş ve “ Çevreye saygı duyan sürdürülebilir bir gelişme ”nin desteklenmesini hedeflemiştir⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ http://europa.eu.int/scadplus/treaties/singleact_en.htm (Tarih 14.03.2006)

⁽⁹⁾ http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/C_2002325EN.000501.html (Tarih 14.03.2006)

3-14 Haziran 1992 Tarihlerinde “ Rio Konferansı ” Yeryüzü ve Eko Zirvesine Birleşmiş Milletlere üye devletlerin büyük çoğunluğu katılmış ve devlet başkanları düzeyinde temsil edilmiştir. Ayrıca zirveye pek çok çevreci örgüt de katılmıştır. Bu uluslararası toplantıda “ Kirleten Öder ”, Çevresel Etkinin Değerlendirmesi ve ihtiyat ilkesine de işaret edilmiştir. Böylece tüm ülkeler çevreyle ilgili “ etkili yasal önlemler ” almaya davet edilmiştir.

1992 tarihli Maastrich Antlaşmasıyla, çevre politikasıyla ilgili olarak başlangıç bölümünde yer alan amaçlar bölümünde aşağıda görüldüğü gibi 6 önemli hususa yer verilmiştir,

- I. “Çevrenin bütünlüğü ve korunmasının güçlendirilmesi” şeklinde yeni bir madde eklenmiştir.
 - II. Topluluğun ana hedeflerinin yer aldığı ikinci madde ile temel politikalarının sıralandığı üçüncü madde ilk kez çevrenin de eklendiği görülmektedir.
 - III. Ana hedefler arasına "çevreye saygılı, sürdürülebilir ve enflasyonist olmayan bir büyüme" ilave edilmiştir.
 - IV. Ortak politikaların sıralandığı üçüncü maddeye de "çevre politikası" eklenmiştir.
 - V. Yeni eklenen hedef politika ile ortak çevre politikası, bölgesel ya da küresel çevre sorunları ile mücadele için uluslararası düzeyde önlemler geliştirilmesine katkıda bulunması öngörülmüştür.
 - VI. Topluluk çevre politikasının, değişik bölgelerdeki durumların çeşitliliğini dikkate alarak yüksek bir koruma seviyesini hedeflediği hükmü eklenmiştir.
-

1996 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı İstanbul'da Habitat II zirvesi olarak yapılmış olmaktadır. Konferansta gönüllü kuruluşlara önem verilerek bunların sürdürülebilir kalkınmada ve sosyal hayatta önemli rolleri oldukları ve bundan dolayı da desteklenmesi gerekliliği belirtilmiştir. Bunların yanında, dünyanın küreselleştiği kalkınma sürecinin belirsizlik ve risklerle dolu olduğu belirtilirken, önümüzdeki 25 yıl sürecinde köylerin, kasabaların ve şehirlerin sürdürülebilir kalkınmayı sağlayacak strateji ve yaklaşımları içeren gündeminin kabul edildiği İstanbul Deklarasyonu ilan edilmiştir.

1 Mayıs 1999'da yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşmasınının 2. Maddesi" Yüksek düzeyli çevre koruma ve çevre kalitesinin iyileştirilmesi" hususunun dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir⁽¹⁰⁾.

AT Antlaşması 174. Maddesinde belirtilen temel hedefler şöyle sıralanmaktadır;

- I. Çevrenin Korunması, Kollanması ve çevre kalitesinin yükseltilmesi
- II. İnsan sağlığının korunması
- III. Doğal kaynakların dikkatli ve akılcı biçimde kullanılması
- IV. Bölgesel ve dünya çapındaki çevre problemleri ile ilgili olarak uluslar arası düzeyde önlemlerin alınması

2000 tarihli Nice Antlaşması⁽¹¹⁾ ise Kurucu Antlaşmaların çevre politikasına ilişkin hükümlerinde önemli bir değişiklik yapmamıştır. Yapılan değişiklikler, bu çalışma çerçevesi (Sanayii için Çevre) dışında çevrenin korunmasıyla ilgili XIX.başlıkta bulunan 175. Maddenin (b) fıkrasında "su kaynaklarının yönetimine ilişkin nicel önlemlerin" Konsey tarafından karara bağlanması, (c) fıkrasında bulunan "atıkların yönetimi haricinde arazi kullanımı" ibaresinin metinden çıkarılmasından ibarettir.

(10) <http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/amsterdam.html> (Tarih 15.03.2006)

(11) http://europa.eu.int/comm/environment/news/efe/pdf/news8_en.pdf (Tarih 07.03.2006)

1.2 TÜRKİYEDE ÇEVRE POLİTİKALARININ TARİHİ VE GELİŞİMİ

Türkiye'nin dünyada yaygınlaşan çevrecilik bilinç ve hareketlerinden etkilenmemesi düşünülemez. 1970'li yıllarda Dünyada esen “ doğanın korunması ve çevrecilik ” rüzgarlarının Türkiye de cılız etkileri görülmüştür.

Türkiye'de çevre konusunda ulusal politikalar geliştirilmesi gereği ve düşüncesi, ilk defa, 1972 yılında düzenlenen ve Avrupa Birliği çevre politikasının oluşmasında da önemli rol oynayan Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı sonrasında ortaya çıkmıştır. Bu Konferansın etkisiyle, Türkiye'nin ulusal çevre politikası, ilk kez 1973 – 1977 dönemini kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı içerisinde “ çevrenin korunmasına ilişkin tedbirlerin ekonomik kalkınmayı engellemeksizin mevzuata dahil edilmesi şartıyla ” “ resmi metne ” yansıtılmıştır. Bu yaklaşımın, ilgili dönemin ekonomik ve siyasal koşulları düşünüldüğünde, çok eleştiri konusu yapılmaması gerekir. Bunun etkisini günümüz kanunlarında bulmak mümkündür. 26.04.2006 Tarih ve 5491 sayılı değişiklik kanununda yer alan sürdürülebilir kalkınma ilkesi (madde 3 d bendi) ve koruma kullanma dengesi (madde 6 b bendi) .O zamana kadar parçalar halinde, birbirinden bağımsız şekilde kamu kuruluşlarınca, meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarınca, özellikle de yerel yönetimler tarafından geliştirilmekte olan ve bu nedenle de ulusal niteliğe haiz olamayan çevre koruma ve geliştirme meselesi, artık bu tarihten sonra ulusal hale gelmiştir⁽¹²⁾.

1978 Yılında TC Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı kurulmuştur.

Bu tarihte Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Topluluğu arasında “Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa Çevre Ajansı ve Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağı'na Katılımı Anlaşması” onaylanmış olup, Anlaşma 01.05.2003 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

⁽¹²⁾ Fikret Berkes Mine Kışlalıoğlu, Ekoloji ve Çevre Bilimleri, Remzi Kitapevi; İstanbul 1994, s 171

Seksenli yıllar tüm dünyada daha güçlü esmeye başlayan çevreci akımların etkisi ile, ülkemizde çevre bilinçlenmesinde ve yapılan yasalar ile büyük ilerlemelerin yaşandığı yıllar olmuştur. Çevre konusuna hükümet programları ve kalkınma planlarında daha geniş yer verilmiştir.

Türkiye’de 12 Eylül 1980’den sonra, yeni Anayasa çalışmaları sırasında Ekim 1980’de yeni Anayasaya çevre korumasıyla ilgili bir hüküm konmasını hedef alan kampanya, 1982 Anayasasının 56. Maddesi ile girmesiyle olumlu sonuçlar vermiştir. Çevre konusu hukuki belgelerin en üst noktası olan Anayasamızda 56. Maddesinde ele alınmıştır. Bu temel belgenin, desteğinde kanunlar, tüzükler, yönetmelikler, tebliğler, esaslar ve TSE Standartları izlemeye başlamıştır. Bu yıllarda çıkarılmış başlıca yasalar sırayla;

- 9.8.1983 tarih ve 2872 nolu Çevre kanunu, ve ilgili yönetmeliklerin bir kısmı;
- 1985 Yılında çıkarılan Çevre Kirliliğini Önleme Fonu Yönetmeliği,
- 1986 Yılında çıkarılan Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği ve Gürültü kontrol yönetmeliği
- 1988 yılında Su kirliliğini kontrol Yönetmeliği.

21 Ağustos 1991 Tarihinde Çevre Bakanlığı kurulmuştur.

1990’lı yıllarda Çevre Kanununa ilişkin bir kısım yönetmelikler çıkarılmıştır. Bunlardan konumuz ile ilgili olanları aşağıda sıralanmıştır.

- 1991 Tarihi Katı Atıkların Kontrolü,
 - 1993 Tarihli ilk Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği, ki bu yönetmelik 1997 yılında yenilenmiştir.
 - 1993 Yılında Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerin Kontrolü Yönetmeliği, bu yönetmelikte 2001’de yapılan değişiklikle Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği adını almıştır.
 - 1995 Yılında Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği.
-

- Türkiye’yi Gündem 2000 (aday ülkelere nihai kabulden önce yapmaları gereken ev ödevlerinin bir listesi) belgesinin dışında bağlayan bir başka önemli belge vardır: Gümrük Birliği çerçevesinde imzalanan 6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı Türkiye – AT Ortaklık Konseyi Kararı’nın 8 inci maddesi.

Bu madde uyarınca Türkiye, ticarete teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin Topluluk araçlarını, söz konusu kararın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren beş yıl içerisinde kendi iç hukukuna aktarmakla yükümlüdür. Teknik mevzuat uyumu olarak tanımlanan bu yükümlülük çerçevesinde uyum gerektiren 32 konu arasında çevreyle doğrudan bağlantılı yönergeler “ çevrenin korunması “ ve “ tehlikeli maddeler “ başlıkları altında yer almaktadır. Ancak Türkiye’nin bu alanlar haricinde de, çevre meselesinin Avrupa Birliği açısından Gümrük Birliği haricinde giderek önem kazanması nedeniyle, düzenlemeye gitmesi artık kaçınılmaz bir hal almıştır. Zaten Türkiye’nin amacı da Gümrük Birliği değil, Avrupa Birliği’ne tam üyelik olduğuna göre, Avrupa Birliği çevre mevzuatının erken safhada ve zaman yitirmeksizin iç hukuka aktarılması yerinde olacaktır⁽¹³⁾.

- DTP’nin önderliğinde hazırlattırılan bir başka plan, Türkiye Ulusal Çevre Eylem Planı (UCEP) Bu yıllarda hazırlanmıştır.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlattırılan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile başlayan, “ çevre alanında politika üretme süreci ”, Yedinci Plan (1996-2000) ile Avrupa Birliği’nin ulaştığı seviyeyi yakalamıştır.

2001-2005 dönemini kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmıştır. İlgili Plana göre, çevre politikamızın amacı, öncelikle insan sağlığını, ekolojik dengeyi, kültürel, tarihi ve estetik değerleri korumak suretiyle ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamaktadır.

⁽¹³⁾ Avrupa Birliği ve Türkiye Çevre Politikası AGE , s 163 - 164

Bu amaca ilişkin olarak plan, kullanılması gereken yasal, yönetsel ve iktisadi vasıtalardan söz etmekte; hatta uzun dönemde çevre sorunlarının çözümü için uygulanan politikalar ve stratejilerin ülke gerçekleri de dikkate alınarak AB normları ve uluslar arası standartlara paralel yürütülmesi gereğinden bahsetmektedir.

10-11 Aralık 1999 tarihleri arasında Helsinki’de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’nden oybirliği ile Avrupa Birliği’ne aday ülke olarak çıkan Türkiye,diğer aday ülkeler gibi bir katılım öncesi stratejisinden yararlandırılmıştır. Zirve’nin Sonuç Bildirisi ayrıca, AB Konseyi kararları çerçevesinde bir katılım ortaklığı hazırlanmasını öngörmüştür. Katılım ortaklığının ,(Kopenhag Kriterleri) siyasi ve ekonomik kriterler ile, AB müktesebatının üstlenilmesine ilişkin çerçeveyi oluşturması öngörülmüştür.

Bu gelişmeleri takiben Avrupa Birliği Komisyonu’nca Türkiye’nin AB’ne katılımı yönünde bir Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanmıştır. Diğer pek çok konuyu da içerecek şekilde çevre meselesine de kısa ve orta vadeli hedefler arasında yer vermiştir.

1.3 AVRUPA BİRLİĞİ ÇEVRE POLİTİKALARI;

1.3.1. Yönetim Planlarında Çevre;

Avrupa Topluluğunun “ Çevre Koruma ile ilgili standartlar belirlemesinin ” asıl nedeni ise aşağıdaki rekabetin korunması temelli iki maddenin özündedir. Çevre ile ilgili yapılan tüm düzenlemeler aslında bu iki madde çerçevesindedir.

- I. Ortak Pazar içerisindeki rekabeti bozucu nedenlere karşı Ortak Pazarda sektörler ve firmalar arasındaki haksız rekabetin önlenmesi ve serbest ticaretin işleyişinin korunmasıdır⁽¹⁴⁾. Örneğin yüksek çevre koruma standartlarında üretim yapabilmek için yüksek üretim ve teknolojik maliyetler ile üretim yapan firma ile bunu tam tersi düşük teknolojik yatırım ile üretim yapan firmalar arasındaki haksız rekabetin önlenmesi.
- II. AB üye Devletlerin Roma Anlaşmasının 36. Maddesinde belirtilen “ İnsan ve Hayvan Sağlığının, Kültürel Değerlerin ve Çevrenin Korunması ” gibi yaşamsal ve önemli gerekçeler kullanarak örneğin ithalat, ihracat ve transit geçişlere engel olunmasının “ rekabete ters düştüğü ” için bu alandaki tüm engellerin kaldırılması öngörülmüştür. Yüksek çevre koruma standartları uygulayan üye devletlerden birinin, düşük çevre koruma standardı uyguladığı gerekçesi ile bir başka üye devletin ürettiği malların ülkesine girişine engel olmaması amaçlanmaktadır.

Böylece yukarıdaki ifadeleri kullanarak “ malların serbest dolaşımını engelleyen ” faaliyetlere son verilmesi amacıyla üyeler arasındaki rekabet şartlarıyla ilgili AET Antlaşmasının 100.maddesi düzenlenmiştir. ⁽¹⁵⁾

⁽¹⁴⁾ Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası , AGE, s.105 ve s. 111

⁽¹⁵⁾ Dr. Pervin Dedeler Bezirci, AB Sürecinde Çevre, Tasam Yayınları, İstanbul, 2002 s 63

Ortak Pazarın güçlendirilmesiyle ilgili önlemlere ait 235. maddesine dayanılarak da, çevre politikalarının Topluluk seviyesinde düzenlenmesi gereği duyulmuştur.

Bu düzenlemenin nedeni çevre konusundaki farklı milli düzenlemelere bağlı olarak, “ üretimde ve çevreyi koruma konusunda maliyet farklılıkları ”, dolayısı ile rekabet dengesizliği ortaya çıkmış olmasındandır. Ayrıca, Üye Devletlerin kendi sınırları içerisinde kendilerine özgü ürün standartları koyarak “ tarife dışı bir takım ticaret engelleri oluşturmaları ”, AET’nin temel ilkesi ve iktisadi bütünleşme hedefi ile uyuşmamaktadır.

Günümüzde ise, Avrupa Topluluğu Çevre Politikaları üzerindeki tartışmalar süregelmektedir.

Gelişmiş AB ülkelerindeki bir grup büyük işletmenin “ denetleme önlemleri yoğunlaştırılmış ” ve geçerliliğini zorlamak istedikleri “ çevre standartlarını ” diğer üye Devletler karşısındaki rekabet pozisyonlarını güçlendirmek için kullandıkları iddiaları da tartışılabilir.

Buna karşılık, örneğin; Polonya, Macaristan gibi özellikle henüz gelişmekte olan üye devletlerin ulusal sınırlar içerisindeki çevre standartlarını, doğal yapının zararına işletmek, zararına olacak biçimde uygulanmasına tolerans göstermek, aldırılmamak, göz yummak ve nihayet müsaade etmek yolu ile işletmelerin maliyetlerini azalttıkları düşünülebilir.

AB'deki on binlerce firmanın üretim kalıplarını değiştirmek, birlik içinde yasayan yüzlerce milyon kişinin tüketim kalıplarını değiştirmekten çok daha kolaydır. Bu şekilde tek bir AB izin kurallarının olması çevresel dampingin önlenmesi açısından da önemlidir.

Bu sistem firmaların faaliyetlerini ve tesislerini, AB içinde Çevre standartlarının daha aşağıda olması sebebiyle, bir üye ülkeden başka bir AB üye ülkesine hareketini de engellemektedir.

2000 Yılı bir dönüm noktası olmuş, ve 1990lardan itibaren bağımsızlaşan Doğu Avrupa ülkeleri de dış ticaret sektörünün serbest piyasa ve rekabet kurallarına uygun işlediği AB ortamında karşılıklı ekonomik çıkarları sağlamak amacıyla “ Çevre Politikalarını ve Yeni Standartları ” kendi Parlamentolarına taşıyarak onayladılar. Böylece ortak kurallara varıldı ve bugünkü AB Çevre Politikaları oluştu. Elbette ki Çevre Politikalarının olgunluğa eriştiği yada artık gelişmesini tamamladığı söylenemez. Bu gelişim AB Çevre Hukuku Çerçevesinde halen devam etmektedir.

1.3.2. Hukuki Mevzuatta Çevre;

Endüstriyel Kirlilik Kontrolü ve Risk Yönetimi konusundaki Yönerge ve Tüzükler üç önemli alanı kapsamaktadır. Bunlar:

- I. Endüstriyel emisyonların kontrolü
- II. Önemli kazaların sebep olduğu zararların kontrolü
- III. Çevresel muhasebe ve Eko-etiketlenmesi.

Endüstriyel emisyonların kontrolü ilgili Yönergeler; Endüstriyel Araçların İşleyişine ilişkin izinlerle ilgili koşulları ortaya koyan Endüstriyel Emisyonların Kontrolü Yönergesi ve Hava ve Suya Bırakılan Kirleticilerin ve Atıkların Kontrolü Yönergesi'dir. Bu Yönergeler 96/61/AET sayılı Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü Yönergesi ile 88/609/AET sayılı kükürt dioksit, azot dioksit ve partikül er maddeyi kapsayan ve her Üye Devlette toplam emisyonların azaltılması için hedefler belirleyen Büyük Yakma Üniteli işletmelerden Havaya Verilen Bazı Kirletici Emisyonların Azaltılmasına ilişkin Yönergedir.

Bunun yanı sıra 84/360/AET sayılı Endüstriyel Yerleşimlerden Kaynaklanan Hava Kirliliği Yönergesi 2007yilinda daha genişletilmiş bir Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü Yönergesi ile değiştirilecek olan bir çerçeve Yönergesi'dir. Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü Yönergesi'nin amacı AB'de farklı noktalardaki kaynaklardan oluşan kirliliği azaltmaktır. EK I' de yer alan tüm tesislerin Mümkün Olan En iyi Teknik konseptine dayalı

bir yetki alması gerekir. "Entegre" izinlerin tesisin çevre ile ilgili tüm performansını dikkate alması anlamına gelmektedir.

Önemli kazaların sebep olduğu zararların kontrolü ile ilgili Tehlikeli Madde içeren Büyük Kazaların Sebep Olduğu Zararların kontrolü Seveso Yönergesi tehlikeli madde içeren büyük kazaların sebep olduğu zararların önlenmesini amaçlamaktır. 82/501/AET sayılı Belli Endüstriyel Eylemlerin Sebep Olduğu Tehlikeli Madde içeren Kazalara Dair Konsey Yönergesi Seveso Yönergesi 1982 yılında kabul edilmiş, ancak Seveso Yönergesi 1987 ve 1988'de iki kez değiştirilmiştir⁽¹⁶⁾. Her iki değişiklik de özellikle zararlı maddelerin saklanması konusunda Yönergenin kapsamını genişletmeyi amaçlamıştır.

1996 yılında Seveso II Yönergesi kabul edilmiştir. Bu Yönerge'nin iki amacı vardır. Tehlikeli madde içeren büyük kazaların olmasının önlenmesi ve kazalar olmaya devam ettiği için de kazaların yalnız insanlar (güvenlik ve sağlık yönleri) için değil Çevre boyutu için de sonuçlarının sınırlandırılması. Her iki amacın da Topluluk içinde tutarlı ve etkili bir tavırla yüksek seviyede bir koruma benimsenmesi ile tamamlanması gerekir.

Çevresel muhasebe ve Eko-etiketlenmesi ile ilgili ise 761/2001 sayılı Çevre-Yönetimi ve Muhasebe Sistemine dair Tüzükler endüstriyel kuruluşların çevre ile ilgili performanslarını iyileştirmeleri amacıyla iç çevre idaresi ve muhasebe sistemi hazırlamaları konusunda gönüllü katılımlarını teşvik etmektedir. Bununla ötesinde 1980/2000 sayılı Eko- Etiket Tüzüğü tüm hayatları boyunca düşük çevre etkisi olan ürünlerin kullanımını, tüketiciye bilgi verilmesini teşvik etmek amacıyla bir AB Eko-etiket alma sistemi oluşturmuştur.

Çevresel muhasebe ve Eko-etiketlenmesi ile ilgili özellikle büyük (Buna İskenderun Bölgesindeki Demir Çelik fabrikaları dahil) , orta ve küçük ölçekli işletmeler (Buna Özellikle haddehaneler ve Organize sanayi tesislerindeki fabrikalar dahil) için önemlidir.,

⁽¹⁶⁾ OJ No L 230 of 5 Ağustos 1982, 87/216/AET sayılı ve 19 Mart 1987 tarihli Yönerge-OJ No L 85 -28 Mart 1987 ve 88/610/AET sayılı ve 24 Kasım 1988 tarihli Yönerge- OJ No L 336 - 7 Aralık 1988

1992 yılında Rio da Janerio’da toplanan “Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı” nda Milletlerarası Çevre İdaresi Standardı ile ilgili ilk görüşmeler yapılarak, ISO öncülüğünde çevre idare sürecinin oluşturulmasına yönelik çalışmalar başlamıştır.

I. Milletlerarası Çevre İdaresi [Yönetimi] Standardı [ISO 14000]:

Hayat kalitesinin artırılarak sektörler tarafından üretim alanlarında gösterilmesi için standardizasyon çalışmalarının kapsadığı alanlar genişletilmektedir.

Milletlerarası Standartlar Örgütü [ISO], toplam kalite idaresinin standardizasyonunu yaparak uygulamaya tabi tutmuştur. Gelişmiş devletlerde düşük maliyet, yüksek kalite, müşteri odaklı müşteri tatmini, en düşük hata prensiplerine bağlı olan milletlerarası standartlar örgütü [ISO 9001 ve 9002] gelişmiş devletlerde firmalar tarafından artan oranlarda kullanılmaktadır.

Milletlerarası Standartlar Örgütü tarafından geliştirilen ve ISO 14000 kod sayısı ile dizinlendirilen Milletlerarası Çevre İdaresi Standardı; çevre kalitesinin firmalarca korunarak geliştirilmesi için, yerine getirilmesi gereken çevre idaresi sistemlerini belirlemekte ve ilgililere tekliflerde bulunmaktadır.

ISO 14000 dizisinde bulunan standartlar, kamu idaresinin getirdiği amir hükümler ve bu hükümlerin uygulanmasının denetlenmesi fikri yerine firmaların isteğe bağlı katılımlarını sağlamak amacıyla bulunmaktadır. Böylece zorlayıcılık yerine gönüllü olarak çevrecilik ortaya çıkmaktadır. Firmalar kendi yapılarına özgü çevre kirliliği önlemlerini kendileri almakta ve bu önlemler desteklenmektedir. Bu durumda, ISO 14000 dizisi herhangi bir özel sektör kuruluşunda olması gereken bir çevre idaresi düzeninin varlık şartlarını ortaya koyarak; gönüllü kılavuzluk ve çevresel standartlar sistemi oluşturmaktadır.

ISO 14000 standartlar dizisinin gayeleri; çevresel değerlerin korunması, sürdürülebilir kalkınma, devlet içinde veya milletlerarası alanda ticari engelleri ve bu sorunla ilgili karmaşaları en alt seviyeye indirmek, firmaların çevresel değerleri koruduklarını ortaya koymalarını sağlamak v.b olarak sayılabilir.

II. Entegre Kirliliği Önleme ve Kontrol Yönergesi ⁽¹⁷⁾

AB içinde farklı kaynaklanan sebep olduğu kirliliği azaltmayı hedeflemektedir. Yönergenin EK I' ne dahil olan tüm tesislerin AB ülkeleri yetkililerinden yetki alması gerekmektedir. İzin alınca kadar çalışmalarına müsaade edilmez. İzinlerin Yönerge'nin 2. maddesi entegre izinler için temel kuralları kapsamaktadır.

"Entegre izinler" işletmenin tüm çevre performansını dikkate alan (su, hava toprak emisyonları gibi) izinlerdir. İzinlerin Mümkün Olan En İyi Teknik konseptine dayanması gerekir. Yönerge 2007 yılına kadar bu tesislere geçiş dönemi tanımıştır.

İzin verilip verilmeyeceği konusundaki son karar Yönerge'nin 9. Maddesine göre lisans yetkililerinin yetkisindedir.

Dahası Yönerge'nin 18. Maddesi gereği ortak ve belirli emisyon sınır değerlerinin saptandığı durumlar da mevcuttur.

Yine Yönergeye göre bir Avrupa Kirletici Emisyon Kaydı oluşturulmuştur. Amaç, farklı tesislerin sebep olduğu kirlilik hacmine ilişkin karar vericilere ve kamuya daha iyi bilgi aktarımının sağlanmasıdır.

Yönergenin 15. Maddesine göre kamunun

- izin başvurularına,
- izinlere,
- c) izleme raporlanma
- d) Avrupa Kirletici Emisyon Kaydına ulaşma hakkı vardır.

Hali hazırda var olan tesislerin Yönergenin ortaya koyduğu koşullara uymaları için bir geçiş süreci (30 Ekim 1999 - 30 Ekim 2007) öngörülmüştür. Yönergenin yürütülmesine ilişkin raporlar düzenli olarak hazırlanmaktadır.

⁽¹⁷⁾ Başlık: 96/61/AT46 sayılı ve 24 Ekim 1996 tarihli Entegre Kirliliği Önleme ve Kontrol Dair Konsey Yönergesi Referans: Resmi Gazete L 257, 10.10.1996
http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/1996/en_396L0061.html (Tarih 14.04.2006)

III. Büyük Yakma Üniteli İşletmelerden Havaya Verilen Emisyonlar⁽¹⁸⁾

Yönergeler termale eşit katkılı enerji üreten ve 50 MW'den büyük olan yakma üniteli işletmelere uygulanmaktadır.

İskenderun Bölgesindeki Entegre ve Ark Ocaklı Demir Çelik fabrikalarını kapsar.

Avrupa Komisyonu AB Üye Ülkelerinden uzmanlar, sanayi ve çevre organizasyonları arasında bilgi alış verişini sağlamaktadır. Bu inisiyatifi Avrupa Entegre Kirliliğin önlenmesi ve Kontrol Bürosu koordine etmektedir⁽¹⁹⁾.

Amaç bu işletmelerin yıllık kükürtdioksit/ azot oksit emisyonlarının azaltılması ve yeni işletmelerde kükürtdioksit, azot oksit ve toz emisyon sınır değerleri getirilmesidir. Hali hazırda var olan büyük yakma üniteli işletmelerle ilgili olarak Üye Ülkelerin yıllık toplam emisyonlarının kademeli olarak azaltılması konusunda uygun programlar hazırlamaları gerekmektedir. Programların bir zaman çizelgesi ve uygulama prosedürü ortaya koyması şarttır.

IV. Tehlikeli Madde İçeren Kazaların Kontrolüne İlişkin 'Seveso' Yönergesi⁽²⁰⁾

Topluluğun Sınır ötesi Etkileri Olan Endüstriyel Kazalara Dair BM Avrupa için Ekonomik Komisyonu çerçevesinde varılan Anlaşmayı kabulü dolayısıyla ortaya çıkan Yönerge'nin amacı Topluluk çapında yüksek koruma seviyeleri öngörerek tehlikeli madde içeren büyük kazaların oluşumunu engellemek ve kazaların hem insanlar hem de çevre açısından doğuracağı sonuçları sınırlandırmaktır.

⁽¹⁸⁾ Başlık: 88/609/AET52 sayılı ve 24 Kasım 1988 tarihli Büyük Yakma Üniteli İşletmelerden Havaya Verilen Bazı Kirlenici Emisyonlarının Sınırlanmasına İlişkin Konsey Yönergesi (94/66/AET sayılı ve 15 Aralık 1994 Konsey Yönergesi ile değiştirilen)

Referanslar: Resmi Gazete L 336, 07.12.1988/ Resmi Gazete L 337, 24.12.1994

⁽¹⁹⁾ <http://eippcb.jrc.es> (Tarih 25.03.2006)

⁽²⁰⁾ Başlık: 96/82/AT54 sayılı ve 9 Aralık 1996 tarihli Tehlikeli Madde İçeren Kazaların Kontrolüne Dair Konsey Yönergesi Referans: Resmi Gazete L 10/ 14.01.1997

Operatör ve yetkili otoritelere kazanın önlenmesi ve büyük kazaların ortaya çıkardığı sonuçların sınırlandırılmasına dair genel ve özel sorumluluklar düşmektedir. Yönergeye göre işletmelerin yetkililere haber vermeden büyük miktarlarda tehlikeli madde tutmaları yasaktır. Üye Ülkelerin operatörlerden belli bilgileri (işletmede bulunan zararlı maddelerin güncelleştirilmiş envanteri dahil) iş veren güvenlik raporları istemeleri gerekir. Raporun en azından her beş yılda bir veya yeni gereklilikler ortaya çıktığında ya da yer değiştirildiğinde yeniden, gözden geçirilmesi şarttır. Güvenlik raporu vermek zorunda olan operatörlerin aynı zamanda her üç yılda bir gözden geçirilecek iç acil durum planı hazırlaması gerekir.

Üye Ülkelerin/ büyük kazaların önlenmesine ilişkin amaçların dikkate alınmasını, güvenlik tedbirleri, bir kaza olduğunda nasıl davranılması gerektiği ile ilgili bilgiyi ve bu bilginin kamuya ulaşımını sağlamaları şarttır.

Büyük bir kazayı takiben, operatörün yetkilileri bilgilendirmesi ve onlara kaza ve alınan acil tedbirlerle ilgili bilgiyi sağlaması gerekir.

Yetkilinin de acil önlemlerin alınmasını, kazanın tam olarak analiz edilebilmesi için gerekli olan tüm bilginin toplanmasını ve operatörün gerekli tüm önlemleri almasını sağlaması şarttır.

Üye Ülke topraklarında olan büyük kazalardan Komisyon'un da haberdar edilmesi gerekir. Ayrıca Komisyon'un, meydana gelen büyük kazalar hakkında bilgi toplamak üzere bir arşiv ve bilgi sistemi oluşturması şarttır.

Yetkililerin bir denetim sistemi oluşturmaları ve ayrıca Yönerge'ye uygun olarak aldıkları tüm bilgileri/ isteyen tüm tüzel veya özel kişilere ulaştırması gerekir. Ancak bazı bilgilerin de gizli kalması gerekebilir.

V. Çevre Yönetimi ve Çevresel Muhasebe Sistemi (EMAS) Tüzüğü⁽²¹⁾

Değişikliğe uğrayan Çevre Yönetimi ve Muhasebe Sistemi Tüzüğü'nün amacı tüm Avrupa kurumlarının sağladığı çevresel sonuçların devamlı olarak iyileştirilmesinin teşvik edilmesi ve bu durumdan kamuyu ve ilgili tarafları haberdar etmektir.

Çevre Yönetimi ve Muhasebe Sisteminin kapsamının ekonominin diğer tüm sektörlerine (yerel yetkililer dahil) genişletilmesi; ISO 1400157/in, çevre yönetimi ve muhasebe sisteminin gereği olarak çevre yönetim sistemi olarak entegre edilmesi; görünür ve tanınabilir bir çevre yönetimi ve muhasebe sistemi logosunun kabulü; Çevre Yönetimi ve Muhasebe Sisteminin uygulanmasına çalışanların katılımı; ve çevresel bildirin rolünün güçlendirilmesi. Sistemde yer almak isteyen tüm kurumların bir çevre politikası kabul etmesi/ eylemlerini/ ürünlerini ve hizmetleri ile ilgili bir çevre bildirisi hazırlaması gerekmektedir.

Bu bildirin çevre ile ilgili bir bilirkişi tarafından onaylanması ilgili Üye Ülkede kayıt olması ve bunun kamuya duyurulması şarttır. Her Üye Ülkenin bağımsız çevre bilirkişilerini atayacak ve eylemlerini kontrol edecek, Topluluk düzeyinde Komisyon ve ülkeler bazında da Üye Ülkeler Çevre Yönetimi ve Muhasebe Sistemini teşvik edecektir.

⁽²¹⁾ Başlık: 761/200155 sayılı ve 19 Mart 2001 tarihli İşletmelerin Topluluk Çevre Yönetimi ve Çevresel Muhasebe Sistemine Gönüllü Katılımını Sağlayan Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü Referans: Resmi Gazete L 114/ 24.04.2001

1.3.3. Çevre Politikası Kavramı ve İlkeleri:

I. Bütünleyicilik İlkesi: Kısaca, çevrenin korunması anlayışının Birliğin diğer politikalarının içine entegre edilmesi şeklinde tanımlanabilecek olan bu ilke, Topluluk tarafından yürütülecek faaliyetlerin temellerinden birini oluşturmaktadır. Avrupa Topluluğu Anlaşmasının 6. Maddesine, Çevre Korunması gereklerinin sürdürülebilir gelişmenin teşvik edilebilmesi için diğer Topluluk politika ve faaliyetlerine eklenmesi gerekmektedir. Avrupa bütünleşmesinin başlangıcından itibaren bu ilkedен en çok etkilenen iki politika alanı malların serbest dolaşımı ve rekabet politikası olmuştur. Bu bağlamda oluşturulan Çevre Politikalarının mal ve hizmetlerin serbest dolaşımını, rekabet ortamını desteklemesi temel prensiptir.

II. Yüksek Seviyede Koruma İlkesi: Bu ilke, yasama yetkileri dahilinde başta Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi olmak üzere Topluluğun tüm kurumlarını bağlamaktadır. Bu ilke gereğince tüm kurumlar, Topluluğun farklı bölgelerindeki çevre koşullarını da hesaba katarak yüksek seviyede çevre korumasını amaç edinmelidir.

III. İhtiyat İlkesi: İlk kez Maastricht Anlaşması ile gündeme gelen bu ilke, belli bir hareketin çevre açısından olumsuz ve zararlı sonuçlar doğuracağı hakkında ciddi bir şüphe mevcut ise, bilimsel kanıtın ortaya çıkmasını beklemeden ve çok geç olmadan önlem alınması anlamına gelmektedir.

IV. Önleme İlkesi: Tek Senet ile gündeme gelen ve 3. Çevre Eylem Programı'nda da atıfta bulunulan bu ilke, zararın tam olarak ortaya çıkmasından önce gerekli önlemlerin alınması gereğinin altını çizmektedir. Bu ilkenin uygulanabilmesi için karşılanması gereken koşullar; kirlilik standartlarının belirlenmesi, bilginin tüm karar vericiler için mevcut ve kullanılabilir olması, gerçek durumun karar alma süreçlerinin erken bir aşamasında değerlendirilmesi ve Topluluk tarafından kabul edilmiş olan tedbirlerin üye ülke iç hukuklarına aktarılıp aktarılmadığının izlenmesidir⁽²²⁾.

⁽²²⁾ Avrupa Birliği ve Türkiye Çevre Politikası AGE, s341 - 364

V. Kaynakta Önleme İlkesi: Topluluk çevre politikası, çevresel zararın, öncelikle kaynağında önlenmesi ilkesine dayanmaktadır. Topluluk mevzuatı bu ilkeyi, özellikle emisyon standartlarının çevre kalite ölçütlerini aştığı su ve atık sektörüne uygulamaktadır. Örneğin atık sektöründe, atık nakillerinin sınırlandırılması amacıyla, atığın mümkün olduğunca üretim yerine yakın bir yerde yok edilmesi gerekmektedir.

VI. Kirleten Öder İlkesi: Bu ilke, ilk Çevre Eylem Programı'nda belirtildiği gibi Topluluk çevre politikasının temel taşıdır. Kirletenlere, sebep oldukları kirlilik ile mücadelenin bedelinin ödettirilmesi, onları kirliliği azaltmaya ve daha az kirleten ürün ve teknolojiler bulmaya teşvik etmektedir. Bu ilke, kirleticilerin uyması gereken çevre standartları koyularak da uygulanabilmektedir. Topluluk mevzuatının ikincil kaynakları kapsamında bu ilkeye çeşitli atıflar yapılmıştır. Örneğin Atık Çerçeve Direktifi, bu ilkeye doğrudan atıf yapmakta ve atığın yok edilmesi masraflarının atık sahibine ait olduğunu belirtmektedir.

Çevre politikalarına temel teşkil eden ve yukarıda kısaca tanımlanmaya çalışılan ilkelerin yanı sıra; doğal kaynakların rasyonel kullanımı, çevresel etki değerlendirmesinin uygulanması, uluslararası işbirliği yapılması, uluslararası çevre sözleşmelerine taraf olunması, toplumda çevre bilincinin artırılması, katılımcı bir yaklaşımın benimsenmesi gibi hususlar da çevre politikasına yön veren prensipler olarak sıralanabilmektedir⁽²³⁾.

⁽²³⁾ Avrupa Topluluğu'nda ve Türkiyede Çevre Mevzuatı , Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Ankara 1989 Sayfa 43

1.4. TÜRKİYE ÇEVRE POLİTİKALARI;

1.4.1. 5 Yıllık Kalkınma Planlarında Çevre Politikaları ⁽²⁴⁾;

Gerek yasama organları gerekse yürütme organları, kalkınmayı ve sanayileşmeyi 1982 Anayasası'na kadar gelişmiş batı ülkelerini yakalamak amacıyla birincil ve tek öncelik olarak gördükleri ve bunu da 5 yıllık kalkınma planlarını inceleyerek anlaşılacağı görülmektedir.

Planlı ekonomilerde, çevreyle ilgili politikaların kalkınma planlarında yer alması normaldir.

1963-72 yılları arasını kapsayan ilk iki planda çevreye özel bölümler ayrılmadığı ve ayrıntılı politikalar düzenlenmediği görülmektedir. Bu planlarda sadece çevre sağlığından söz edilmektedir. Bunun Anayasal dayanağı olarak; 1961 Anayasası'nın "Sağlık Hakkı" ilgili düzenlemeyi içeren 49. maddesi gösterilebilir.

Çevre sorunları ilk kez 1973-1977 yıllarını kapsayan 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer almıştır. Bu planda çevre politikalarının belirleyicisi sanayi ve kalkınmadır. Çevre politikalarının kalkınmaya zarar vermemesi için çalışma yapılmasından ve gayret gösterilmesinden söz eder. Bu planda Ankara'nın hava kirliliği için alınması gereken önlemlere yer verilmiştir.

1978-1983 yıllarını kapsayan 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, "Temel Politikalar" kısmında, insan-çevre ilişkileri önemli bir unsur kabul edilmiş, çevre sorunlarını önleme aşamasında çözüme kavuşturulması öngörülmüştür. Böylece, kalkınma planında "önleyici çevre politikaları" öngörülmüştür.

1985-1989 yıllarını kapsayan 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, temel hedef olarak bütünlük içerisinde çevrenin bozulmasının önlenmesi ve çevrenin geliştirilmesi esas alınmıştır. Planda çevre sorunları; erozyon, sanayileşme, kentleşme, tabii afetler, tarımda modernleşme sorunları olarak belirlenmiştir. Bu dönemde hem "önleyici" hem de "onarıcı" politikaların birlikte yürütülmesi hedeflenmiştir.

⁽²⁴⁾ www.dpt.gov.tr Tarih 25.12.2006

1990-1994 yıllarını kapsayan 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, çevre milletlerarası ve milli düzeyde tartışılır bir duruma gelmiştir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Dünya Kalkınma ve Çevre Komisyonu tarafından Gro Harlem Bruntland başkanlığında hazırlanan “Ortak Geleceğimiz” adlı raporda ele alınan ilkelerin 6. Kalkınma Planı'nda izlerini görmek mümkündür. Planın, “Çevre ve Yerleşme” bölümünün 19. sıradaki “Çevre Sorunları” alt başlığındaki temel ilke “İnsan sağlığı ve tabii dengeyi koruyarak, sürekli bir ekonomik kalkınmaya imkan verecek şekilde tabii kaynakların yönetimini sağlamak ve gelecek nesillere, insana yakışır bir tabii, fiziki-sosyal çevre bırakmak” temel ilkedir denilmektedir”.

1996-2000 yıllarını kapsayan 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, milletlerarası sorumlulukların ve çevre politikalarının diğer ülkelerin çevre politikaları ile uyumlu hale getirmeden bahsedilmektedir. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın Türkiye'de bir ulusal çevre stratejisinin geliştirilmesi çağrısına uyularak hazırlanan “ stratejik hedefleri ”;

a-) Kirliliğin önlenmesi ve azaltılması,

b-) Temel çevre altyapı ve hizmetlerine vatandaşların erişiminin kolaylaştırılması,

c-) Yenilenebilir kaynakların sürdürülebilir kullanımının teşvik edilmesi,

d-) Çevre ve ekonomiyi birlikte sürdürülebilir kılacak

i-)politika,

ii-)proje,

iii-)program ve önerilerin geliştirilmesi,

e-) Çevresel tehlikelere maruz kalmanın asgari düzeye indirilmesi amacına yönelik olmuştur.

UÇEP' (Ulusal Çevre Eylem Planı) ile geliştirilen bu hedefler ulusal politikaya dört ayrı kanaldan etkide bulunmuştur.Birinci hazırlanmakta olan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na girdi sağlamış;Ulusal Gündem 21 için temel taşlardan birini teşkil etmiş; Çevre Şurası'nın gelecek toplantılarına zemin oluşturmuş ve bölgesel ve uluslar arası ilişkilerde Türkiye'nin çevreye ilişkin durumunun yansıtılmasına aracılık etmiştir.

2001-2005 yıllarını kapsayan 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 8. bölümünde "çevre" başlığı altında öncelikle mevcut durum ortaya konarak; bunlardan bazılarında hızlı kentleşmenin, başta kıyı alanları ve denizler olmak üzere tabii kaynaklar üzerindeki baskıları, atıkların miktarını ve diğer çevre sorunlarını artırdığı ileri sürülmüştür. Bunun yanında Çevre Bakanlığı ile diğer bakanlıkların ve mahalli idarelerin yetki ve sorumluluklarının yeniden düzenlenmesi gerektiği, çevre etki değerlendirme yönetmeliğinin uygulanması ile istenen başarının elde edilemediği belirtilmiştir. Amaçlar, ilkeler ve politikalar bölümünde de çeşitli hedefler çizilmiştir. Hukuki ve müessesesi düzenlemeler başlığında da; 2872 sayılı Çevre Kanunu ve Çevre Bakanlığı'nın Kuruluşu ve Görevleri Hakkında 443 Sayılı KHK'da ve diğer ilgili kanunlarda günün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlemeler yapılacaktır. Bununla beraber, ilk defa Biyogüvenlik Kanununun çıkarılması, Milli Biogüvenlik Kurulu'nun oluşturulması hedeflenmiştir.

2007-2013 yıllarını kapsayan 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı içerisindeki Rekabet Gücünün Artırılması ile ilgili bölüm içerisine Çevrenin Korunması ve Kentsel Altyapının Geliştirilmesi şeklinde bir başlık açılarak; çevre korunması ile rekabet arasındaki bağ ifade edilmiştir. Aynı başlık altında gelişme ekseninde bölümünde rekabet gücünün artırılması için izlenecek stratejiler arasında da bulunmaktadır.

5.2.5. Bölüm; 159. Maddede "Çevrenin korunması ve üretim sürecinin olumsuz etkilenmemesi açısından doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı konusunda kurum ve kuruluşlar arasındaki görev ve yetki dağılımındaki belirsizlikler yeterince giderilememiştir."

Aynı Bölüm; 163. Maddede Çevresel izleme, denetim ve raporlama sisteminin altyapısının geliştirilerek uygulamaların etkinleştirilmesi, ilgili kuruluşlar arasında bilgi akışının ve paylaşımının bütüncül bir sistemle sağlanması ihtiyacı devam etmektedir. "denilmektedir. Bu hususlar hipotezimiz içerisinde de yer almaktadır.

160. Maddede "AB'ye uyum sürecinde, atık yönetimi,doğa koruma, gürültü ve çevresel etki değerlendirme konularında ilerleme sağlanmasına rağmen, çevre alanında hala çok sayıda

düzenlemeye gereksinim bulunmaktadır. Ancak, uyumun gerektirdiği yüksek maliyetli yatırımların fazlalığı bu alanda özel sektörün katılımı da dahil yeni finansman yöntemleri arayışını gündeme getirmiştir. Bu kapsamda mevzuat uyumunun sağlanması ve gerekli ilave yatırımların yapılabilmesi için uzun bir zaman dilimine ihtiyaç vardır.” denilmektedir.

7.1.6. Bölüm; 453. Maddede “Gelecek kuşakların ihtiyaçlarını gözeterek, doğal kaynakların koruma ve kullanma koşulları belirlenecek ve bu kaynaklardan herkesin adil biçimde yararlanmasını sağlayacak şekilde çevre yönetim sistemleri oluşturulacaktır.” ve 455. maddede “Tüm sektörlerde yatırım, üretim ve tüketim aşamalarında kirleten ve kullanan öder ilkelerini dikkate alan araçlar etkili bir biçimde kullanılacaktır. AB’ye uyum kapsamında çevre standartları ve yönetimini belirleyen hukuki düzenlemeler güncelleştirilirken ülke koşulları ve kamu yönetiminde etkinlik gözetilecektir.” İfadeleri bulunmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ilkesi ile ilgili olarak 458. maddede “Çevre ve kalkınma ile ilgili sağlıklı ve entegre bilgi sistemleri oluşturulacak, izleme, denetim ve raporlama altyapısı geliştirilecektir.” şeklinde ifade edilmiştir.

463. Maddede “Sanayide çevre dostu tekniklerin uygulanmasıyla hammadde kullanımındaki etkinlik artırılarak daha verimli üretim gerçekleştirilecek ve atıklar azaltılacaktır.”

472. Maddede “Çevre yatırımlarının yapılması ve işletilmesinde özel sektörün katılımı dahil yeni finansman yöntemleri geliştirilecektir.” burada çevre yatırımları için AB ile ortak uygulanacak destekler kastedilmiştir.

7.1.10 Bölümünde, 519. Maddede Sanayi ve çevre politikalarının uyumu gözetilerek büyümenin sürdürülebilirliği sağlanacaktır. Sanayide, insan sağlığına ve çevre kurallarına uygun üretim yapılacaktır, sosyal sorumluluk standartlarının gözetilmesine önem verilecektir.

523. Maddede İskenderun Bölge sanayimizi son derece ilgilendiren bir madde bulunmaktadır “523. Maddede Demir-çelik sektöründe kaliteli ve katma değeri yüksek

ürünlerin geliştirilmesine ve çevrenin korunmasına yönelik Ar-Ge çalışmaları desteklenecektir.”

Çevrenin Korunması ve Kentsel Altyapının Geliştirilmesi ana başlığının altında ; “Çevrenin korunması kısa vadede maliyet unsuru olarak görülmekle birlikte uzun vadede rekabet gücünü artırmakta ve sürdürülebilir kılmaktadır. Bu kapsamda başta AB olmak üzere uluslararası standartlara uyum sürecinin bir gereği olarak çevre altyapısının iyi planlanmış bir sürede ve maliyet etkin bir şekilde tamamlanması sağlanacaktır.”, ... “Tüketici tercihlerinin çevreye duyarlı mal ve hizmetlere yönelmesi çerçevesinde, rekabet gücümüzün artırılması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amacıyla, verimliliği artıran, çevreye duyarlı üretim süreç ve teknolojilerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması esastır.” denilerek, ürünlerin pazarda var olabilmesinin bir koşulunun Çevreci Üretim Teknolojileri olduğu belirtilmektedir.

Bundan Ayrıca Yine DPT Tarafından hazırlanan 2006 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Program Raporunda AB ile Mali İşbirliği Programlaması kapsamında, “DPT Müsteşarlığı koordinasyonunda çeşitli kamu kurum ve kuruluşları tarafından çevre ve altyapı öncelikleri kapsamında hazırlanan ve toplam bütçesi yaklaşık 12 milyon Euro tutarında olan 4 proje fişi programlamaya sunulmuştur.”⁽²⁵⁾ denilmektedir. Yani AB ile birlikte çevre ve altyapı yatırımları ile ilgili projeler yürütülmeye başlanmıştır.

⁽²⁵⁾ www.dpt.gov.tr 2006 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Program Raporu Sayfa 90 Tarih 25.12.2006

1.4.2. Hükümet Programlarında Çevre Politikaları ⁽²⁶⁾;

Sn Turgut Özal Başkanlığındaki 45. Hükümet Programında

Sağlık hizmetlerine değinilmesi esnasında “ çevre şartlarının iyileştirilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır ” denilmekte. Devamında daha çok Şehirleşme ile meydana gelen hava kirliliğinden ve bunun çözümlerinden bahsedilmekte endüstriyel kirlilik konusunda İskenderun Bölgesi gibi sanayi bölgesi olan;

-“ Marmara Denizi, Haliç, İzmit ve İzmir Körfezleri gibi su kirlenmesinin aşırı olduğu yerlerde süratli tedbirler alınmadığı takdirde çözüm daha da güçleşecektir.

Bu maksatla:

- Mevcut sanayi tesislerinin tasfiye işlemlerine titizlikle uymaları sağlanacak, tesis dışına zararlı artık maddeleri atmalarına engel olunacaktır.” denilmektedir

Sn Turgut Özal Başkanlığındaki 46. Hükümet Programında

“Çevreyi ve tabiatı koruma Hükümetimizin önem verdiği bir konudur.” Denilmekte ve bu hükümet programında, bir önceki programda olduğu gibi sanayisel çevre kirliliği konusunda sadece Marmara Denizi, Haliç, İzmit ve İzmir Körfezleri değil genel bir tanımlama kullanılmış;

“sınai tesislerin artıklarının arıtılması gerekmektedir... Yeni yapılan sınai tesislerin çevreyi kirletmeyecek şekilde kurulmasını, halen çevreyi kirleten tesislerin de belirli bir süre içinde lüzumlu arıtma tesislerini yapmalarını sağlayacak tedbirler alınacaktır.”

Sn Yıldırım Akbulut Başkanlığındaki 47. Hükümet Programında

“Çevreyi ve tabiatı koruma, Hükümetimizin önem verdiği bir konudur. Doğal fiziki ve sosyal çevrenin korunarak sürekli bir ekonomik kalkınmanın sağlanması gereklidir. Ekolojik değerlerin korunması ile ekonomik kalkınma bir bütündür.” Denilerek, çevre kirliliği ve ekonomik kalkınma arasında ilişki kurulmuştur.

⁽²⁶⁾ <http://www.dilevi.org/secimsonucu/DetaySon.asp?HABERID=42> (Tarih 25.12.2006)

“Şehirleşmenin ve sanayileşmenin getirdiği hava ve su kirlenmesinin azaltılması için ısıtmada iyi kaliteli yakıt kullanılması ve sınai tesislerin artıklarının arıtılması gerekmektedir. Bu maksatla şehirlerde ısıtma için kaliteli kömür ithaline başlanmış ve büyük şehirlerimizin bazılarında tabii gaz kullanılması için projeler yapılmıştır.

Yeni yapılan sınai tesislerin çevreyi kirlletmeyecek şekilde kurulmasını, halen çevreyi kirleten tesislerin de belirli bir süre içinde lüzumlu arıtma tesislerini yapmalarını sağlayacak tedbirler alınacaktır.” denilmektedir.

Sın Mesut Yılmaz Başkanlığındaki 48. Hükümet Programında

“ Doğal, kültürel ve sosyal çevreyi korumak ve geliştirmek Hükümetimizin temel prensiplerinden birisidir. Ekolojik değerlerin korunması ve ekonomik kalkınmanın sağlanması bir bütün olarak ele alınacak, sürekli ve dengeli kalkınma amacına uygun olarak yasal, idari ve teknik tedbirler geliştirilecektir.” denilerek sürekli ve dengeli kalkınmadan bahsedilmiştir.

“Bu çerçevede 5 yıllık kalkınma planları paralelinde çevre durum tespitleri yapılarak öncelikler sıralamasına gidilecektir

Ayrıca, endüstriyel gelişmenin çevre sorunları yaratmaması açısından, kirliliği kaynağında önleyici tedbir olarak gerek mevcut, gerekse yeni kurulacak tesislerin arıtma sistemlerini kurmalarını sağlamak amacıyla düşük faizli kredi kullanımı için gerekli hukuki tedbirler geliştirilecektir. Çevreyi kirlletmeyen çevrenin fiziki ve biyolojik yapısına zarar vermeyecek teknolojik sistemlerin ülkemizde yaygınlaştırılması yoluna gidilecektir.” Sanayi tesislerine çevresel yatırım teknolojiler için sistemli destekten bahsedilmiştir.

“Evrensel boyuta ulaşan çevre sorunlarının çözümü amacıyla uluslararası kuruluşlarca başlatılan tüm faaliyetler yakını izlenecek ve aktif katkı sağlanacaktır. Bu meyanda, Karadeniz’e kıyısı olan diğer ülkelerle birlikte Karadeniz’in kirlilikten korunması amacıyla başlatılan çalışmalar da sürdürülecektir. Aynı zamanda ülkemizin çevre konusunda taraf olduğu uluslararası sözleşme ve protokoller çerçevesinde aldığı yükümlülüklerin yerine

getirilmesi için gerekli yasal ve teknik tedbirler alınacaktır.” önleyici stratejilerden ve Birleşmiş Milletler nezdindeki antlaşmalardan bahsedilmektedir.

Eğitim konusunda; “Çocuklarımıza yaşadıkları çevreyi tanıma ve koruma bilincini kazandırmak suretiyle onlarda kendilerine güven ve topluma karşı sorumluluk duygusunu güçlendirmek amacıyla kurulan “Türkiye Çocuk Çevre Klüpleri” yurt çapında yaygınlaştırılacaktır.”

Sn Süleyman Demirel Başkanlığındaki 49. Hükümet Programında

“Doğaya, çevreye ve kültürel değerlere duyarlı bir turizm politikası geliştirilecektirHükümetin çevre alanındaki temel hedefi tarihsel, kültürel, doğal çevrenin ve yeşilin korunmasıdır Hükümetimiz, çevrenin korunmasında birinci şartın, toplumun tümünde ve özellikle yöneten ve yönetilenlerde çevre bilincinin geliştirilmesi olduğunu düşünerek toplumun her kesiminin çevre konusundaki eğitim ve bilinçlendirilmesine ağırlık verecek ve ilkökul eğitiminden başlayarak çevre konularının müfredat programlarında yer almasını sağlayacaktır. Çevreyi ve yeşili korumada deniz, akarsu, kara ve hava kirliliğini ve gürültüyü önleyici tedbirler alınacak ve bu bilinç geliştirilecektir. Atıkların yeniden kullanılması projelerine önem verilecektir. Bu temel inanış çerçevesinde gerek ulusal ölçekte ve gerekse yerel yönetimler düzeyinde gerçek bir çevre yönetimi modeli uygulanacaktır. Çevresel yaptırımlar yeniden düzenlenecek, yeni bir kredi, teşvik, harç ve vergi sistemi getirilecektir” denilmiş, atıkların değerlendirilmesinden ve çevre yönetimi modelinden bahsedilmiştir.

Sn Tansu Çiller Başkanlığındaki 50. Hükümet Programında

“ Sosyal devlet olmanın bir gereği olarak, başta eğitim, sağlık ve çevre olmak üzere kamu hizmetlerinin yürütülmesinde etkin bir yapıya kavuşturulacaktır.... enerjinin; ucuz, güvenilir, bol, kaliteli ve çevreyi kirlilemeden üretilmesi için gerekli bütün tedbirler alınacaktır. ... özellikle sağlık, eğitim ve çevrede yapılacak atılımla, sosyal devletin güçlendirilmesi gerçekleştirilecektir.” denilmiş, çevre konusunda detay olarak “Gelişmeyi

doğaya rağmen değil, doğayla uyum içinde gerçekleştireceğiz. Kalkınma sürecinde insan sağlığını ve doğal dengeyi koruyacağız. Çevre alanında karar alıcı, plan yapıcı, uygulayıcı ve denetleyici bütün kamu, yerel ve gönüllü kuruluşların kurumsallaşmasını sağlayacak, bu alanda çalışan insan gücü eğitimine önem vereceğiz.

...Çevre mevzuatında yer alan "kirleten öder" ilkesi ile birlikte "kullanan öder" ilkesini de etkili bir şekilde uygulamaya geçireceğiz. Çevre kirliliği'nin önlenmesi için teşvik mekanizmalarını geliştirecek ...kuruluşlardan sağlanacak uygun koşullu proje kredileri ile finanse edilecektir" hedefleri ile Kirleten öder ve kullanan öder prensiplerinden bahsedilmiştir.

Sn Tansu Çiller Başkanlığındaki 51. Hükümet Programında

"Çevrenin Korunması ve geliştirilmesi amacı doğrultusunda çevreyi gözetin sürdürülebilir bir ekonomik büyüme hedef alınacak, uzun dönemde çevrenin insan yararına kullanılabilmesi için ekonomik gelişme ile çevre arasındaki dengenin tesisine özen gösterilecektir. Kuruluşlar arasında yetki ve sorumluluk dağılımını netleştirmek üzere 2872 sayılı Çevre Kanunu' nun revizyonu gerçekleştirilecektir." denilerek Çevre kanununun yenilenmesi ihtiyacından bahsetmiştir.

Sn Tansu Çiller Başkanlığındaki 52. Hükümet Programında

"...dünya piyasalarına entegrasyon ve Avrupa Birliği' ne tam Üyelik doğrultusunda ekonomide verimliliğin artırılması, örgütlü ve rekabetçi çevre koşullarına duyarlı serbest pazar koşullarının sağlanması gayretlerini kararlılıkla sürdürecektir.... Hükümet, bu anlayışta, tekelleşmenin önlenmesine özen gösterecektir" denilerek çevre ve Avrupa birliği, rekabet ve tekelleşme arasında bağ kurmuştur.

Sn Mesut Yılmaz Başkanlığındaki 53. Hükümet Programında

“İthalatın ülke standartları ve sağlık koşullarına uygun olması ve çevreye zarar vermemesi için Dünya Ticaret Örgütü ve Avrupa Birliği ilke ve kurallarına uygun gerekli düzenlemeler yapılacak ve bu konudaki uygulamalara etkinlik kazandırılacaktır. Teşvik politikaları yeni istihdam imkanlarını geliştirme küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleme, çevrenin korunması, kalkınmada öncelikli yörelerin gelişmesine katkıda bulunma ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu sağlayacak şekilde uygulanacaktır. Ayrıca, ileri teknoloji sağlamak, uyarlamak ve üretmek için işletmelerin AR-GE faaliyetleri ve bunlarla ilgili yatırımları desteklenecektir..... Çevrenin korunması ekonomik, ticari, sosyal ve siyasi açılardan birbiriyle uyumlu ve bütünleşmiş bir yaklaşımla ele alınacaktır. Çevrenin kirletilmesi sonunda alınacak onarımcı politikalar yanında, öncelikle kirletilmeden korumasını sağlayacak önleyici politikalar tercih edilecektir. Çevre politikaları tüm ekonomik ve sosyal politikalarla entegre edilecek ve bu amaçla ekonomik araçlardan azami düzeyde istifade edilecektir. Toplumda çevre bilincinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ve yerel yönetimler arasında koordinasyon sağlanarak eylem planları yapılacaktır.” denilerek çevre standartları ve ülke pazarı arasındaki bağlantı kurulmuş, çevrenin korunması için yeni teknolojilerden bahsedilmiş, prensip olarak önleyici tedbirlere değinilmiş, kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ve yerel yönetimler arasında koordinasyon sağlanması gereği ifade edilmiştir.

Sn Necmettin Erbakan Başkanlığındaki 54. Hükümet Programında

“Çevrenin korunması ekonomik, ticari, sosyal ve siyasal açılardan birbirleriyle uyumlu ve bütünleşmiş bir biçimde ele alınacaktır. Çevre kirliliğinin önlenmesinde onarımcı politikalar yanında, öncelikle çevrenin kirletilmeden korunmasını sağlayacak politikalara ağırlık verilecektir. Toplumda çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar artırılarak

sürdürülecektir....Her türlü atık ve artığın ülkemize girişi engellenecek, yurt içinde ortaya çıkan atıkların en aza indirilmesi, geri kazanılması ve yeniden değerlendirilmesi çalışmaları desteklenecektir” denilerek; onarıcı ve önleyici çevreci politikaların yanı sıra, geri kazanımın önemine değilmiştir.

Sn Mesut Yılmaz Başkanlığındaki 55. Hükümet Programında

“İhracat artışına süreklilik ve dinamizm kazandırabilmek için ihracata dönük kaliteli ve çevreye duyarlı mal üretebilecek bir kapasitenin oluşmasına,.. Enerji projelerinde çevre açısından temiz ve kullanımında verimli enerji kaynaklarına verilecek,” denilmiştir, Çevre ve doğal kaynakların korunması konusuna ayrı bir başlık ayrılmış; “ Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı doğrultusunda, insan sağlığını ve doğal dengeyi koruyarak, sürekli bir ekonomik kalkınmaya imkan verecek şekilde doğal kaynakla yönetimini sağlamak, gelecek kuşaklara, insana yakışır bir doğal ve sosyal çevre bırakmak temel amaçtır....İçerisinde çevre ve doğal yaşam için zararlı unsurlar bulunan atıkların doğrudan doğaya atılması kesinlikle önlenecektir. Sıvı atıkların, doğada yok olacak ayrışma dönüşmesi için biokimya olanakları yoğun olarak kullanılacaktır.” denilerek ihraç pazarlarına girebilecek mallarımızın çevreci olması gerektiği belirtilmiş, temiz enerji politikasına değinilmiş, sürekli kalkınma prensibinden bahsedilmiş, zararlı atıklar ile mücadele kararlılığı ifade edilmiştir.

Sn Bülent Ecevit Başkanlığındaki 56. Hükümet Programında

Seçim hükümeti olarak kurulan 56. hükümet programında sadece “Doğa dengesi ve çevre sağlığı konusunda çok duyarlı davranılacaktır ” denilmiştir.

Sn Bülent Ecevit Başkanlığındaki 57. Hükümet Programında

“Uzun yıllardan beri öncelikli sorunlar arasında yer alan, ancak çözümü sürekli ertelenen çevre sorunları doğanın dengesini bozacak duruma gelmiştir. Hükümetimiz kalkınma yolunda yapılan atılımlarda doğa dengesinin ve çevre sağlığının korunmasına özen gösterecektir. Sanayi ve ev atıkların artırılmadan doğaya bırakılmasının nehir ve göllerimizde yarattığı çevre kirliliği önlenecektir.” denilmiştir.

Sn Abdullah Gül Başkanlığındaki 58. Hükümet Programında

“Sürdürülebilir kalkınma; çevreye duyarlılık ve demokratik yönetim gibi unsurları da içermektedir.... Bakanlıkların taşradaki görev ve yetkileri, Valiliklere ve İl Özel İdarelerine devredilecektir. Yerel tercihler dikkate alınarak, sağlık, eğitim, kültür, sosyal yardımlaşma, turizm, çevre, köy hizmetleri, tarım, hayvancılık, imar ve ulaşım hizmetlerinin il düzeyinde karşılanması sağlanacaktır. ... Çevrenin bir değer ve maliyet unsuru olduğu dikkate alınarak, enerji dönüşüm işlemleri sırasında ortaya çıkan kirleticiler titizlikle kontrol edilecek ve çevrenin korunması amacıyla, temiz enerji kaynakları ve dönüşüm teknolojilerinden yararlanılacaktır.... Maden üretiminde, çevreye zarar verilmemesine büyük özen gösterilecektir.” denilerek; çevre ve sürdürülebilir kalkınma arasında bağ kurulmuştur. Çevre konusunda merkezi idareden yerel idareye geçişten bahsedilmiş, üretim esnasında çevrenin korunmasından bahsedilmiştir.

Sn R. Tayyip Erdoğan Başkanlığındaki 59. Hükümet Programında

Bir önceki hükümetin programında bulunan çevre konusunda merkezi idareden yerel idareye geçiş bu hükümet programında aynen yer verilmiştir ayrıca “Yasal düzenlemeler yoluyla rekabeti engelleyen kısıtlamalar kaldırılacak, çevreyi koruma ve etkin düzenleme ve denetim gerçekleştirilecektir” denilerek rekabet ve çevre arasında bağa atıfta bulunulmuştur.

1.4.3. Hukuki Mevzuatta Çevre ;

I- Anayasalarda Çevre:

Çevre politikalarının hedefleri ve ilkeleri başta Anayasalar da olmak üzere, çevre mevzuatlarında, çevre örgütlenmelerinde ve kalkınma planlarında ortaya çıkmaktadır. Çevre kavramının iç hukukta ve milletlerarası hukukta önemi artmıştır.

1921, 1924 ve 1961 Anayasalarında çevre ile ilgili doğrudan hükümler bulunmamaktadır.

Çevre kavramı 1970’li yıllardan sonra Anayasalara açık hükümle girmeye başlamıştır.

Çevre koruması tanımı 1982 Anayasasının 56. maddesinin başlığı altında “Sağlık Hizmetleri ve Çevre Korunması” başlığı altında genel düzenlememe tanımlanmış, Devlet ve Vatandaşa çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesinin önleme ödevi verilmiştir⁽²⁷⁾. Hava kirliliği genel çevre kirlenmesinin içerisinde sokulmuş olup, buna ilişkin önleyici ve cezalandırıcı bazı ilkeler getirmiştir

“ **ANAYASA Madde 56** – Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir.

Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir. ”

1982 Anayasası ile müstakil çevre politikaları oluşmuştur. Bundan dolayı 1580 sayılı Belediyeler Kanunu’nun 15. maddesinin 1., 7., 13. ve 38. fıkraları, 19. maddesinin 2. fıkrası,

⁽²⁷⁾ <http://www.anayasa.gov.tr/general/icerikler.asp?contID=276&menuID=&ID=276> Tarih: 25.12.2006

1., 3., 29., 33., 42. ve 56. maddeleri ve 1593 sayılı Umumî Hıfzısıhha Kanunu'nun 1. maddesi, 11. ve 12. Kesimleri, 248. madde ve sonraki maddeler çevre politikaları ile ilgili düzenlemeleri ihtiva etmektedir.

II- Çevreye İlişkin Yasalar:

9 Ağustos 1983 tarih ve 2872 sayılı Çevre Kanunu⁽²⁸⁾

Bu kanundan önce çevreyle ilgili ihtilaflarda Türk pozitif hukukunun kurallarından yararlanılıyordu. Çevre Kanunu temel ilkeler ortaya koyan, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi yönetmeliklere bırakan bir çerçeve kanundur. Çevre Kanunu açmazlarından birisi de, muhtevastındaki politikaların yürütülmesinde tek yetkili organ olarak merkezi idareyi görüp, mahalli idareleri tümnden dışlayan çarpık anlayıştır. Bu anlayışın değiştirilmesi isteğine, 20 Eylül 1995 Tarihli 51. Hükümet, ve 58. Hükümet programında rastlanmaktadır ancak 5491 sayılı değişiklik kanunu 59. Hükümet tarafından yapılmıştır.

Çevre Kanunu'nun amaçlarını düzenleyen 1. maddesi; bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi; kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması; su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi; ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak, bugünkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri, ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli hukuki ve teknik esaslara göre düzenlemektir, denilmektedir.

1988 yılında Çevre Kanununun 3. Madde, ' e ' bendine yapılan değişiklik ile ve 28. Madde ile kirleten öder prensibi getirilmiş, 3. Madde ' f ' bendine kirletene ceza maddeleri getirilmiştir. Bu cezaların kapsamı 26.04.2006 tarihli 5491 sayılı değişiklik kanunu ile genişletilmiş; kirlenmenin azaltılması, durdurulması ve önlenmesi ilkeleri getirilmiştir.

⁽²⁸⁾ RG. 11 Ağustos 1983 <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat> Tarih : 25.12.2006

Çevre Kanununun 8. maddesi özellikle endüstriyel kirlilik kontrolüne ilişkin; atık ve artığın, çevreye zarar verecek şekilde, ortama verilmesini, depolamasını, taşımalarını, uzaklaştırılmasını yasaklamaktadır.

2782 Sayılı Çevre Kanununun 8. Maddesinde; Her türlü atık ve artığı, çevreye zarar verecek şekilde, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde alıcı ortama vermek, depolamak, taşımak, uzaklaştırmak ve benzeri faaliyetlerde bulunmak yasaktır. Kirlenme ihtimalinin bulunduğu durumlarda ilgililer kirlenmeyi önlemekle; kirlenmenin meydana geldiği hallerde kirleten, kirlenmeyi durdurmak, kirlenmenin etkilerini gidermek veya azaltmak için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler, hükmü bulunmaktadır.

Çevre Etki Değerlendirmesi (ÇED) raporunun hukuki dayanağı Çevre Kanununun 10. maddesi ile getirilmiştir. 5491 sayılı değişiklik kanununun 7. maddesi ÇED etki alanının Projenin ihale aşamasına kadar çekmiştir. Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından (Resmi Gazete Tarihi: 24.02.2004 Resmi Gazete Sayısı: 25383) yayınlanan tebliğ ile Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği uyarınca rapor hazırlayacak kurum ve kuruluşlara yeterlik belgesi verilmesine ilişkin usul ve esasları düzenlenmiştir.

11. Madde İşletmelere arıtma tesisi kurulması zorunluluğu getirmektedir .

12. Madde denetim sorumluluğunu Bakanlık vasıtası ile İl Özel İdarelerine ve belediye tarafından kurulmuş “ Çevre Denetim Birimlerine ” vermiştir.

13. Madde doğada kirleticilik özelliği olan ve ekolojik dengeyi bozan kimyasalların üretim, ithal, taşıma, depolama ve kullanımı ile ilgili sınırlamalar getirmektedir.

15. Madde ; 12. Maddede belirtilen merciiler tarafından 1 yılı aşmamak üzere faaliyet durdurma yetki ve görevi vermektedir. Maddede ÇED raporu olmayan faaliyetler için mahalli en büyük amire süresiz durdurma görevi vermektedir.

16. Madde Sağlık ve Sosyal yardım Bakanlığı veya Başbakanlık Çevre Müsteşarlığına toplum sağlığı yönünden tehlike yaratıldığı hallerde mahalli en büyük mülki amirden faaliyet durdurulması talebinde bulunabilir.

Çevre Kirliliğini Önleme Fonu Kurulması 17. Madde, Gelirleri 18. Madde, Kullanılması 19. Madde esasları ile belirlenmiştir.

Cezalar 20., 21., 22., 23. ve 24. maddelerde anlatılmıştır.

Çevre Kanunu sadece kısıtlamalar ve cezaları değil, 29. Maddesi ile Kirliliğin önlenmesi ve giderilmesine ilişkin faaliyetlere teşvik konusunu da ele almaktadır.

Diğer Kanunlar:

Yeni Çevre Kanunu Çevre kirliliğine ağır yaptırımlar getirmektedir. 12 Ekim 2006 Tarihi ile yürürlüğe giren yeni Türk Ceza Kanununun 181 ve 182. maddeleri ile çevreyi Kirletene Beş yıl ve üzeri kadar hapis cezası getirilmiştir.⁽²⁹⁾

Madde 181; 1. Bendi; İlgili Kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak çevreye zarar verecek şekilde, atık veya atıkları toprağa, suya veya havaya kasten veren kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu maddenin 3. Bendi ne göre atıkların kalıcı özellik göstermesi halinde cezalar iki katına kadar arttırılıyor. 4. Bendinde atıklar ile insan veya hayvan sağlığının etkilenmesi halinde beş yıldan az olmamak kaydı ile hapis cezası verilebiliyor.

Pozitif çevre hukukuna ilişkin kanuni düzenlemeler Anayasanın ilgili kuralları ve Çevre Kanunu'yla gerçekleştirilmiş olmakla beraber ülkemizde, birçok kanuni düzenlemelerin varlığını görüyoruz.

- 03.04.1930 tarih ve 1580 Sayılı Belediye Kanunu [R.G. 14.04.1930], 27.06.1984 tarih ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeler Kanunu [R.G. 09.07.1984],
- 24.04.1930 tarih ve 1593 Sayılı Umumî Hıfzısıhha Kanunu [Genel Sağlık Koruma Kanunu] [R.G. 10.05.1926],

⁽²⁹⁾ Hürriyet Gazetesi 25 Ekim 2006 Tarihli nüshası sayfa 15

- 14.06.1989 tarih 3572 sayılı İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına Dair Kanun [R.G. 17.06.1989]

III. Tüzükler:

Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği⁽³⁰⁾

Amacı sanayi ve enerji üretim tesislerinin faaliyeti sonucu atmosfere yayılan is, duman, toz, gaz, buhar ve aerosol halindeki emisyonları kontrol altına almak; insanı ve çevresini hava alıcı ortamındaki kirlenmelerden doğacak tehlikelerden korumak; hava kirlenmeleri sebebiyle çevrede ortaya çıkan umuma ve komşuluk münasebetlerine önemli zararlar veren olumsuz etkileri gidermek ve bu etkilerin ortaya çıkmamasını sağlamaktır. Burada çalışmamızın karakterinden dolayı komşuluk kelimesinden çevre ilçeler manası alınmıştır. Çünkü Asi nehrinin Suriye den, Türkiye ye doğru akmasından dolayı; komşu ülke Suriye ye herhangi bir atık deşarjı söz konusu değildir. Aynı şekilde Deniz bağlantı içinde yeterinde korunma mesafesi bulunmanın yanı sıra deniz akıntısı yine Suriye den Türkiye istikametindedir.

Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliğinin hükümleri, 1 inci maddede belirtilen amaca ulaşmak için; tesislerin kurulması ve işletilmesi için gerekli olan ön izin, izin, şartlı ve kısmi izin başvuruları, tesisten çıkan emisyonun ve tesisin etki alanı içerisinde hava kirliliğinin önlenmesi tetkik ve tespiti ile, tesislerin, yakıtların, ham maddelerin ve ürünlerin üretilmesi, kullanılması, depolanması ve taşınmasına ilişkin esasları kapsar. Bu kapsam bu çalışmanın ana konusudur. Bu yönetmeliğin maddelerinde;

- İzne Tabi Tesisler, İzin Alma, İzne Tabi Olmayan Tesisler İçin Uyulması Gereken Esaslar,
- Emisyon ön izni verilirken uygulanacak esaslar

⁽³⁰⁾ (Resmi Gazete Tarihi: 07.10.2004 Resmi Gazete Sayısı: 25606 ; <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=7.5.7191&sourceXmlSearch>)

o Emisyon İznine Tabi Tesisler İçin Esaslar ve Sınır Değerler

Bu yönetmelikte 43. madde içerisinde geçen tesislerden özellikle İskenderun Bölge Sanayisinde olanları;

- o Katı yakıtlı Yakma tesisler, (Isdemir)
 - o Gaz yakıtlı tesisler, (Isdemir , Ekincililer, Yazıcılar, Nursan, Tosyalı)
 - o Petrokok yakan tesisler, (Isdemir)
 - o Kireç fabrikaları, (Isdemir)
 - o Çimento fabrikaları (Isdemir ve Oysa)
 - o Çok yakıtlı Tesisler, (Isdemir , Ekincililer, Yazıcılar, Nursan, Tosyalı)
 - o Gaz türbinleri, (Isdemir, Ekincililer, Yazıcılar, Nursan, Tosyalı)
 - o Hurda Parçalama tesisleri (Isdemir, Ekincililer, Yazıcılar, Nursan, Tosyalı)
 - o Dolomit, Magnezit ve Kömür yakma tesisleri (Isdemir)
 - o Yüksek Fırınlr, (Isdemir)
 - o Demir Sinterleme Tesisleri (Isdemir)
 - o Çelik üreten konverterler Elektrikli Ark Ocakları, İndüksiyon ile Ergitme ve Vakumlu Ergitme tesisleri, (Isdemir, Ekincililer, Yazıcılar)
 - o Elektrikli Cruf Ergitme Tesisleri, (Isdemir , Ekincililer, Yazıcılar)
 - o TAV Fırınları (Isdemir, Ekincililer, Yazıcılar, Nursan, Tosyalı)
 - o Dökümhaneler (Isdemir , Ekincililer, Yazıcılar, Nursan, Tosyalı)
 - o Taş Kömürü Gazlaştırma Tesisleri (Isdemir)
 - o Kimyasal Gübre Üretim Tesisleri (Isdemir , Gübretaş)
 - o Amonyak Üretim Tesisleri (Isdemir)
-

Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliğinin hükümleri arasında yukarıda sıralanan tesisler ile ilgili emisyon sınırları, Emisyon maddelerinin tanımlanarak sınıflandırılması bu yönetmelikte ele alınmıştır.⁽³¹⁾

Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışan İşyerlerinde ve İşlerde Alınacak Tedbirler Hakkında Tüzük⁽³²⁾

Parlayıcı, Patlayıcı, tehlikeli ve Zararlı, Katı, Sıvı, Gaz halindeki maddelerle çalışılan işyerlerinde ve işlerde, alınacak sağlık ve güvenlik tedbirleri bu Tüzükte gösterilmiştir. Bu tüzükte çevreye karşı oluşabilecek zararlardan ziyade insana karşı oluşabilecek zararlar ele alınmıştır. Ancak bu tüzükte çevre ile ilgili olarak; bazı limit değerleri belirlenmiştir.

- Çeşitli Kimyasal Maddelerin İşyeri Havasında Bulunmasına Müsaade edilen azami miktarlarını gösterir çizelge
- Patlayıcı Maddeler ile ilgili uzaklıklar
- Parlayıcı Sıvılar ve Sıvılaştırılmış Petrol Gazları ile ilgili uzaklıklar Kanun Tüzük ve Yönetmeliklerin yanı sıra; Türkiye ISO standartları üyesidir. Bu teşkilâta karşı ülkemizi temsil eden Türk Standartları Enstitüsü [TSE] olup, bu doğrultuda TS 9719 standardını yürürlüğe koymuştur. Bu standart ISO 14001'in doğrudan çevirisi olmaktadır. Milli hukukumuza ISO 14000'de yapılan değişiklikler ilave edilerek 4 Nisan 1996 yılında TS 9719 standardı yeniden derlenerek TS-ISO 14001 kod sayısı ile yürürlüğe girmiştir.

⁽³¹⁾ <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=7.5.7191&sourceXmlSearch>

⁽³²⁾ Bakanlar Kurulu Kararının Tarihi : 27.11.1973, No : 7/7551 <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat> Tarih 08.07.2006)

1.6. Çevre Politikası Kavramı ve İlkeleri:

Genel anlamda politika, siyaset, toplumsal bir yapı içerisinde belirli bir meselenin halledilmesi nedeniyle alınması gereken tedbirler ve benimsenip belirlenen ilkelerin tümü olarak tanımlanabilir. Çevre politikasını da milli ve milletlerarası alanda çevreyle ilgili tercihlerin ve hedeflerin belirlenmesi olarak tanımlayabiliriz. Günümüzde birçok ülkeler çevre politikası üzerinde somut tespitler yapmakta ve tespitlere ilişkin önlemler almaktadır. Anılan ortak faydalar; tüm toplumun sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşaması, çevre değerlerinin korunması ve geliştirilmesi, çevre politikalarının maliyetlerinin topluma dağıtımında adalet prensiplerine uyulmasıdır.

I. Çevre Politikaları İlkeleri:

Çevre politikalarının belirlenmesinde, çeşitli değişkenler bulunmaktadır. Devletlerin çevre politikaları stratejilerinde iktisadi ve teknik etkilerinin ağırlık taşıdığı, buna karşılık ideojilerin etkisinin az olduğu görülmektedir. Ülkenin coğrafik oluşumu, sosyo-kültürel yapısı ve dünyanın genel konjonktürü de çevre politikası stratejilerinin belirlenmesinde etkilidir. Politika stratejilerinin belirlenmesinde değişken usuller ne olursa olsun bunlar; Onarıcı, sürdürülebilir kalkınma [tabii dengeyi korumak şartıyla kalkınma], tahmin ve önlemede politika stratejileridir.

II. Onarıcı Politika İlkeleri:

Bu stratejiye göre, faaliyetlerin çevreye vereceği zararları önleme değil de zararlı sonuçların etkilerini ortadan kaldıracı faaliyetlerde bulunmayı hedeflemektedir. 5. 5Yıllık kalkınma planında, 50 ve 54. Hükümet programlarında anılan onarıcı politikanın özünde kirli öder prensibi yatmaktadır. Bu ilke müdahaleci ve kısa zamanda düzenlemelerden yanadır. Böylelikle kısa dönemde ekonomik yarar hedeflenmiş olmaktadır. Bu politika stratejisinin çevreye verdiği zararların giderilmesi için iki metod uygulanabilmektedir. Birinci metod kirleten öder prensibidir ki; kirletene tazminat ödetme ve bazı şartlarda faaliyet durdurma v.b. cezaî yaptırımlar da uygulanabilme durumudur. 2872 sayılı Çevre Kanunu,

çevreye verilen zararlardan dolayı kusur şartı aranmaması , ancak kirletenler kendilerinin her türlü önlem aldıklarını ispatlamak şartıyla kurtulabileceklerini ve alınan önlemlere rağmen doğmuş veya doğacak zararın tazmininde sadece sebep olma bağıni kesen kanıtların ortaya konularak kurtarılabilceğini belirtmiştir. İkinci metod ise, teknolojiden yararlanarak faaliyetlerin çevre üzerinde olumsuz etkilerinin giderilmeye çalışılmasıdır. Bunu yapacak yetkili teşkilâtların bulunması ve doğrudan denetlenmesi gerekmektedir.

III. Tahmin ve Önleme Politika İlkeleri:

Bu ilke 1980’li yılların çevre politikasına hakim olan ilkedir. 4.ve 5. 5Yıllık Kalkınma Planının yanı sıra, 48, 49, 53 ve 54. Hükümet programlarında değinilmiştir.Bu ilke çerçevesinde çevre sorunları tek tek değil, bütünsel bir yaklaşımla ele alınmış, bu sorunların temeline inilerek, ortaya çıkmadan önce önlenmeye çalışılmıştır. Böylelikle kısa dönemli yararlar yerine, daha uzun dönemli toplumsal ve ekolojik yararlar yer almıştır.

Önleyici politikalar da, uzun dönemli düşünülüğünde yararlanılabilecek araçlar , yapısal ve teknolojik değışikliklerdir. Yapısal değışiklikler, çevreye zarar veren üretim ve tüketim faaliyetlerinin değıştirilmesidir. Teknolojik değışmeler ise üretim ve tüketim etkinliklerinde çevreye dikkatli teknolojilerin kullanılmasını içermektedir. Örneğın, havayı daha az kirleten çevre dostu üretim ve arıtma teknolojilerinin kullanılması gerekir.

IV. Sürdürülebilir Kalkınma Politika İlkesi:

Çevre korumanın en önemli ilkelerinden biridir. 6., 7, ve 9. Beş Yıllık kalkınma planlarında ve 47., 48., 50., 51., 55. ve 58. Hükümet Programlarında yer almaktadır.Ekonomi-çevre ikilemi tartışması, çevre mücadelesinin başında ortaya çıkmıştır. Çevre korumanın ekonomiye ve kalkınmaya karşı olduğu imajı meydana getirilmiştir. Bütün bu ikilemde çevrecilere yatırımcılar “kalkınma hiç olmayacak mı?” sorusunu sormuşlardır. Ancak ekolojinin gerçekleri karşısında çevreyle barışık kalmanın da olacağı ortaya çıkmıştır.

İktisadın temeli olan kalkınma için tabiattan hammadde almak zorundayız. Bu nedenle kalkınmak için hammaddeleri korumalıyız. Çevreyi korumak için kalkınmaya ve teknolojiye ihtiyaç vardır. Bu nedenle çevre korumayla ekonomi arasında bir karşıtlık yoktur.

Sürdürülebilir kalkınma, esasında bir değişme sürecidir. Bu değişme sürecinde kaynakların kullanımı, yatırımların yönlendirilmesi, teknolojik gelişmelerin yönünün seçilmesi ve kurumsal değişikliklerde; bu günün gereksinimleri, gelecek kuşakların temel gereksinimlerini karşılamalarına imkan verecek şekilde karşılanmasıdır. Çevreyi korumayı hem kendimiz adına, hem de gelecek kuşaklar adına yapmalıyız.

1.6. AB VE TÜRK ÇEVRE POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

1.6.1 İlkelerin Karşılaştırılması:

AB de Çevrenin Korunması konusuna ilk direktifini 1970 yılında çıkardı, Türkiye de çevre politikası ile ilgili ilk doküman olarak, 1973 – 1977 dönemini kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı içerisinde rastlanır.

“ **Bütünleyicilik ilkesine** ” bugünkü Türkiye Stratejilerinde bile rastlanmamaktadır. Ancak 9. Beş Yıllık kalkınma Planında yer alan “163. Maddede Çevresel izleme, denetim ve raporlama sisteminin altyapısının geliştirilerek uygulamaların etkinleştirilmesi, ilgili kuruluşlar arasında bilgi akışının ve paylaşımının bütüncül bir sistemle sağlanması ihtiyacı devam etmektedir.” Planı bu düşüncenin içerisinde değerlendirilebilir. Çevre Yönetimi ile diğer devlet yönetim seviyeleri ile işbirliği ve ortak hareket eksikliği bulunmaktadır. Bazı Hükümet Programlarında örneğin 55. Hükümet programında ihraç malları için çevre politikasından bahsedilmiş. Ancak bu tanımlama Bütünleyicilik İlkesi çerçevesinde bilinçli yapılmamıştır. Anket çalışmaları ile İskenderun Bölge Sanayisinde “ Bütünleyicilik İlkesi ” ile tam bir Çevre Politikası izlenip izlenmediği araştırıldı.

“ **Yüksek Seviyede Koruma** ”, “ **İhtiyat** ”, “ **Önleme** ”, “ **Kaynakta Önleme** ” ilkeleri Türkiye Pek çok hükümet programında, arıtma tesisleri kurulması dileği şeklinde belirtilmiştir. Ancak bu konuda ciddi uygulama eksikleri bulunmaktadır. Organize sanayi bölgelerine Arıtma Tesisleri kurulma zorunluluğu getirilmiş, sıvı atıkların arıtılması konusunda arıtma tesislerinin kurulmasında belli bir ilerleme sağlanmıştır. İskenderun Bölge Sanayi için değerlendirme yapıldığında en ciddi problemin toz ve duman atıklardır. Toz ve dumanın atıkların Organize Sanayi Bölgeleri tarafından bertaraf edilmesi mümkün değildir. Bu konuda görev tesislere düşmektedir. Yapılan araştırma ile bu görevin uygulanması ve denetlenmesi araştırılmıştır.

1972 yılında Paris’te yapılan Avrupa Zirvesi’nde “ **Kirleten Öder** ” temel ilkesini uygulamaya koymuştur. Türkiye de bu ilke ilk kez 1990 – 1994 dönemini kapsayan, 6. ve 2007 – 2013 yıllarını kapsayan 9. Beş Yıllık Kalkınma yer almış ve 50. hükümet ile 1993 yılında tartışılmıştır. Avrupa da çevre kirliliğine karşı yıllardır ciddi boyutta ceza uygulandığı bilinmektedir. Türkiye de geçen yıl Tuzla Orhanlıda meydana gelen “varil olayında” kirleten tespit edilmesine rağmen henüz 5491 sayılı yeni yasa yürürlüğe girmediğinden, herhangi bir cezai işlem yapılamamıştır⁽³³⁾. Yani 5491 sayılı yasa çıkıncaya kadar “ Kirleten Öder ” ilkesi uygulanmamıştır. Günümüzde bu ilke doğrultusunda cezai işlem örnekleri görülmektedir.⁽³⁴⁾ Ancak uygulanan cezalara dair herhangi bir tahsilat örneği henüz bulunmamaktadır. “ Kirleten Öder ” ilkesinin ilk tartışılmaya başlanması, mevzuata girmesi ve uygulama örnekleri açısından Avrupa birliği ile Türkiye karşılaştırıldığında, giderek artan bir gecikme yaşandığı izlenmektedir. Bu ilke 2006 Türkiye’inde yeni yeni uygulanmaya başlanmaktadır.

Yapılan araştırma çalışmasında İskenderun Bölge Sanayisinde her hangi bir uygulama örneği olup olmadığı araştırılmıştır.

1.6.2. Tüzük ve Yönetmeliklerin Karşılaştırılması

AB Müktesebatına uyum sürecinde Türkiye AB Çevre düzenlemeleri konusunda Kanun, yönetmelik ve Tüzüklerin hazırlanması konusunda ciddi bir yaklaşım içindedir. Ancak şimdiye kadar çıkarılan Tüzük ve yönetmelikler sistematik genel yaklaşımdan ziyade özel belli konularda düzenlemeler getirmektedir.

AB yönetmeliklerinden; **Büyük Yakma Üniteli işletmelerden Havaya Verilen Emisyonlar** Hakkındaki Yönetmeliğine karşılık, **Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü** Yönetmeliği tercüme edilerek hazırlanmıştır.

⁽³³⁾<http://www.nethaber.com/NewsDetails.aspx?id=6269> Tarih 12 Aralık 2006

⁽³⁴⁾<http://www.nethaber.com/NewsDetails.aspx?id=6915> Tarih 19.12.2006

<http://www.nethaber.com/NewsDetails.aspx?id=7094> Tarih 20.12.2006

AB yönergelerinden; **Tehlikeli Madde İçeren Kazaların Kontrolüne ilişkin 'Seveso' Yönergesine**, karşılık **Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışan İşyerlerinde ve İşlerde Alınacak Tedbirler Hakkında Tüzük** hazırlanmıştır.

Milletlerarası Çevre İdaresi [Yönetimi] Standardı (ISO 14000) karşılığı; 1996 yılında hazırlanan TS 9719 standardı, gelişen AB düzenlemeleri ile yeniden derlenerek **TS-ISO 14001** kod sayısı ile yürürlüğe girmiştir. ISO14000 Sistematik bir Çevre yaklaşımı tanımlamaktadır ancak AB içerisinde bundan başka Sistematik Çevre yaklaşımı tanımlayan **Çevre Yönetimi ve Çevresel Muhasebe Sistemi (EMAS) Tüzüğü** ve **Entegre Kirliliği Önleme ve Kontrol Yönergesi** karşılığı Türk mevzuatında bulunmamaktadır. **Entegre Kirliliği Önleme ve Kontrol Yönergesi** ile AB Hali hazırda var olan tesislerin Yönerge'nin ortaya koyduğu koşullara uymaları için bir geçiş süreci (30 Ekim 1999 - 30 Ekim 2007) öngörülmüştür. Yani Belli bir sürecin sonunda tüm tesislerin aynı yönergeye tabi olması öngörülmüştür. Oysa Türkiye ÇED Yönetmeliğinde 1983 tarihinden önce kurulan tesislere uyum muafiyeti getirilmiştir. Daha sonra yapılan eklemeler AB baskıları ile tüm tesislerin 2008 itibarı ile emisyon standartlarına uymaları zorunluluğu getirilmiştir.

1.6.3. Türkiye'nin AB Çevre Düzenlemelerine Uyumu İçin Eksikleri:

AB'nin Çevre Koruması Konusunda Türkiye ye öneri paketi⁽³⁵⁾ :

I. Katılım Ortaklığı Belgesi'nin kısa vadede Türkiye'den çevrenin korunması alanında istedikleri şunlardır:

- Müktesebatın uyumu için ayrıntılı yönerge özelinde bir programın kabulü. Böyle bir program verildiğine dair herhangi bir bilgi bulunamamıştır.
- Çevresel Etki Değerlendirme yönergesinin yasalaştırılması. Bu yasa çıktı ancak uygulama konusunda ciddi endişeler bulunmaktadır. İskenderun da yapılan çalışmada ÇED uygulaması araştırılmıştır.

⁽³⁵⁾ 2000 Yılı Gelişme Stratejisi "Türkiye İçin Katılım Ortaklığı" AB Komisyonu Temsilciliği, 2000

- Her yıl için gerçekçi kamu ve özel sektör finansman kaynakları ile uyum maliyeti tahminlerine dayanan yatırımların finansmanı konusunda bir plan geliştirilmesi (yönerge özelinde). Böyle bir plan hazırlığına dair herhangi bir bilgi bulunamamıştır.

II. Katılım Ortaklığı Belgesi'nin orta vadeli istekleri ise şunlardır:

- Kurumsal, idari ve izleme kapasitesi çevrenin korunmasını güvence altına alacak şekilde güçlendirilirken, özellikle çerçeve mevzuatın ve sektör mevzuatının geliştirilmesi yolunda AB'nin çevre konusundaki müktesebatının yürürlüğe konulması ve uygulanması.
- Mevzuatın, özellikle çerçeve mevzuat ve yatay mevzuat ile doğa korunması, su kalitesinin korunması ve atık yönetimi konularındaki mevzuatın, özel önem ile uygulanması, bir atık yönetim stratejisinin uygulanması.
- İzleme ağları ve izin usullerinin yanı sıra veri toplama dahil çevre müfettişliklerinin kurulması.
- Bütün diğer sektörel politikaların tanım ve uygulanmasının sürdürülebilir gelişme ilkeleri ile bütünleştirilmesi.
- Çevresel Etki Değerlendirme Yönergesinin yürürlüğe konulması ve uygulanması

III. Uzun vadede beklenen ve hedeflenen ise elbette Türkiye ile AB'nin çevre konusunda tam bir uyum ve entegrasyonudur.

“Ulusal Program” belgesi çevre politikası alanı ile birlikte diğer pek çok alanı kapsamaktadır ve Türk çevre politikasının gelişiminin, Avrupa Birliği çevre politikasının mecrasının dışına taşmasına ya da ona karşı olarak gelişmesine izin vermemektedir.

IV. Eksik Tüzük ve Yönetmelikler;

Endüstriyel Çevre korunması konusunda mevzuatımızın Avrupa Birliği ile mukayese edildiğinde özellikle yönetmeliklerde çok ciddi eksikler görülmektedir.

- Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği Suda Tehlikeli ve Zararlı Maddeler Tebliği ve Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği AB mevzuatında karşılığı olan Bazı tehlikeli maddelerin su ortamlarına deşarjının yarattığı kirliliğe dair 4 Mayıs 1976 tarih ve 76/464/EEC sayılı Konsey Direktifini karşılamamaktadır.
 - Atık Çerçeve Yönetmeliği AB mevzuatında karşılığı olan Atıklara ilişkin 15 Temmuz 1975 tarih ve 75/442/EEC sayılı Konsey Direktifini karşılamamaktadır.
 - Entegre kirlilik önleme ve kontrolü ile ilgili 24 Eylül 1996 tarih ve 96/61/EC sayılı Konsey Direktifi karşılığı Türk mevzuatında bulunmamaktadır.
 - Endüstriyel fabrikalardan kaynaklanan hava kirliliği ile mücadele edilmesi hakkında 28 Haziran 1984 tarih ve 84/360 sayılı Konsey Direktifi karşılığı Türk mevzuatında bulunmamaktadır
-

BÖLÜM 2 KURUMSAL YAPILANMA

2.1. AB ‘ NİN ÇEVRE KONUSUNDA KURUMSAL YAPILANMASI

Çevre Yapılanmasının başında yer alan sorumlu birim Avrupa Komisyonu'nun “Çevre, Genel Müdürlüğü”dür. AB’de Genel Müdürlüklere aynı zamanda sayısal kimlik de verildiğinden bu Genel Müdürlük aynı zamanda “XI.Genel Müdürlük” olarak da anılmaktadır. Bu Müdürlük, Avrupa Komisyonu bünyesinde yer alan diğer Genel Müdürlükler gibi, çalışma alanı olan Çevre Politikalarının birlik üyesi ülkelerin genelinde uygulanmasından sorumlu, merkezi düzeyde çalışmalarını sürdüren birimdir. Bugün Bu komisyonun başında Komisyon üyesi olarak Stavros Dimas, Genel Müdür olarak ise Peter Carl Mogens bulunmaktadır.⁽³⁶⁾ (Bakınız Ek 1, sayfa 113)

Avrupa Birliği'nin çevre ile ilgili ikinci kurumu ise, yukarıda bahsi geçen “Avrupa Çevre Ajansı (AÇA)”dır. Bugün bu Ajansın Başında Jacqueline Mc Glade Bulunmaktadır.

Ajansın temel görevleri;⁽³⁷⁾

- Çevre Enformasyon ve İzleme Ağı (EIONET)'nin kurulmasını ve koordinasyonunu sağlamak,
- Duyarlı ve etkili çevre politikalarının oluşturulması ve uygulanması için gerekli bilgileri Birliğe ve üye ülkelere sağlamak.
- Çevrenin durumu hakkında veri toplamak, değerlendirmek, uzman raporları hazırlamak, çevresel veriler için tek tip değerlendirme kriterleri saptamak,
- Çevresel verilerin Avrupa düzeyinde karşılaştırılabilir olmasını sağlamak, ölçüm metotlarının sistematik uyumunu iyileştirmek,
- Avrupa çevresel enformasyon sisteminin uluslararası çevre izleme programlarına sokulmasını sağlamak,

⁽³⁶⁾http://ec.europa.eu/commission_barroso/dimas/index_en.htm ve http://org.eea.eu.int/documents/brochure2004/general_brochure_web-TR.pdf (Tarih 26.12.2006)

⁽³⁷⁾ <http://www.eea.europa.eu/organisation/organigram.html> (Tarih 18.03.2006)

- Güvenilir çevre enformasyonunun yaygın düzeyde dağıtımını sağlamak,
- Çevresel tahmin tekniklerinin geliştirilmesini ve uygulanmasını sağlamak,
- Çevreye verilen zararın, çevre koruma, önleme ve iyileştirme politikalarının maliyetlerinin değerlendirilmesi için metotlar geliştirmek.
- Mevcut en iyi teknolojiler hakkında bilgi alışverişini sağlamaktır

AB'nin çevre ile ilgili "yürütme" nitelikli bu kurumları yanında, "mevzuat önerisi geliştirme" ve "danışma" nitelikli kurumları da bulunmaktadır. Bunlardan birincisi "Çevre Danışma Forumu"⁽³⁸⁾ dur.

Üçüncü kurum, AB'ye üye ülkelerde kurulu bulunan çevre örgütlerinin yöneticileri arasında iletişim ve eşgüdüm ağı kurulmasını amaçlayan "Çevre Hukukunu Uygulama ve Yürütme Ağı (Network For The Implementation and Enforcement of Environmental Law - IMPEL)⁽³⁹⁾"dır.

⁽³⁸⁾ http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel/tools/consultantforum_en.htm (Tarih 25.03.2006)

⁽³⁹⁾ <http://europa.eu.int/comm/environment/impel/> (Tarih 25.03.2006)

2.2. TÜRKİYE' NİN ÇEVRE KONUSUNDA

KURUMSAL YAPILANMASI

2006 İtibarı ile, Türkiye de BM ve AB'nin benimsediği evrensel ölçütler çerçevesinde ulaştığı idari (yönetsel) yeniden yapılanma çalışmalarında “ Çevre Hukuku ”, AB müktesebatına uyum açısından önemli bir referans noktası niteliği taşımaktadır.

2.2.1 MERKEZ YÖNETİMİ

Eskiden Merkez Çevre Kurulu, İl Çevre Kurulu, Mahalli Çevre Kurulları vardı, bunlar kaldırıldı yerine 5491 sayılı değişiklik kanunu ile Yüksek Çevre Kurulu getirildi.

Merkez örgüt olarak, 1.5.2003 tarih, 4856 sayılı kanun ile kurulan “ Çevre ve Orman Bakanlığının” görevleri 4856 sayılı kuruluş kanununun 2. maddesinde sıralanmıştır. (Bakınız Ek 2 Sayfa 114)Bunlardan Endüstriyel Kirliliği Önleme Konusundaki Görevleri;

- “ a ” Bendinde; Çevrenin korunması, kirliliğinin önlenmesi ve iyileştirilmesi için prensip ve politikalar tespit etmek, programlar hazırlamak; bu çerçevede, araştırmalar ve projeler yapmak, yaptırmak, bunların uygulama esaslarını tespit etmek, uygulanmasını sağlayacak tedbirleri almak.
 - “ b ” Bendinde; Çevrenin korunması ve kirliliğinin önlenmesi amacıyla ülke şartlarına uygun olan teknolojiyi belirlemek, bu maksatla kurulacak tesislerin vasıflarını tespit etmek.
 - “ c ” Bendinde; Ülke şartlarına uygun olan çevre standartlarını Türk Standartları Enstitüsü ile birlikte belirlemek, uygulamak ve uygulanmasını sağlamak
 - “ d ” Bendinde; Atık ve yakıtlar ile ekolojik dengeyi bozan, havada, suda ve toprakta kalıcı özellik gösteren kirleticilerin çevreye zarar vermeyecek şekilde bertaraf edilmesi için denetimler yapmak; ülkenin atık yönetimi politikasını belirlemek ve bu konuda gerekli tedbirleri almak; tehlikeli hallerde veya gerekli durumlarda faaliyetlerin durdurulması ile ilgili usul ve esasları yönetmelikle belirlemek.
-

- “ e ” Bendinde; Çevrenin korunması ve kirliliğinin önlenmesi için çevre standartları ve ekolojik kriterler esas olmak üzere her türlü analizi, ölçüm ve kontrolleri gerçekleştirmek amacıyla laboratuvar kurmak, kurdurmak ve denetimlerini yapmak
 - “ f ” Bendinde; Ülkedeki kirlenme konuları ile kirlenmenin mevcut olduğu veya olması muhtemel bölgeleri ve sektörleri tespit etmek ve izlemek, bu problemlerin teknik, idari ve finansman bakımından çözümünü sağlayan kaynağın bulunmasıyla ilgili çalışmaları yönetmek veya yönlendirmek.
 - “ g ” Bendinde; Sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde, çevreye olumsuz etki yapabilecek her türlü plân, program ve projenin, fayda ve maliyetleriyle çevresel olguların ortak bir çerçeve içinde değerlendirilmesini gerçekleştirecek çevresel etki değerlendirmesi ve stratejik çevresel değerlendirme çalışmasının yapılmasını sağlamak, bu çalışmaları denetlemek ve izlemek.
 - “ h ” Bendinde; Dengeli ve sürekli kalkınma amacına uygun olarak ekonomik kararlarla ekolojik kararların bir arada düşünülmesine imkân veren rasyonel doğal kaynak kullanımını sağlamak üzere, kalkınma plânları ve bölge plânları temel alınarak çevre düzeni plânlarını hazırlamak veya hazırlatmak, onaylamak, uygulanmasını sağlamak.
 - “ i ” Bendinde; Çevre konusunda görev verilmiş olan özel kuruluşlar ile kamu kurum ve kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak; bu konuda faaliyette bulunan gönüllü kuruluşları yönlendirmek, desteklemek ve bakanlıklar arası işbirliği esaslarını yönetmelikle belirlemek.
 - “ j ” Bendinde; Çevreye olumsuz etkileri olan her türlü faaliyeti ülke bütününde izlemek ve denetlemek.
-

Çevre ve Orman Bakanlığının kuruluş kanununun 3. Bölüm, Madde 8, Ana Hizmet Birimleri arasında sayılan Çevre Kurumlarından Endüstriyel Çevre Korunması ile ilgili olanları ;

- Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü
- Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Plânlama Genel Müdürlüğü.
- Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Dairesi Başkanlığı.

Çevre ve Orman Bakanlığının kuruluş kanununun 6. Bölüm, Madde 29 si ile kurulan süreli Sürekli Kurullar, Taşra Teşkilâtı ve Bağlı Kuruluşlar arasında sayılan Çevre Kurumlarından Endüstriyel Çevre Korunması ile ilgili olanları ;

- Yüksek Çevre Kurulu.
- Mahalli Çevre Kurulları.
- Çevre ve Ormancılık Şurası.

2.2.1.1. Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğünün Görevleri;

- Çevre kirliliği ile ilgili olarak ölçüm, tespit ve kalite kriterlerini belirlemek, uygulamak ve uygulanmasını sağlamak; çevreyle ilgili her türlü ölçüm-izleme, analiz ve kontroller yapacak laboratuvarlar kurmak, kurdurmak, bunların akreditasyon işlemlerini yapmak, hava, su ve toprak konusunda ölçüm yapacak kuruluşları belirlemek, kurulacak tesisler için, alıcı ortam özelliklerine göre çevre kirliliği yönünden görüş vermek, izlemek ve gerektiğinde müdahale etmek, mevcut ve kurulacak tesislere emisyon ön izni ve emisyon izni vermek, emisyonları ve arıtma sistemlerini izlemek ve denetlemek.
 - Hava kalitesinin korunması, kirliliğin azaltılması, bertaraf edilmesi için hedef ve ilkeleri belirleyerek her türlü tedbiri almak ve uygulanmasını sağlamak, bu konuda yönetim ve acil müdahale plânları yapmak, yaptırmak, konuyla ilgili kurum ve kuruluşlarla koordineli çalışmalar yaparak müdahale etmek, kriter ve
-

standartları belirlemek, uygulamak, uygulanmasını sağlamak, ölçüm yaptırmak, verileri toplamak ve değerlendirmek.

- Etkili bir çevre yönetimi ile atık ve kimyasalların çevre ile uyumlu yönetimi için gerekli ekonomik araçları belirlemek, uygulamak ve uygulanmasını sağlamak, görev alanı ile ilgili standartları ilgili kuruluşlarla işbirliği yaparak belirlemek.
 - Yer üstü ve yer altı sularının, denizlerin ve toprağın korunması, kirliliğin önlenmesi veya bertaraf edilmesi amacıyla; hedef ve ilkeleri, kirletici unsurları belirlemek, kirliliğin giderilmesi ve kontrolüne ilişkin usul ve esasları tespit etmek, uygulanmasını sağlamak, yer üstü ve yer altı su, deniz ve toprak kirliliğine karşı hazırlıklı olmak, müdahale ve mücadele kapasitesini artırmak için gerekli tedbirleri almak, aldırarak, acil müdahale plânları yapmak, yaptırmak; çevrenin korunması ve yer üstü ve yer altı su, deniz ve toprak kirliliğinin önlenmesi amacıyla uygun teknolojileri belirlemek ve bu maksatla kurulacak tesislerin vasıflarını saptamak, bu çerçevede gerekli tedbirleri almak ve aldırarak.
 - Tesislere deşarj izni vermek, deşarjları ve arıtma sistemlerini izlemek ve denetlemek, tesisler için kurulacak arıtım sistemlerinin projelerini onaylamak.
 - Mahalli çevre kurullarının çalışmalarının yönlendirilmesi ve denetimini yapmak.
 - Atık ve kimyasalların yönetimine ilişkin hedef ve politikaları belirlemek, uygulamak ve uygulanmasını sağlamak.
 - Her türlü atık bertaraf tesislerine, yönetmeliklerle belirlenen usul ve esaslara göre lisans ve görüş vermek, bunları izlemek ve denetlemek, gerektiğinde lisansı iptal etmek.
-

- Atık bertaraf tesisleri ile kimya sınıai tesisleri için acil müdahale plânları yapmak, yaptırmak, uygulanmasını sağlamak.
- Atıkların kaynağında en aza indirilmesi, sınıflara ayrılması, toplanması, taşınması, geçici depolanması, geri kazanılması, bertaraf edilmesi, yeniden kullanılması, arıtılması, enerjiye dönüştürülmesi ve nihai depolanması konularında yürütülen faaliyetleri desteklemek, geri kazanımı artırıcı sistemleri kurmak, kurdurmak, denetlemek ve uygun teknolojileri belirlemek.
- Görev alanına giren konularla ilgili kriterleri belirlemek, tespitte bulunmak, ölçüm yaptırmak, verileri toplamak, değerlendirmek ve standartları ilgili kuruluşlarla belirlemek.
- Atık ve kimyasallarla kirlenmiş alanların mevcut kirlilik durumlarının tespiti, çevre ve insan sağlığına olabilecek risklere ve kirlenmiş alanların iyileştirilmesine ilişkin çalışmaları yapmak ve yaptırmak.
- İlgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde atık ve kimyasalların taşınması ile tehlikeli atık ve kimyasalların taşınma lisanslarına ilişkin esasları belirlemek, uygulanmasını sağlamak, izlemek ve denetlemek.

2.2.1.2. Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Plânlama Genel Müdürlüğünün

Görevleri;

- Çevresel etki değerlendirme ve stratejik çevresel değerlendirme çalışmalarını yapmak.
 - Çevre envanterini ve çevre durum raporlarını hazırlamak.
 - Dengeli ve sürekli kalkınma amacına uygun olarak ekonomik kararlarla ekolojik kararların bir arada düşünülmesine imkân veren rasyonel doğal kaynak kullanımını sağlamak üzere, kalkınma plânları ve bölge plânları temel
-

alınarak çevre düzeni plânlarını hazırlamak veya hazırlatmak, onaylamak, uygulanmasını sağlamak.

- Ulusal çevre stratejisi ve eylem plânlarını yürütmek ve koordine etmek.
- Görev alanına giren faaliyetleri izlemek ve denetlemek, uluslararası çalışmaları izlemek ve ulusal düzeyde uygulanmasını sağlamak.
- Avrupa Çevre Ajansı ile ilişkileri yürütmek, gerekli çalışmaları yapmak.

2.2.1.3. Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının Görevleri;

- Bakanlığın çevre ve orman politikaları amaçlarına ve ulusal plânlarda önerilen hedeflere ulaşmasına yardımcı olmak üzere ülkenin öncelikli çevre ve orman araştırma alanları ve araştırma programlarını belirlemek ve bu doğrultuda araştırma projelerinin satın alınmasını, yürütülmesini ve sonuçlandırılmasını sağlamak.
- Araştırma ve geliştirme çalışmaları ile ilgili olarak Bakanlık içi ve Bakanlık dışı kuruluşlarla gerekli koordinasyon ve işbirliğini sağlamak, araştırma faaliyetleri için gerekli finansmanın sağlanması konusunda çalışmalar yapmak.
- Yürütülen araştırma program ve proje faaliyetlerinin sonuçlarını değerlendirmek, uygulamaya aktarılmasına yönelik seminer, konferans, sempozyum ve benzeri düzenlemelerin, bildirilerin ve araştırma sonuç raporlarının yayımlanmasını sağlamak.
- Araştırma faaliyetlerini izlemek ve denetlemek.

2.2.1.4. Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Dairesi Başkanlığının Görevleri;

- Avrupa Birliği ile ilişkilerde ve Avrupa Birliğine yönelik mevzuat ve uyum çalışmaları ile ekonomik ve teknik işbirliğine yönelik çalışmalarda Bakanlık hizmetlerinin süratli, düzenli, etkili ve verimli bir şekilde yürütülmesi için gerekli irtibat ve eşgüdümü sağlamak.
-

- Avrupa Birliği programları ve Avrupa Birliğinden sağlanan destekler çerçevesinde Bakanlığın faaliyet alanına giren konulardaki dış kaynaklı projelerin program, bütçe ve uygulanmasına ait iş ve işlemleri yürütmek, dış kaynaklı proje hazırlıklarını takip etmek, proje tekliflerini incelemek, Bakanlıkça uygun görülen projelerin yürütülmesi için gerekli tedbirleri almak, bu konularda Bakanlık birimleri ve Bakanlık ile diğer ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasında işbirliğini düzenlemek, gerekli irtibat ve eşgüdümü sağlamak.
- Uluslararası kuruluşlardan ve/veya diğer ülkelerden doğrudan veya diğer kurum ve kuruluşlar kanalıyla Bakanlığa intikal eden dış kaynaklı proje öneri ve taslaklarını, Bakanlık politikaları doğrultusunda incelemek ve değerlendirmek.
- Bakanlığın faaliyet alanına giren konulardaki projeler için uluslararası kuruluşlardan ve/veya ülkelerden kaynak sağlanmasına yönelik girişimleri yapmak, proje önerisinde bulunarak dış kaynağın ülkemize girmesini sağlamak için Bakanlık birimlerini yönlendirmek ve eşgüdümü sağlamak.
- Çevre problemlerinin finansman yönünden çözümünü sağlamak üzere ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde dış kaynağın sağlanması ile ilgili çalışmalar yapmak.

2.2.1.5. Çevre Yüksek Kurulu

Çevre Yüksek Kurulunun 5491 Sayılı kanununun 5. maddesinde sayılan görevleri arasında Türkiye Cumhuriyeti Devletinin çevre yönetiminin sağlanması için hedef, politika ve strateji belirlemek bulunmaktadır. Yani ana politika belirleyici kuruldur. Bu politikaların lokal bölgelere yansması 2782 Sayılı çevre kanunu 5. Maddesi içeriği 409 nolu KHK'nin 12. Maddesinde verilen il Çevre Kurulları aracılığı ile olmaktadır. Ancak 5491 Sayılı yeni kanunda bu kuruldan bahsedilmemektedir.

2.2.2. CEVRE KONUSUNDA TAŞRA YÖNETİMİ

2.2.2.1. Bakanlık Taşra Birimi

Çevre ve Orman İl Müdürlüğü; Taşra Teşkilatına Bağlı Kuruluşlar; Orman Genel Müdürlüğü.Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığıdır, ancak bunların hiçbirinin endüstriyel çevre kirliliği ile ilgili sorumluluğu bulunmamaktadır. Bakanlığın endüstriyel Çevre Kirliliği ile politikaları Taşrada Çevre Yönetimi Şube Müdürlüğü, tarafından yürütülmekte, uygulamalar denetlenmektedir. Çevre Yönetimi Şube Müdürlüğünün görev ve yetkileri henüz yayımlanmamıştır. İskenderun sanayi bölgesinden taşrada sorumlu bu kuruluş, 80km uzaklıktaki Hatay İl Merkezindedir. Hatay Çevre Yönetimi Şube Müdürlüğünün İskenderun da herhangi bir birimi bulunmamaktadır.

2.2.2.2. Yerel Çevre Kurulları

Çevre ve Orman İl Müdürlüğü; tarafından koordine edilen 15 Nisan 2004 Tarih ve 25434 sayılı tebliğe göre kurulan yerel **İl çevre Kurulu Bulunmaktadır**. Üyeler bu tebliğ ile belirtilen kişilerdir. Bunlar; Vali, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Antakya Belediye Başkanlığı, Defterdarlık, İl Jandarma Komutanlığı Çevre Koruma Tim Komutanlığı, İl Emniyet Müdür Yardımcısı, İl Sağlık Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Bayındırlık, İl Tarım Müdürlüğü, İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, DSI 63. Sube Müdürlüğü, Orman İşletme Müdürlüğü, Sigorta il Müdürlüğü, Ziraat Odası Başkanlığı, Sanayi ve Ticaret Odası Başkanlığı (STO).

Kaymakamlık Bünyesinde İlçede ayrıca İlçe Hıfzısıhha Sağlık Kurulu bulunmaktadır. Bunun üyeleri; Kaymakam, Sağlık Grup Başkanlığı, İlçe Tarım Müdürlüğü, Belediye Başkanı, İlçe Milli Eğitim Müdürü, Serbest Eczacı (STO üyesidir) Serbest Tabip, Askeri Tabip ve Çevre Sağlık Teknisyenleri.

2.2.2.3. Diğer Kuruluşlar

Mahalli en büyük mülki amir (İskenderun bölgesi için Kaymakam) ; Çevre kanununun 15. Maddesi ile; Çevre kanununa uymayan işletmeleri uyarmak ve gerekirse bir kısım yada tamamen faaliyetlerini durdurmakla yetkili ve görevlidir.

Tuzla Orhanlıdaki varil olayı yeni ceza kanunu çıktıktan sonra olsaydı, 3 Trilyona kadar para cezası kesilip, fabrika kapatılabilecekti. Eskiden Çevre Bakanlığının fabrika kapatma yetkisi yoktu, yeni kanun ile çevre bakanlığının böyle bir yetkisi bulunmaktadır .

Kaymakam, Çevre Kanununun 11 Maddesi, gereği işletmelerin arıtma tesisleri ve kapasiteleri hakkında ilgili müsteşarlığa ve bakanlığa bilgi vermekle görevlidir. Ayrıca Çevre kanununun 16. Maddesi ve Sağlık ve Sosyal yardım Bakanlığı veya Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı tarafından talep edilen faaliyet durdurulması işlemlerini uygular.

Yukarıdaki Çevre kanunu maddesi toplum sağlığı yönünden tehlike yaratıldığı hallerde Sağlık ve Sosyal yardım Bakanlığına veya Başbakanlık Çevre Müsteşarlığına sorumluluk vermektedir.

Belediyeler kendi sınırları içerisinde, 5491 sayılı kanunun 9. maddesinde bahsedilen “ Çevre Denetim Birimi ” kararlar ise; 16 Maddeleri ile 2782 sayılı kanunun değişiklik yapılan 12., 15 ve 24 maddelerinde bahsedilen, ceza kesme yetkisini üzerlerine alabilir, 2782 sayılı kanunun 22. maddesini ihlal eden deniz taşıtlarına, aynı kanunun 24. Maddesi gereğince ceza vermekle yükümlüdürler.

Vatandaş Çevre Kanununun 30. Maddesi gereğince çevre kirliliği hakkında ihbarda bulunabilir. Giriş bölümünde bahsedildiği gibi; iyi vatandaş olmanın şartlarından biride çevre kirliliğini ihbar etmektir.

Sahil Güvenlik Komutanlığı; Yukarıda belediyeler için bahsedilen Çevre Kanununun 24. Madde ‘ b ’ bendine ve komutanlığın kendi İdari ve Adli Görevlerine İlişkin Tüzük 3. Madde M bendi ile (Bakanlar Kurulu Kararının Tarihi : 16/7/1985, No : 85/9709)

Çevre Kanununda öngörülen kirletme yasağına aykırı eylemleri izlemek ve önlemek, Yasanın 22 nci maddesinde belirlenen cezayı kesmek ve mal memurluğuna yatırmak ile görevlidir.

Bunun yanında TC Çevre Koruma kurumsal yapılanmasında yer alan diğer kuruluşlar;

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı Devlet Planlama Teşkilatı tarafından (DPT) hazırlanır, Türk çevre politikasının esaslarını ortaya koymakta ve eksikliklerini saptar; Kullanılması gereken yasal, yönetsel ve iktisadi vasıtalardan söz etmekte; hatta uzun dönemde çevre sorunlarının çözümü için uygulanan politikalar ve stratejilerin ülke gerçekleri de dikkate alınarak AB normları ve uluslararası standartlara paralel yürütülmesini tarif eder.

II. Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği Genel Sekreterliği; Türkiye Ulusal Çevre Eylem Planını (UÇEP) hazırlar. Bu planda tarif edilenler ;

a-) Stratejik hedefleri,

b-) Kirliliğin önlenmesi ve azaltılması,

c-) Temel çevre altyapı ve hizmetlerine vatandaşların erişiminin kolaylaştırılması,

d-) Yenilenebilir kaynakların sürdürülebilir kullanımının teşvik edilmesi,

e-) Çevre ve ekonomiyi birlikte sürdürülebilir kılacak politika, proje, program ve önerilerin geliştirilmesi

f-) Çevresel tehlikelere maruz kalmanın asgari düzeye indirilmesi

III. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Çevre kanununun 16. Maddesi ve Kendi bakanlık kanunu gereği

IV. TSE; Türk Çevre Standartlarını Saptar

V. TÜBİTAK ve Üniversiteler çevresel verileri toplar ve değerlendirir (Bu çalışma ile yapılan bu kapsamdadır)

VI. Sanayii ve Ticaret Odaları, Mühendisler ve Mimarlar Odası, Barolar, Çevre Dernekleri Görüş Bildirerek.

BÖLÜM 3 YAPILAN ARAŞTIRMA ÇALIŞMALARI

3.1. ARAŞTIRMA PROBLEMİ

Endüstriyel Tesisler için Çevre Duyarlılığı günümüzde sosyal sorumluluk olmanın ötesine geçmiş, pazarda var olmanın bir gerekliliği halini almıştır. Uluslararası ve ulusal düzeyde pek çok hukuksal düzenlemeler bu paralellikte yapılmaktadır. Firmalar üretim süreçlerinde çevrenin korunması için her türlü tedbiri almaya, en üst düzeyde duyarlı olmaya zorlanmaktadır. Gerekli tedbirleri almayan firmalar hem kanunlar nezdinde yaptırımlara maruz kalmaları, hem de pazarda zor durumlara düşmeleri tehlikeleri bulunmaktadır. Artık tesisler faaliyetlerine başlayabilmek, faaliyetlerini sürdürebilmek için çevreyi kirletmediklerine dair bazı kanuni düzenleme ve denetimlere tabi tutulmaktadır. Kanuni düzenlemelerin yanı sıra firmalar pazarda var olabilmek için çevreye duyarlı olmaya zorlanmaktadır. Müşteriler tarafından alınacak malların üretim sürecinde çevreye duyarlı olduğuna dair ISO 14000, Çevre Muhasebe Sistemi Logosu gibi belgeler istenmektedir. Bazı satın almalarda üretici firmalar ürettikleri malların çevre ile ilgili belgelerini gösteremedikleri sürece kaliteleri fiyatlarına bakılmadan satın alma değerlendirmesine alınmamaktadır. Bazı malzemeler ise kanunlar nezdinde yasaklanmaktadır. Örneğin Asbest içeren malzemeler ne kadar kaliteli ve ucuz olsun üretimleri, satış ve ithalatı kanunlar ile engellenmektedir⁽⁴⁰⁾. Dolayısı ile firmalar üretim yapabilmek, ürünleri ile pazarda olabilmek için çevreye duyarlı olmaya ve bunun için gerekli yatırımları ve fedakarlıkları yapmaya her geçen gün daha fazla mecbur kalmaktadırlar.

Çevre konusunda yapılan hukuki düzenlemeler ve ticari standartların ortaya konulmasındaki sebebi çevre kirliliğinin artmasına karşı önlem alma ihtiyacının yanı sıra adil rekabet ve transit geçiş haklarının korunmasıdır. Çevreyi kirletmemek için yatırım ve üretim maliyetlerine katlanan firmalar ile bu ek maliyetleri göz önünde bulundurmeyen firmaların aynı ticari platformda rekabet etmeleri engellenmek istenmiştir. Bir diğer ticari sebep ise

⁽⁴⁰⁾ Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih ve Sayısı: 11.08.1993 / 21634

Avrupa Birliği düşüncesinin altında yatan temel Ortak Pazar olgusunun zarar görmesinin engellenmesidir. Birlik içerisinde ortak bir çevre politikası ve çevre standardı belirleyerek, birlik üyesi bir ülkenin kendi çevre standartlarını yükselterek başka bir üyenin bu pazara girişini veya ürünün transit geçişini engelleme olasılığını ortadan kaldırma düşüncesidir.

Bu görüşün tersi bir uygulamada birlik üyesi olmayan ülkelerin mallarının birlik üyesi ülkelere girişinin zorlaştırılması içinde söz konusudur. Dünya pazarına çok hızlı olarak nüfus eden Çin mallarının Avrupa Birliği Pazarında zorlanabilmesi için çevre standartlarının yükseltilmesi düşüncesi özellikle Fransa'nın önderliğinde yayılmaktadır.⁽⁴¹⁾ Avrupa Birliği sürecinde Türk Firmaları ve çevre yönetimi bu sürece ayak uydurmalıdırlar. Bu paralellekle Çevre Bakanlığı kurulmuş, 2872 sayılı çevre kanunu çıkarılmış, en son 5491 sayılı çevre kanununda yapılan değişiklik kanunu ile Avrupa Birliği ile paralellikler ve güncellemeler yapılmıştır.

3.2. HİPOTEZ

Endüstriyel Çevre Kirliliği konusunda Avrupa Birliği uyum sürecinde Türkiye'de yapılan hukuksal düzenlemelerin yerel olarak taşrada uygulamada yetersiz ve etkisiz olduğu, Çevre Politika ve Mevzuatının taşrada uygulamasının olmadığı, İskenderun Bölge tesislerinin bu yönde herhangi bir çalışma yapmadıklarıdır.

⁽⁴¹⁾ <http://www.nethaber.com/NewsDetails.aspx?id=3338> Tarih : 13.11.2006

3.3. ANKET ÇALIŞMASI

3.3.1. ÖRNEKLERİN BELİRLENMESİ;

Anket çalışmaları temelinde üç anket grubuna uygulandı.

1. Grup; Yerel Yöneticiler

İskenderun bölgesindeki ilgili tüm resmi kurum ve kuruluşlar örnekler arasına alınmıştır. merkezi yönetime bağlı İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Yerel Yönetime Bağlı Sağlık Grup Başkanlığı, İskenderun, Sarıseki ve Payas Belediyeleri.

- Antakya İl Çevre Müdürlüğü⁽⁴²⁾
- İskenderun Belediyesi Çevre Müdürlüğü⁽⁴³⁾
- İskenderun Kaymakamlığı Sağlık Grup Başkanlığı⁽⁴⁴⁾
- Payas Belediyesi Başkanlığı⁽⁴⁵⁾
- Sarıseki Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü⁽⁴⁶⁾

Sahil Güvenlik İskenderun Grup Komutanlığı ile anket çalışması yapılmak istendi; Bu konuda dilekçe ile yapılan başvuruya Ankara Sahil Güvenlik Merkez Komutanlıktan gelen cevapta, Endüstriyel kirlilik kontrolü konusunda herhangi bir çalışmalarının olmadığı, Gemi ve diğer deniz araçlarının denizlere yaptıkları kirlilik kontrolünü yaptıkları ve Endüstriyel kirlilik konusunda Çevre ve Orman Bakanlığının İldeki birimi ile temasa geçilmesi gerektiğini bildirdiler.

⁽⁴²⁾ Çevre Yönetimi Şube Müdürü Sn Bayram Öksüz ile 15.06.2006 tarihinde görüşüldü.

⁽⁴³⁾ İskenderun Belediyesi Çevre Müdürü Sn Cesur Özmen İle 14.05.2006 tarihinde görüşüldü.

⁽⁴⁴⁾ Sağlık Grup Başkanlığı Çevre Sağlık Teknisyenleri Sn Kemal Aydıncı ve Sn Şemsettin Yılmaz ile 12.06.2006 tarihinde görüşüldü

⁽⁴⁵⁾ Payas Belediye Başkanı Sn Bekir Altan ile 20.06.2006 tarihinde görüşüldü

⁽⁴⁶⁾ Sarıseki Belediyesi Fen İşleri Müdürü Sn Osman Selçuk ile 19.06.2006 tarihinde görüşüldü

2. Grup; Yerel Sivil Toplum Örgütleri

Sivil Toplum Örgütü olarak İskenderun da sadece Çevre Koruma Derneği bulunmaktadır. Organize Sanayi Bölgesi Yönetimi hem resmi, hem özel kimliği bulunmasından dolayı Sivil Toplum Örgütleri arasında kabul edilmiştir. Aslında Organize Sanayi Bölgesi Yönetim Kurulunun sorumluluğu hem bölgesindeki sanayicilere hem de topluma olduğundan, soruların ilgisine göre, anket bölgesinde buraya verilen cevaplar ilgili alanlara dağıtılmıştır.

- Türkiye Çevre Koruma Derneği İskenderun Temsilciliği⁽⁴⁷⁾
- Organize Sanayi Bölgesi Yönetim Kurulu⁽⁴⁸⁾.

3. Grup; Sanayi Tesisleri ;

İskenderun Sanayi bölgesinde çok büyük çoğunlukta demir ve çelik endüstrisinde faaliyet gösteren firmalar bulunmaktadır. Bunlar arasındaki örnekler seçilir iken çevreye en çok atık veren sıvı çelikten üretim yapan firmalar seçilmiştir. Seçilen bu firmalar en az 500 kişi ve üzerinde personel istihdam etmekte ve üretilen sıvı çeliğin tamamı bu firmalar tarafından üretilmektedir. Bölgedeki diğer demir ve çelik tesisleri, örnek seçilen firmalardan demir alıp bunlara hadde tesisleri ile şekil vermektedirler, bu tesislerin atıkları sıvı çelik ile üretim yapan tesisler ile kıyaslandığında yok denecek kadar azdır. Bu tesisler 50 kişi ve daha az personel istihdam etmektedirler. Dolayısı ile haddehaneler anket örnekleri dışında tutulmuşlardır. Örnekler içine alınan tesisler İsdemir Fabrikası (6.350 Personel) Yazıcı Demir Çelik Fabrikası (1050 Personel) Ekinciler Demir Çelik Fabrikası (850 Personel), Nursan Fabrikası (700 Personel).

⁽⁴⁷⁾ Çevre Koruma Derneği İskenderun Şube Sekreteri Sn A. Oktay Demirkan ile 14.06.2006 tarihinde görüşüldü.

⁽⁴⁸⁾ İskenderun Sarıseki Organize Sanayi Bölgesi Yönetim Kurulu Üyesi Sn Bülent Bozdoğan ve Sn Fahrettin Özer ile 16.06.2006 tarihinde görüşüldü.

Bölgede 500den fazla personel istihdam eden bir adet çimento fabrikası bulunmaktadır ve bu tesis örnekler içine alınmıştır; Oysa Çimento.

- İsdemir Fabrikası⁽⁴⁹⁾
- Ekinciler Demir Çelik Fabrikası⁽⁵⁰⁾
- Yazıcı Demir Çelik Fabrikası⁽⁵¹⁾
- Nursan Demir Çelik Fabrikası⁽⁵²⁾
- Oysa Çimento Fabrikası⁽⁵³⁾

3.3.2. SORULAR ve AMAÇLARI

- “ 2872 sayılı Çevre Kanunu veya değişiklik yapan 5491 sayılı kanunun 3. Madde, b ve e bendi gereği; Bakanlık, meslek odaları veya Sivil Toplum Örgütleri ile hiç işbirliği yaptınız mı ? işbirliği örnekleri var mı ? ”
- Meslek odaları veya Sivil Toplum Örgütleri ile hiç işbirliği yaptınız mı ? işbirliği örnekleri var mı ?
- Bu soru ile; Yetkililerin, Fabrikaların ve Sivil Toplum Kuruluşlarının sadece kanunların zorlaması ile çalışıp çalışmadıkları, geniş katımlı şeffaf bir grup çalışması içerisinde olup olmadığı araştırıldı

⁽⁴⁹⁾ İsdemir Çevre Müdürlüğünden Sn Bülent Tuna ve Sn Ayşe Olgun ile 21.06.2006 tarihinde görüşüldü

⁽⁵⁰⁾ Ekinciler Demir Çelik Fabrikası Çevre Sorumlusu Sn Hasan Kılıç 21.06.2006 tarihinde görüşüldü

⁽⁵¹⁾ Yazıcı Demir Çelik Çevre Sorumlusu Sn Harun Atakan ile 20.06.2006 tarihinde görüşüldü

⁽⁵²⁾ Nursan Demir Çelik Fabrikası Çevre Sorumlusu Sn Mehmet Nalçabasmaz ile 20.06.2006 tarihinde görüşüldü

⁽⁵³⁾ Oysa Çimento Fabrikası Çevre Müdürü Sn Okan Ermiş ile 21.06.2006 tarihinde görüşüldü

- “ 2872 sayılı Çevre Kanunu 3. Madde e bendi veya değişiklik yapan 5491 sayılı kanunun 3. Madde, g bendi gereği; hiç 6183 sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulüne uygun ceza işlemi yaptınız mı ? ”
 - Tesisinize hiç 6183 sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulüne göre ceza işlem uygulandı mı ?, Eğer uygulandı ise; uygunsuzluk giderildi mi ?
 - Bu soru ile; Kanundaki cezanın uygulanıp uygulanmadığı araştırıldı. 5491 sayılı kanunun 9., 12 ve 16 Maddeleri ile 2782 sayılı kanunun değişiklik yapılan 12., 15 ve 24 maddelerinde bahsedilen, belediye tarafından kurulmuş “ Çevre Denetim Birimi ” , ceza kesme ve kesilen cezanın yarısını çevre denetim faaliyetlerinde kullanılmak üzere alabilir.
 - 2872 sayılı Çevre Kanunu 4. Maddesi veya değişiklik yapan 5491 sayılı kanunun 4. Madde, g bendi gereği hiç Merkez Çevre Kurulu veya Yüksek Çevre Kurulu toplantılarına davet edildiniz mi ?
 - Bu soru ile; Yerel Yönetimlerin Merkez Yönetim ile ortak hareket edip etmediği araştırıldı.
 - 2782 Sayılı çevre kanunu 5. Maddesi içeriği 409 nolu KHK'nin 12. Maddesinde belirtilen İl Çevre Kurulu Kurulmuş mudur ? Yetki bölgenizde böyle bir kurul varmıdır? Üyeleri kimlerdir ?
 - Bu soru ile; Yerel yönetimlerin, kendi bölgelerindeki organizasyonel katılım genişliği araştırıldı.
-

- 5491 sayılı kanunun 6. Maddesinde 1/50.000 ve 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planından bahsedilmekte; Böyle bir plan hakkında çalışmanız var mı ?
 - Bu soru ile; Yerel yönetimlerin kanuni zorunlulukları tamamlayıp tamamlamadıkları, diğer yönetimler ile işbirlikleri araştırıldı.
 - 5491 sayılı kanunun 9. Maddesi ile 2782 sayılı kanunun 12. maddesinde bahsedilen, belediye tarafından kurulmuş “ Çevre Denetim Birimi ” var mı ?
 - Bu soru ile; Belediyelerin kendilerine kanun ile verilebilecek yetkilerden haberdar olup olmadıkları ve uygulamaları olup olmadığı araştırıldı.
 - 5491 sayılı kanunun 12. Maddesi ile 2782 sayılı kanunun 15. maddesinde ÇED raporu olmayan faaliyetler için mahalli en büyük amire süresiz durdurma görevi vermektedir. Bu yetkiyi daha önce kullanıldı mı ?
 - Bu soru ile; Ağır olarak cezalandırılan olup olmadığı, buna yerel yetkililerin tepkisi araştırıldı.
 - 2872 sayılı Çevre Kanunu 17. Maddesinde belirtilen Çevre Kirliliğini Önleme Fonundan hiç yararlandınız mı ?
 - Bu soru ile; Yerel yönetimlerin merkezi yönetimlerce desteklenip desteklenmedikleri araştırıldı.
 - Iskenderun Bölge Sanayisi “ Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü ” Yönetmeliğine hangi uyum yaklaşımındadır?
 - Bu soru ile; Yerel Yetkililerin Kendi bölgelerinde kanunlara uyum yaklaşımları araştırıldı.
-

- Iskenderun Bölge Sanayisi “ Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışan İşyerleri ” Yönetmeliğine hangi uyum yaklaşımındadır?
 - Bu soru ile; Yerel Yetkililerin kendi bölgelerinde kanunlara uyum yaklaşımları araştırıldı.

 - Vatandaşların “ Endüstriyel Çevre Kirliliği” Çevre Bilinci duyarlılığı hangi hassasiyettedir, vatandaşlardan size çevre konusunda ihbarlar geliyor mu ?, Eğer geliyorsa bunların aylık ortalama sayısı nedir ?
 - Bu soru ile; İskenderun Halkının çevreye olan duyarlılığı araştırıldı.

 - Bölgenizde ÇED Raporu verme yetkisinde olan bir kuruluş var mı ?
 - Bu soru ile; Yerel yetkililer ile ÇED raporu hazırlayan kuruluşlar arasındaki işbirliği ortamı araştırıldı

 - Avrupa Birliği “ EMAS ” tüzüğü ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemini Teşvik etmektedir. Bu konuda çalışmanız var mı ?
 - Bu soru ile;Yerel yetkililerin çevre duyarlılığı konusuna kanunların ötesinde yaklaşımı araştırıldı.

 - ISO 14001 Konusunda çalışması olan Sanayi Tesisiniz var mı ?
Avrupa Birliği “ EMAS ” tüzüğü ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemini Teşvik etmektedir. Bu konuda çalışmanız var mı ?
 - Bu soru ile;Yerel yetkililerin ve fabrikaların çevre duyarlılığı konusuna kanunların ötesinde yaklaşımı araştırıldı.
-

- Avrupa Birliği “ SEVESO ” yönergesi Tehlikeli madde içeren kazalar hakkında “ Güvenlik Raporları ”ve “ Acil Durum Planlarından ” söz etmektedir. Böyle Rapor ve planlarınız var mı ?
 - Bu soru ile;Yerel yetkililerin ve fabrikaların Avrupa Birliği Çevre düzenlemelerine yaklaşımı araştırıldı

 - “ İhtiyat ” ve “ Yüksek Koruma ”, “ Önleme ”ilkeleri çerçevesinde çalışmalarınız var mı ?
 - Bu soru ile;Yerel yetkililerin Avrupa Birliği Çevre düzenlemelerine yaklaşımı araştırıldı

 - Yerel Yönetim olarak Avrupa Birliği “ EMAS ” tüzüğünde bahsi geçen “görünür ve tanınabilir bir çevre yönetimi ve muhasebe sistemi ” logonuz var mı ?
 - Bu soru ile;Yerel yetkililerin Avrupa Birliği Çevre düzenlemelerine yaklaşımı araştırıldı

 - Yerel Yönetim olarak Avrupa Birliği “ EMAS ” tüzüğünde bahsi geçen “Sistemde yer almak isteyen tüm kurumların bir çevre politikası kabul etmesi/ eylemlerini/ ürünlerini ve hizmetleri ile ilgili bir çevre bildirisi ” çalışmanız var mı ?
 - Bu soru ile;Yerel yetkililerin ve fabrikaların Avrupa Birliği Çevre düzenlemelerine yaklaşımı araştırıldı

 - Tesisiniz ne zaman kuruldu. Kurulum kapasitesi ve bu günkü kapasitesi nedir ?
 - Bu soru ile; Fabrikaların üretim kapasiteleri artışı ile bir sonraki soruda sorulan arıtma kapasiteleri artışı arasında bağlantı araştırıldı.
-

- Fabrikanızda arıtma ve/veya Toz tutma üniteleri var mıdır ? Bu üniteler fabrikanın kurumu esnasında mı, sonramı yapıldı. arıtma ve/veya Toz tutma ünitelerinde herhangi bir kapasite artışı yapıldı mı ? Söz konusu ünitelerin kapasiteleri yeterlimi ?, Bu ünitelerde yeni yatırımlarınız var mı ?
 - Bu soru ile; Fabrikaların fabrikaların kurulum kapasitelerindeki artış ile arıtma kapasitelerini de paralel olarak arttırıp arttırmadığı araştırıldı
 - ÇED Raporunu var mı yoksa Tesisiniz ÇED Gereksizdir kapsamındamı. Raporun tarihi nedir ?
 - Bu soru ile; Fabrikaların CED yönetmeliği ile kontrol edilip edilemediği araştırıldı.
 - 2872 sayılı Çevre Kanunu 17. Maddesinde belirtilen Çevre Kirliliğini Önleme Fonundan hiç yararlandınız mı ?
 - Bu soru ile; Fabrikaların Çevre yatırımlarının merkezi yönetimlerce desteklenip desteklenmedikleri araştırıldı
 - Tesisiniz “ Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü ” Yönetmeliğine hangi uyum yaklaşımındadır?
 - Bu soru ile; Fabrikaların kanunlara uyum yaklaşımları araştırıldı
 - Tesisiniz “ Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışan İşyerleri ” Yönetmeliğine hangi uyum yaklaşımındadır?
 - Bu soru ile; Yerel Yetkililerin Kendi bölgelerinde kanunlara uyum yaklaşımları araştırıldı.
-

- Tesisiniz için vatandaşlardan size çevre konusunda uyarılar geliyor mu ?, Eğer geliyorsa bunların aylık ortalama sayısı nedir ?
 - Bu soru ile; İskenderun Halkının çevreye olan duyarlılığı araştırıldı.

 - “ İhtiyat ” ve “ Yüksek Koruma ”, “ Önleme ” ilkeleri çerçevesinde çalışmalarınız var mı ?
 - Bu soru ile;fabrika yetkililerinin Avrupa Birliği Çevre düzenlemelerine yaklaşımı araştırıldı

 - Tesisinizin; Avrupa Birliği “ EMAS ” tüzüğünde bahsi geçen “görünür ve tanınabilir bir çevre yönetimi ve muhasebe sistemi ” logosu var mı ?
 - Bu soru ile;Fabrika yetkililerinin Avrupa Birliği Çevre düzenlemelerine yaklaşımı ve gönüllülüğü araştırıldı
-

3.3.3 ANKET UYGULAMASINA VERİLEN CEVAPLAR

Grup 1 Yerel Yöneticilerinin Cevapları

- 2872 sayılı Çevre Kanunu veya değişiklik yapan 5491 sayılı kanunun 3. Madde, b ve e bendi gereği; Bakanlık, meslek odaları veya Sivil Toplum Örgütleri ile hiç işbirliği yaptınız mı ? işbirliği örnekleri var mı ?
 - o İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : Meslek odaları ile olmadı, ancak Çevre Koruma Dernekleri ile işbirliğimiz var. İskenderun, Erzin, Antakya, Dörtyol Çevre koruma dernekleri ile görüşüyoruz. (İskenderun Çevre Koruma Derneği temsilcisi böyle bir işbirliğinden bahsetmiyor.)
 - o İskenderun Belediyesi : 3 yıl önce, Ulla gemisi battığında, belediyede başkan bir halk toplantısı düzenlemişti. Bu toplantıya çok geniş katılım olmuştu. Her yıl bir defa Sahil Güvenlik İstihbarat Kurulu toplantısı yapılır, Bu toplantıya sahil şeridindeki belediye temsilcileri, kaymakam ve gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşlar katılır.
 - o Sağlık Grup Başkanlığı : Evet; gerektiğinde konu ile ilgili meslek odaları, Sivil Toplum Örgütleri, Üniversiteler veya konu ile ilgili uzman kişilerden görüş istenmiştir. Bu konuda yeni kanuna göre yapılan çalışmalar İl Çevre ve Orman Müdürlüklerinin koordinasyonunda yapılır.
 - o Payas Belediyesi : Hayır
 - o Sarıseki Belediyesi : Hayır
-

- 2872 sayılı Çevre Kanunu 3. Madde e bendi veya değişiklik yapan 5491 sayılı kanunun 3. Madde, g bendi gereği; hiç 6183 sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulüne uygun ceza işlemi yaptınız mı ?
- İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : Çok yapıldı. En son 2 Ay önce ceza kestik.
 - İskenderun Belediyesi : Belediyelerin ceza kesme yetkisi yok. Ceza kesme yetkisi idari para cezaları ile kaymakamlığa verilmiştir.
 - Sağlık Grup Başkanlığı : Eski 2872 sayılı kanuna göre, ilçe organizasyonu olarak ceza işlemleri yapıldı. 2872 sayılı kanunda değişiklik yapan; 5491 sayılı kanun ile cezai işlem yapma görev ve yetkisi İl Çevre ve Orman Müdürlüklerine verildi.
Şimdi biz gelen ihbarları değerlendirip; gerekirse yerinde tespit tutanağı ile durumu ve şikayeti İl Çevre ve Orman Müdürlüklerine bildiriyoruz.
 - Payas Belediyesi : İsdemir İçerisindeki Kömür tesislerine üç yıl önce para cezası uygulandı.
 - Sarıseki Belediyesi : Hayır Bu kanunu bilmiyorum. Bu kanundan yararlanma fikri ilginç geliyor. Bu konuda bizi yönlendirebilir misiniz ?
- 2872 sayılı Çevre Kanunu 4. Maddesi veya değişiklik yapan 5491 sayılı kanunun 4. Madde, g bendi gereği hiç Merkez Çevre Kurulu veya Yüksek Çevre Kurulu toplantılarına davet edildiniz mi ?
- İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : Hayır.
 - İskenderun Belediyesi : Biz hiç çağrılmadık
 - Sağlık Grup Başkanlığı : Henüz İskenderun ilçeden kimse Merkez Çevre Kurulu veya Yüksek Çevre Kurulu toplantılarına davet edilmedi. Ancak yerel olarak gerektiğinde bizim görüşlerimize baş vurulmak istenirse, kanuna göre davet edilebiliriz ve katılırız.
-

- Payas Belediyesi : Hayır
 - Sarıseki Belediyesi : Hayır ama İl Çevre Orman Müdürlüğü tarafından Antakyada düzenlenen bilgilendirme toplantısına davet edildik. Burada bize seminer verdiler.
- 2782 Sayılı çevre kanunu 5. Maddesi içeriği 409 nolu KHK'nin 12. Maddesinde belirtilen İl Çevre Kurulu Kurulmuş mudur ? Yetki bölgenizde böyle bir kurul var mıdır ?
- İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : 15. Nisan 2004 tarih, 25434 sayılı tebliğe uygun olarak İl Çevre Kurulumuz vardır.
 - İskenderun Belediyesi : İlçe Hıfzısıhha Kurulu bulunmaktadır.
 - Sağlık Grup Başkanlığı : İlçede Çevre ve Orman Bakanlığına bağlı bir organizasyon bulunmamaktadır. Bizler burada Sağlık Bakanlığına bağlı olarak çalışmaktayız. Ancak mensubu olduğumuz birim Çevre birimidir. Zaten Çevre Bakanlığı kurulana kadar çevre ile ilgili sorumluluğu Sağlık bakanlığı vasıtası İskenderun İlçesinde ile biz üstlenmiştik.
 - Payas Belediyesi : Hayır
 - Sarıseki Belediyesi : Hayır. Konu İl Çevre Orman Müdürlüğünün konusu olduğu için biz ilgilenmiyoruz.
-

- 5491 sayılı kanunun 6. Maddesinde 1/50.000 ve 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planından bahsedilmekte; Böyle bir plan hakkında çalışmanız var mı ?
 - o İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı hazırlandı, onay aşamasındadır.
 - o İskenderun Belediyesi : Hayır
 - o Sağlık Grup Başkanlığı : Bizim böyle bir çalışmamız yok ancak bu konuda görev ve yetki İl Çevre Orman Müdürlüğüdür.

 - 5491 sayılı kanunun 9. Maddesi ile 2782 sayılı kanunun 12. maddesinde bahsedilen, belediye tarafından kurulmuş “ Çevre Denetim Birimi ” var mı ?
 - o İskenderun Belediyesi : Var belediye bünyesinde zabıta ile bu denetim yapılıyor. (*Oysa burada kastedilen ile zabitanın yaptığı görev farklı*)
 - o Payas Belediyesi : Yok.
 - o Sarıseki Belediyesi : Hayır. Konu İl Çevre Orman Müdürlüğüdür. Konusu olduğu için biz ilgilenmiyoruz.

 - 5491 sayılı kanunun 12. Maddesi ile 2782 sayılı kanunun 15. maddesinde ÇED raporu olmayan faaliyetler için mahalli en büyük amire süresiz durdurma görevi vermektedir. Bu yetki daha önce kullanıldı mı ?
 - o İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : Bu yetki İskenderun da daha önce kullanıldı. Gerekirse yine kullanılır. Yeni tesisler için artık, temel atmadan inşaat ruhsatı için ÇED raporu gerekli. Yoksa inşaatla başlayamazlar.
 - o İskenderun Belediyesi : Hayır, kullanıldığını bilmiyorum
 - o Sağlık Grup Başkanlığı : Bugün bu konuda görev ve yetki İl Çevre Orman Müdürlüğüdür. İl Çevre Orman Müdürlüğü bu yetkisini daha önce bir tesis
-

(küçük bir kimya tesisi⁽⁵⁴⁾) için süreli olarak kullandı. Daha sonra bu tesis gerekli düzeltmeleri yaptı. Gerekli izinleri aldılar ve şimdi faaliyette.

- Payas Belediyesi : Hayır, duyularımıza göre; Çevre Bakanlığı ilk kurulduğunda Sn. İmren Aykut döneminde; Bir şikayet üzerine bakanlıktan İsdemir'in kapatılması için il organizasyonuna talimat gönderiliyor, kapatma emri hazırlanıp dönemin Valisine imzaya gittiğinde Vali, “ İsdemir'i nasıl kapatırız ? “ diyerek, bakanlığa bilgi verip, durumu geri döndürüyor.
 - Sariseki Belediyesi : Kullanıldığını bilmiyorum
- 2872 sayılı Çevre Kanunu 17. Maddesinde belirtilen Çevre Kirliliğini Önleme Fonundan hiç yararlandınız mı ?
- İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : Daha önce bu fondan Belediyelere araç ve nakdi yardımlar yapıldı. Ancak artık bu fon kalktı.
 - İskenderun Belediyesi : Hayır⁽⁵⁵⁾ Ancak 23 belediye, 4 muhtarlığın katılımı ile Katı Atıkları Değerlendirme Birliği Kuruldu. Avrupa Birliği Fonundan yararlanılarak Yurtdışı bir firmaya yap, işlet devret modeli ile yakma üniteli bir tesis kurulması planlanıyor.
 - Sağlık Grup Başkanlığı : Ben bu fonun kullanıldığını bilmiyorum, duymadım.
 - Payas Belediyesi : Hayır, Bu fondan iktidara yakın belediyeler yararlanır, genellikle belediyelere yapılacak yardım hakkında önce bilgi verilir, şu şu belgeleri hazırla gönder, size itfaiye arabası, çöp arabası falan verelim derler. Belgeler hazırlanır, götürüp verir; yardımı alırsın.
 - Sariseki Belediyesi : Nakti olarak yararlanmadık ancak Cenaze ve itfaiye aracımız Çevre Bakanlığının hibesidir

⁽⁵⁴⁾ Söz konusu Kimya tesisi ile görüşmek istendi ancak kabul etmedi.

⁽⁵⁵⁾ Oysa Ulla gemisi battığında bu fon kullanılmalı idi.

- Iskenderun Bölge Sanayisi “ Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü ”
Yönetmeliğine hangi uyum yaklaşımındadır?

- İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : Uyanlar izin belgesi ile belgelendiriliyor, Uymayanlar için cezai önlemler var. Bazı tesisler dumanda atsa buna ceza kesmek o kadar kolay değil. Göz analizör değil ki sınır değerlerini aşp aşmadığını bilesin. Ceza kesebilmek için tespit yapmak gerekir.
 - İskenderun Belediyesi : Organize Sanayi bizim sorumluluk alanımızın dışında. Organize Sanayi Bölgesi Sarıseki ve Payas belediyelerine ait. Bizim Bölgemizde Endüstri tesisi yok.
 - Sağlık Grup Başkanlığı : Bölgemizdeki tüm tesislerin gerekli raporları (ÇED, Emisyon ve Deşarj raporları) veya rapor başvuruları vardır. Hepsinin Gayrisihhi Müessese Ruhsatı vardır. 1997 yılına kadar İskenderun da Sağlık Bakanlığı bünyesinde emisyon ölçümü yapılıyordu ve sınır değerler hiç aşılmamıştı. Görev ve yetkilerimizin İl’e devrinden sonra ölçüm cihazı da Çevre Müdürlüğüne gönderildi. Ancak gerektiğinde özel kurum ve üniversitelere ölçüm yaptırılabilir.
 - Payas Belediyesi : Firmaların Emisyon ve deşarj izinleri ile ilgili bilgimiz var, Örneğin İsdemir etrafı çok kirletiyor, ama bir şey yapamıyoruz. Çevredeki Fuel Oil ile çalışan hadde tesisleri doğal gaz’a geçiyor, dolayısı ile onların kirliliği de azalıyor.
 - Sarıseki Belediyesi : Şahsi düşüncem; burada verilen değerlere ancak % 10 yaklaşıp. Bazı tesislerin toz tutma üniteleri var ama gece kapatıyorlar, Bazı tesislerin toz tutma üniteleri firmaların üretim kapasitelerine göre yetersiz.
 - Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü : Bu konu bizim dışımızda, İl Çevre ve Orman Müdürlükleri ve İl Sağlık Müdürlüklerinin görev ve yetkisinde.
-

- Iskenderun Bölge Sanayisi “ Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışan İşyerleri ” Yönetmeliğine hangi uyum yaklaşımındadır?
- İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : Cevabı yukarıdaki madde ile aynı.
 - İskenderun Belediyesi : Organize Sanayi bizim sorumluluk alanımızın dışında. Bizim Bölgemizde Endüstri tesisi yok.
 - Sağlık Grup Başkanlığı : Bölgemizde faaliyetleri açısından bu konuda en riskli tesis Petrol Ofisi Tesisleridir. Petrol Ofisinin de, diğer tesislerinde ilgili tüm raporları mevcuttur.
 - Payas Belediyesi : Organize Sanayi Bölgemizde iki oksijen dolum ve tüp tesisi var; Kapatmak için Çevre ve Orman Bakanlığına müracaat ettik, 2782 sayılı kanundan önce kuruldukları için kapatmaya yetkili olmadıklarını bildirdiler.
 - Sarıseki Belediyesi : Bu konudada ciddi uyum problemleri var; birkaç yıl önce iki ayrı ark ocaklı Demir Çelik tesisinde hurda arasına karışmış bomba patladı. Ölümlü kazalar meydana geldi. Ama firmaların bu kazalardan ders ve önlem alıp almadıklarını bilmiyorum
-

- Vatandaşların “ Endüstriyel Çevre Kirliliği” Çevre Bilinci duyarlılığı hangi hassasiyettedir, vatandaşlardan size çevre konusunda ihbarlar geliyor mu ?, Eğer geliyorsa bunların aylık ortalama sayısı nedir ?
- İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : İhbarlar geliyor ama rakam vermek çok zor.
 - İskenderun Belediyesi : Bize çevre ile ilgili şikayetler geliyor ama, bunlar endüstriyel kirlilik ile ilgili değil. Şehir temizliği ile ilgili. (En azından Ulla ile ilgili halkın tepkisinden bahsedebilirdi ama bahsetmedi)
 - Sağlık Grup Başkanlığı : İskenderun da vatandaşların çevre duyarlılığı var, özellikle Ulla gemisi batığından sonra bu duyarlılık daha da arttı. Yazılı ve sözlü çevre konusunda aylık ortalama 20 sayısını verebiliriz.
 - Payas Belediyesi : Bölgedeki vatandaşın geçim kaynağı bu fabrikalar; sokaktaki herkes endüstriyel kirlilikten şikayetçi ama yazılı şikayet pek gelmiyor. Aslında şikayet etse de bir düzelme olacağından ümitsiz. Biz bile artık ümidi kesmiştik. Eskiden çevre ile ilgili çıkan kanunları çok yakından takip ederdik. Baktık her çıkan kanun ile yetkilerimiz tırpanlanıyor, yok oluyor, bir şey yapamıyoruz, bizde takip etmemeye başladık. 2782 sayılı kanunun 12. maddesinde değişiklik yapan 5491 sayılı kanunun 9. maddesini kaçırmışız. Uyarınız için teşekkür ederiz.
 - Sarıseki Belediyesi : Vatandaş hassasiyeti çok az; şikayet sayısı yılda beşi geçmez. Bunların bir bölümü siyasi rakiplerin yıpratma politikasının bir parçası olarak yapılıyor.
-

- Bölgenizde ÇED Raporu verme yetkisinde olan bir kuruluş var mı ?
 - o İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : Vardır ama bizim dışımızda.⁽⁵⁶⁾
 - o İskenderun Belediyesi : Hayır
 - o Sağlık Grup Başkanlığı : İskenderun da böyle bir kuruluş yok; En yakın kuruluş Adana ve Ankaradadır

- Avrupa Birliği “ EMAS ” tüzüğü ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemini Teşvik etmektedir. Bu konuda çalışmanız var mı ?
 - o İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : Firmaları bu konuda teşvik ediyoruz. Bazı firmalar aldı, bazıları çalışıyor.
 - o İskenderun Belediyesi : Yok
 - o Bünyemizde böyle bir çalışma yok
 - o Yok.
 - o Payas Belediyesi : İsdemir var başkada yok.
 - o Sarıseki Belediyesi : Hayır. Konu Bakanlık politikası olduğu için biz ilgilenmiyoruz.
 - o Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü : Bu konu firmaları ilgilendiriyor, bizim dışımızda bir konu. OSB'deki firmalar büyük çoğunlukla ihracaat yaptıkları için gerekli belgeleri kendileri alıyorlar.

⁽⁵⁶⁾ Burada yetkilinin kendi çalıştığı sektörden izole çalıştığı, hiçbir yer ile koordinasyonunun ve ilişkisinin olmadığı yorumu yapılabilir. Çünkü hazırlanan bu konuda ÇED raporlarını onaylıyorlar. Bu raporu kimin hazırladığını bilmeleri gerekmez mi ?

- ISO 14001 Konusunda çalışması olan Sanayi Tesisiniz var mı ?
 - o İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : Var örneğin ASAŞ Filtre Sanayi ISO 14001 belgesi aldı.
 - o İskenderun Belediyesi : Organize Sanayi bizim sorumluluk alanımızın dışında. Bizim Bölgemizde Endüstri tesisi yok.
 - o Sağlık Grup Başkanlığı : Bizim konumuz değil, sorunun muhatabı OSB veya İl Çevre Müdürlüğüdür.
 - o Payas Belediyesi : Yok
 - o Sarıseki Belediyesi : Bilmiyorum, ilgilenmiyoruz.
 - o Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü : Bilmiyorum

 - Avrupa Birliği “ SEVESO ” yönergesi Tehlikeli madde içeren kazalar hakkında “ Güvenlik Raporları ”ve “ Acil Durum Planlarından ” söz etmektedir. Böyle Rapor ve planlarınız var mı ?
 - o İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : Geçmişte deniz kazaları için böyle bir planımız vardı ancak şimdi yönetmelikler değişti. Şimdi böyle plan ve raporlarımız yok bunu Bakanlık yapacak.
 - o İskenderun Belediyesi : Hayır böyle bir çalışmamız yok. (En azından Ulla Batığından sonra böyle bir çalışma yapılmalı idi.)
 - o Sağlık Grup Başkanlığı : Bünyemizde böyle bir çalışma yok.
 - o Payas Belediyesi : Yok
 - o Sarıseki Belediyesi : Hayır yok
 - o Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü : Yok
-

- “ İhtiyat ” ve “ Yüksek Koruma ”, “ Önleme ” ilkeleri çerçevesinde çalışmalarınız var mı ?
 - İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : Okullarda eğitimler yapılıyor, İşletmeler bu konuda yasal yükümlü.
 - İskenderun Belediyesi : Hayır böyle bir çalışmamız yok. (En azından Ulla Batığından sonra böyle bir çalışma yapılmalı idi.)
 - Sağlık Grup Başkanlığı : Aslında bu ilkeler, iş sağlığı ve iş güvencesi anlamındadır ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ilgisindedir.
 - Payas Belediyesi : Yok
 - Sarıseki Belediyesi : Hayır yok
 - Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü : Yok

 - Yerel Yönetim olarak Avrupa Birliği “ EMAS ” tüzüğünde bahsi geçen “görünür ve tanınabilir bir çevre yönetimi ve muhasebe sistemi ” logonuz var mı ?
 - İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : Bakanlığın logosunu kullanıyoruz. (Burada bahsedilen logo firma yada bakanlık logosu değil, çevre yönetimi logosu ama anket yapılan kişi bunu anlamıyor).
 - İskenderun Belediyesi : Hayır böyle bir çalışmamız yok.
 - Sağlık Grup Başkanlığı : Bünyemizde böyle bir çalışma yok.
 - Payas Belediyesi : Yok
 - Sarıseki Belediyesi : Hayır yok.
 - Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü : Yok
-

- Yerel Yönetim olarak Avrupa Birliği “ EMAS ” tüzüğünde bahsi geçen “Sistemde yer almak isteyen tüm kurumların bir çevre politikası kabul etmesi/ eylemlerini/ ürünlerini ve hizmetleri ile ilgili bir çevre bildirisi ” çalışmanız var mı ?
 - o İl Çevre ve Orman Müdürlüğü : Bunu firmalar ihracaat bağlantısı yapabilmek için kendileri yapıyorlar
 - o İskenderun Belediyesi : Hayır böyle bir çalışmamız yok.
 - o Sağlık Grup Başkanlığı : Bünyemizde böyle bir çalışma yok.
 - o Payas Belediyesi : Yok
 - o Sarıseki Belediyesi : Hayır yok
 - o Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü : Yok

Grup 2 Sivil Toplum Örgütlerinin Cevapları

İskenderun Organize Sanayii Bölgesine Sorular

- Bölgenizde kaç Sanayii tesisi var
 - o 34
 - Bunların kaçının kendi sıvı atık arıtma tesisi var
 - o Hiçbirinde, hepsi OSB'nin tesisini kullanıyor.
 - Bunların kaçında toz tutma ünitesi var
 - o Ekinci ve Yazıcı Demir Çelikte toz üretiliyor ve bunların tesisleri var ama şu an kapasitesi yetersiz.
 - Bunların kaçında halen devam eden çevre yatırımı var ?
 - o Ekinci ve Yazıcı Demir Çelikte toz tutma tesisi kapasite arttırımı projeleri devam ediyor, Yazıcı Demir Çelik projesini Ağustos 2006'da bitirecek
-

- Bölgenizdeki Sanayi Tesislerinin denize sıvı deşarjları kontrol ediliyor mu ?
 - o Bu konu bizim dışımızda, İl Çevre ve Orman Müdürlükleri ve İl Sağlık Müdürlüklerinin görev ve yetkisinde.
- Bölgenizdeki Sanayi Tesisleri arasında ÇED raporu almamış olanları var mı ?
 - o Hepsinin ÇED gereksizdir raporu var.
- OSB olarak Arıtma tesisiniz var mı? Var ise kapasitesi yeterlimi ?
 - o Var, Kapasitesi yetersizdi, 3 yıl önce kapasite artışı yapıldı, şimdi kapasite yeterli.
- OSB olarak Çevre Kirlenmesi durumunda neler yapılmaktadır ?
 - o Ağır sanayi olarak belirli bir kirlilik var.

Çevre Koruma Derneğine Sorular

- STO olarak ilgili kanunları nasıl takip ediyorsunuz ?
 - o İnternette takip ediyoruz. Bunları takip etmek bizim için çok önemli çünkü devlet sürekli çevreye zarar verilmesine imkanlar tanıyacak veya görmezden gelecek yeni kanunlar çıkarıyor. Bu durumda bunlara itiraz ediyoruz.
 - İskenderundaki STO'ya kayıtlı kaç üyeniz var, bunlardan kaç faal üyedir ?
 - o 125 üyemiz var bunun 25'i faal üyedir (İskenderun nüfusu 160.000 olduğu göz önüne alınırsa; bir derneğe üye olacak kadar hassas İskenderunlu oranı binde birden az denilebilir)
-

- STO olarak yerel devlet yetkililerinden destek görebiliyor musunuz ?
 - o Evet ancak bu destek çok sıkı bir işbirliği şeklinde değildir. Devletin tanımladığı kurallar çerçevesi ile kısıtlı, görev mahiyetinde.

 - STO olarak Belediyeden destek görebiliyor musunuz ?
 - o En büyük ilçe belediyesi olan İskenderun Belediyesi ile ne yazık ki bir iş birliğimiz yok. Çevre Belde belediyeler bize daha sempatik bakıyorlar ancak herhangi bir işbirliği yok.

 - STO olarak Çevre koruma ile ilgili yerel bir kurulda yer alıyor musunuz ?
 - o Çevre Koruma Derneği olarak resmi bir kurulda yer almıyoruz. Ben, Çevre Koruma Derneği üyesi değil, sivil eczacı kimliğimle ilçe Hıfzısıhha kurulu üyesiyim. Kurulların dışında platform yapılarında görev alıyoruz. Doğu Akdeniz Çevre Platformu, Akdeniz Çevre Platformu, Türkiye Çevre Platformu gibi.

 - 2872 sayılı Çevre Kanunu veya değişiklik yapan 5491 sayılı kanunun 3. Madde, b bendi gereği; Bakanlık, yerel yönetim veya meslek odaları ile hiç işbirliği yaptınız mı ? örnekleri var mı ?
 - o Burada tanımlanan işbirliği girişimleri ya yapılmıyor, yada içi boş göstermelik.

 - 2872 sayılı Çevre Kanununda değişiklik yapan 5491 sayılı kanunda geçen bazı terimler hakkındaki görüşünüz nedir ?
 - I. “ Sürdürülebilir Kalkınma İlkesi çerçevesinde uzun dönemli değerlendirme” (Madde 3 d Bendi)
-

- Stockolm Çevre konferansı idi; Rio daki toplantı, Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı oldu. “Sürdürülebilir Kalkınma İlkesi”, zorluklar halinde çevre bir tarafa bırakılır, çevre ihmal edilebilir anlamına geliyor.

II. Koruma Kullanma Dengesi (Madde 6 b Bendi)

- Gerçekten bir denge düşünülürse; SİT Alanlarını kullanmaz iseniz, koruyamazsınız. Aynı terkedilmiş bir evin kendi kendine çürüyüp yıkılacağı gibi.Ancak yasadaki “Koruma Kullanma Dengesi” yasada çevre kirliliğine göz yumabilmek için açık kapı anlamını taşıyor.

- STO olarak hiç AB kurumları ile temasınız oldu mu ?

- Akdeniz Çevre Platformu olarak 10 Çevreci arkadaş Brüksel’e gittik. Buradaki Türk Milletvekilleri ve Yeşil Partili Milletvekilleri ile görüştük. Avrupa Komisyonundaki görevlileri ziyaret ettik. Bundan başka Ali Babacan’ın Ankara da hazine müsteşarlığında yaptığı tarama süreci toplantılarına katılarak izliyoruz.

- STO olarak Iskenderun’un Türkiye Çevre Kanunlarına hangi yaklaşımda olduğunu düşünüyorsunuz ?

- İskenderun için buradaki belediyeçiler turizm cenneti derler, oysa iskenderun da turizm diye bir şey yok. Tüm sahil şeridi işgal edilmiş. İskenderun’un güneyi, ikinci ev yazlıklar ile dolu, kuzeyi ise sanayi tesisleri ile. Turist geldiğinde denize girebileceği bir yer yok. İskenderun tam bir “ Endüstri Cenneti” yakınımızda kurulu Sugözü termik santrali ile enerji bol, Deniz, Demiryolu ve karayolu bağlantısı var. Gelişmiş ülkeler çöp teknolojilerini bize
-

satıyorlar. Organize Sanayi Bölgesinde kurulu iki ark ocağı tesisi var. Bunlardan biri İspanyadan söküldü. Adamların zaten eski kullanmadığı bir teknolojiyi biz aldık kullanıyoruz. Şimdi belediyeye Çöp yakma tesisi satmaya çalışıyorlar. İskenderun artık bir sanayi körfezi. İskenderun sanayisi yasaya uygun ama hukuka uygun değil. Örneğin Sugözü santrali; yasaya uygun ama Türkiye Kyoto Sözleşmesini İmzalamış bir ülke. Bu sözleşmede fosil yakıt kullanımını azaltacaksınız deniliyor. Bu santral fosil yakıt yakıyor. Yani hukuka aykırı.

- STO olarak İskenderun'un AB çevre standartlarına hangi yaklaşımda olduğunu düşünüyorsunuz ?
 - o AB Çevre standartları bizden çok yüksek. Girinceye kadar bize çöp teknolojilerini satmaya gayret edecekler. Eğer girmeyi başarırırsak, bu seferde sattıkları tesisleri söktürecekler. Eski çöp teknolojilerini alırken bedel ödeyeceğiz, işletirken maddi ve çevre bedeli ödeyeceğiz, sonra söktürmek için gene bedel ödeyeceğiz.
 - STO olarak İskenderun halkının Çevre Koruma bilincinin seviyesini değerlendirir misiniz ?
 - o İskenderunlu birebir zarar görürse çevreye duyarlı. Bunun dışında duyarlı değiller.
-

Grup 3 Fabrikaların Yetkililerinin Cevapları

- Tesisiniz ne zaman kuruldu. Kurulum kapasitesi ve bu günkü kapasitesi nedir ?
 - o İsdemir : 1975 Yılında 1.000.000 ton / yıl kapasite ile kuruldu, 1985 yılında kapasite arttırımı ile 2.000.000 ton / yıl kapasiteye çıkarıldı, halen tesisin 3.500.000 ton / yıl kapasiteye çıkarılma çalışmaları devam etmektedir.
 - o Ekinciler : 1983 yılında 525.000 ton / yıl kapasite ile kuruldu, bugün kapasitemiz 1.000.000 ton / yıl dır.
 - o Yazıcı : 1992 Yılında kuruldu, kurulum kapasitesini bilmiyorum ama yapılan kapasite arttırmaları ile bugün 1.000.000ton/yıl kapasiteye ulaşıldı.
 - o Nursan : 24 Haziran 2005'te 400.000 ton/yıl kapasite ile kuruldu, ancak hemen kapasite arttırımı çalışmalarına başlandı. 2006 Haziran itibarı ile kapasitemiz 750.000ton/yıl
 - o Oysa : Devlet tarafından 1977 yılında 300.000 ton/yıl kapasite ile kuruldu, bugünkü kapasitemiz 1.000.000ton/yıl.

 - Fabrikanızda arıtma ve/veya Toz tutma üniteleri var mıdır ? Bu üniteler fabrikanın kurumu esnasında mı, sonramı yapıldı. arıtma ve/veya Toz tutma ünitelerinde herhangi bir kapasite artışı yapıldı mı ? Söz konusu ünitelerin kapasiteleri yeterlimi ?, Bu ünitelerde yeni yatırımlarınız var mı ?
 - o İsdemir : Hem toz tutma, hem de arıtma tesisleri var, ancak bu tesisler hem eskimiş, hemde teknolojileri eski kalmış. Bugün bu tesislerde, özellikle toz tutma ünitelerinde bir kapasite eksikliğinden söz edebiliriz. Ancak modernizasyon ve değişim projelerimiz kapsamında toplam bedeli yüz kırk milyon doları geçen çevre yatırımlarımız devam ediyor. 2008 yılında bu yenileme ve yeni tesislerimiz devreye girmiş olacak.
-

- Ekinciler : Her ikisi de var, ancak toz tutma kapasitemizi arttırmamız lazım; toz tutma yatırımı yapacağız.
 - Yazıcı : Çelikhane Ark ocağında toz tutma tesisimiz var. Ancak kapasitesi fabrikanın ilk kurulum kapasitesine göre tasarlanmış. Yapılan kapasite artırımlarını karşılamıyor. Bundan dolayı toz tutma tesisinde kapasite arttırıcı projemiz devam ediyor. Eylül 2006 itibarı ile toz atık problemimiz kalmayacak. Bu tesisten çıkan toz atıkları lisanslı bertaraf tesisine veriyoruz. Atık Sularımız OSB arıtma tesisine veriliyor. Atık yağları lisanslı bertaraf tesisine veriyoruz. Limana gelen gemilerin katı atıkları alınıyor. Zaten gemi bu atığını verse de vermese de katı atık alım bedeli alınıyor. Gemilerin sintine ve slush gibi sıvı atıkları için atık alım tesisi kuruldu, bu tesisimizin akreditasyon çalışmaları haziran 2006 itibarı ile devam ediyor. Bu tesis devreye girdiğinde sıvı atığını vermek isteyen gemilerin atıkları, verdikleri atık miktarına göre ücretlendirilerek alınacak. Ancak gemi kaptanı atığını vermek istemez ise yapacak bir şeyimiz yok. Bu tesisimizde toplanan atıklar İzmit İzaydaş veya Adana çimentoya gönderilecek.
 - Nursan : Toz tutma ve atık su arıtma tesislerimiz var. Mevcut kapasiteler 1.0000.000 ton/yıl üretime göredir ancak tasarım kapasitesi 1.500.000ton/yıl'a çıkabilecek şekilde yapılmıştır.
 - Oysa : Biyolojik Arıtma tesisimiz, toz tutma tesisimiz ve emisyon belgemiz var.
-

- ÇED Raporunu var mı yoksa Tesisiniz ÇED Gereksizdir kapsamındamı. Raporun tarihi nedir ?
 - o İsdemir : Fabrikamız 1983'ten önce kurulduğu için CED raporundan muaf. Yeni yatırımlarımız konusunda da ÇED konusunda Ek-2'ye girdik. Çünkü yeni yatırımlarımızda mevcut fabrika alanı içerisine kuruluyor.
 - o Ekinciler : ÇED gereksizdir raporumuz var. Zaten yapılan ölçümlere göre çevreyi kirletmiyoruz.
 - o Yazıcı : 1993'ten önce kurulan tesisler için ÇED raporu gerekmemektedir. Ancak kapasite arttırımından dolayı ÇED kapsamında Proje Tanıtım Dosyası hazırlandı, ve buna istinaden ÇED gereksizdir raporu alındı.
 - o Nursan : 2005 tarihli ön ÇED raporumuz var⁽⁵⁷⁾,
 - o Oysa : Fabrikamız eskiden kurulduğu için CED raporumuz yok ancak, yeni tesissimiz için ÇED gereksizdir raporumuz var.

- Meslek odaları veya Sivil Toplum Örgütleri ile hiç işbirliği yaptınız mı ? işbirliği örnekleri var mı ?
 - o İsdemir : Ağaç dikimi kampanyamızda TEMA Vakfı ile çalıştık. Ancak Yerel Sivil Toplum örgütleri de bize proje getirip, beraber bir şeyler yapalım demediler. Bazı çevresel analizlerimizi Çukurova üniversitesine ve İstanbul Teknik Üniversitesine yaptırдық.
 - o Ekinciler : Sanayi Odasının düzenlediği seminerlere katılıyoruz.
 - o Yazıcı : Böyle bir çalışmamız olmadı.
 - o Nursan : Meslek odaları veya Sivil Toplum Örgütleri ile değil ama, ölçüm yaptırmak için İl Çevre Müdürlüğü, İlçe sağlık Müdürlüğü, Tübitak ve yine analiz yaptırdığımız özel bir kuruluş ile işbirliği içerisindeyiz.

⁽⁵⁷⁾ Ancak firma bu ön rapor ile kurulmuş ve üretim yapıyor, hatta kapasite arttırıyor

- Oysa : Türkiye Çimento Müstahsilleri Birliğine bağlıyız, Çevko (Çevre Koruma Derneği) ile anlaşmamız var.
 - Tesisinize hiç 6183 sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulüne göre ceza işlem uygulandı mı ?, Eğer uygulandı ise; uygunsuzluk giderildi mi ?
 - İsdemir : Hayır.
 - Ekinciler : Bilmiyorum.
 - Yazıcı : Ben bir buçuk yıldan beri bu tesiste görevliyim. Bu süre zarfında böyle bir uygulama olmadı.
 - Nursan : Hayır.
 - Oysa : Hiç uygulanmadı.
 - 2872 sayılı Çevre Kanunu 17. Maddesinde belirtilen Çevre Kirliliğini Önleme Fonundan hiç yararlandınız mı ?
 - İsdemir : Hayır; Çevre yatırımları için Teşvik alınması düşünüldü, ancak çevre yatırımları ana yatırımdan ayrılamadı.
 - Ekinciler : Bilmiyorum.
 - Yazıcı : Hayır.
 - Nursan : Hayır.
 - Oysa : Hayır.
-

- Tesisiniz “ Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü ” Yönetmeliğine hangi uyum yaklaşımındadır?
- İsdemir : İstanbul Teknik Üniversitesi ölçümlerine kaynak sayısı baz alınarak yapılan değerlendirmeye göre baca adedimizin çevreye uyumluluk oranı yüzde doksandır.⁽⁵⁸⁾
 - Ekinciler : Devamlı belli periodlar ile ölçümler yaptırıyoruz, limit değerlerin altındayız.
 - Yazıcı : Bu yönetmeliğe göre belli periyodlar ile Çevre Bakanlığında lisanslı firmalara emisyon ölçüm raporları hazırlatılıyor. Bir ay öncede çöken toz ölçümü yaptırıldı. Tüm ölçüm değerleri sınır değerler altında çıktı. Eylül 2006 itibarı ile devreye girecek yeni toz tutma ünitemiz ile bu yönetmeliğe tam uyum yaklaşımında olacağız.⁽⁵⁹⁾
 - Nursan : Bu yönetmeliğin içeriğini bilmiyoruz ama, tesisimiz, bölgemizdeki diğer çelikhanelerden çok daha az , limitlerin altında değerlere sahiptir.
 - Oysa : Tam uyumludur. Emisyon İzin Belgemiz var. Emisyon ölçümleri yaptırıyoruz.

⁽⁵⁸⁾ Burada elmalar ile armutlar aynı sepette toplanıyor ve gerçek fikri vermiyor; büyük çok emisyonlu bir baca ile küçük az emisyonlu bir baca aynı bazda değerlendiriliyor.

⁽⁵⁹⁾ Firmanın kapasite artışından dolayı toz tutamadığı firma yetkilisinin de kabul ettiği göz ile görülen bir gerçek ama buna rağmen ölçüm değerleri limitler altında çıkması çok ilginç

- Tesisiniz “ Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışan İşyerleri ” Yönetmeliğine hangi uyum yaklaşımındadır?
- İsdemir : Bu konu İş Güvenliğinin.
 - Ekinciler : Bilmiyorum.
 - Yazıcı : Oksijen fabrikamızda İş Güvenliği ile ilgili talimatlar vardır. SEVESO 2 kapsamında vermiş oldukları limitlerin altında olduğumuzdan dolayı kapsam dışındayız. ⁽⁶⁰⁾
 - Nursan : Kullandığımız Hurdayı seçerek alıyoruz, patlama riskini önliyoruz.
 - Oysa : ISG 18001 Belgemiz var. Tam uyumluyuz.
- Tesisiniz için vatandaşlardan size çevre konusunda uyarılar geliyor mu ?, Eğer geliyorsa bunların aylık ortalama sayısı nedir ?
- İsdemir : Geliyor, istatistik değerlerimize göre yıllık 4 şikayet alıyoruz..
 - Ekinciler : Bazen bacadan toz çıkınca uyarılar geliyor, sayı veremem.
 - Yazıcı : Uyarıların muhatabı biz değiliz, İl Çevre Müdürlüğü. Dolayısı ile bize şikayet gelmez.
 - Nursan : Hemen yanımızda bir yerleşim var (Payas), Fabrikanın ilk kurulum kararı alındığında ve fabrika kurulurken halk tepkiliydi, İsdemir , Ekinciler veya Yazıcı gibi olacak sandılar. Hatta mahkemeye verme girişimleri vardı. Bu tesis için açılışımızda “ Çevre Dostu Fabrika ” tanımını kullandık. Tesisimiz çalışmaya başlayıp, çevreye zarar vermediğimiz görülünce bu durum değişti.
 - Oysa : Hayır çevreyi kirletmediğimizden şikayet gelmiyor. Ancak gelirse şikayet mercii İl Çevre Müdürlüğü.

⁽⁶⁰⁾ Bu fabrikada birkaç yıl önce hurda malzemeler arasına karışan bomba patladı, nasıl kapsam dışında olduklarını anlamak zor

- Avrupa Birliği “ EMAS ” tüzüğü ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemini Teşvik etmektedir. Bu konuda çalışmanız var mı ?
- İsdemir : ISO 14000 çalışmamız var; bu yılın sonuna kadar belgelendirilebilmek hedeflendi.
 - Ekinciler : Yok
 - Yazıcı : Yok
 - Nursan : Önce ISO 9000 çalışmamız var, ISO 14001’i sonra düşünürüz.
 - Oysa : ISO 14000 Belgemiz Var
- Avrupa Birliği “ SEVESO Yönergesi “ Tehlikeli madde içeren kazalar hakkında “ Güvenlik Raporları ”ve “ Acil Durum Planlarından ” söz etmektedir. Böyle Rapor ve planlarınız var mı ?
- İsdemir : Var, fabrikanın ve her ünitenin OHSAS 18001 sistemi içerisinde bu planlar var.
 - Ekinciler : Yok, ancak problemler olunca müdahale ediyoruz.
 - Yazıcı : Acil eylem planlarımız var ama SEVESO ile tanımlandığı gibi değil, güncellememiz lazım.
 - Nursan : Bunlar teknik emniyet kapsamında zaten var,
 - Oysa : Var , acil durum senaryomuz var. Uygulamalarımız var, formlarımız var.
-

- “ İhtiyat ” ve “ Yüksek Koruma ”, “ Önleme ” ilkeleri çerçevesinde çalışmalarınız var mı ?
- İsdemir : Var örneğin yeni yatırımların teknolojisi seçilirken bunlara dikkat edildi.
 - Ekinciler : Yok.
 - Yazıcı : Çevre Bakanlığının çıkardığı tüm kanunlar, tüzükler ve yönetmeliklerin temel felsefesi bu. Bizde buna göre hareket ettiğimizden dolayı elbetteki tüm çalışmalarımız bu yönde.
 - Nursan : Zaten bunları yapmaya mecburuz, Çünkü yerleşim olarak halk ile iç içeyiz.
 - Oysa : Var, tüm çalışmalarımızda bu ilkeleri gözetiyoruz.
- Tesisinizin; Avrupa Birliği “ EMAS ” tüzüğünde bahsi geçen “görünür ve tanınabilir bir çevre yönetimi ve muhasebe sistemi ” logosu var mı ?
- İsdemir : Yok;
 - Ekinciler : Yok
 - Yazıcı : Yok
 - Nursan : Henüz Yok
 - Oysa : ISO 14000 Yönetim Sistemi Programımız, hedeflerimiz, var. Çimento torba ambalajlarımız üzerinde ISO 14000 logosu, Çevko logosu, Çimento Müstahsilleri logosu var.
-

- Tesisinizin; Avrupa Birliği “ EMAS ” tüzüğünde bahsi geçen “Sistemde yer almak isteyen tüm kurumların bir çevre politikası kabul etmesi/ eylemlerini/ ürünlerini ve hizmetleri ile ilgili bir çevre bildirisi ” çalışmanız var mı ?

- İsdemir : Yok;
 - Ekinciler : Yok
 - Yazıcı : Yok
 - Nursan : Şu an Yok
 - Oysa : Var; Kalite, İşçi Sağlığı ve Güvenliği Sistemimiz, Çevre ile ilgili Vizyonumuz, Misyonumuz ve Politikamız var.
-

3.3.4. YAPILAN ANKETİN SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

- Yerel yetkililere sorulan ; 2872 sayılı Çevre Kanunu veya değişiklik yapan 5491 sayılı kanunun 3. Madde, b ve e bendi gereği; Bakanlık, meslek odaları veya Sivil Toplum Örgütleri ile hiç işbirliği yaptınız mı ? işbirliği örnekleri var mı ? Olumlu 2, Olumsuz 3 yanıt alındı
- Fabrikalara sorulan; Meslek odaları veya Sivil Toplum Örgütleri ile hiç işbirliği yaptınız mı ? işbirliği örnekleri var mı ? Olumsuz 5 yanıt alındı.
- STO ne sorulan; 2872 sayılı Çevre Kanunu veya değişiklik yapan 5491 sayılı kanunun 3. Madde, b bendi gereği; Bakanlık, yerel yönetim veya meslek odaları ile hiç işbirliği yaptınız mı ? örnekleri var mı ? Olumsuz 5 yanıt alındı.
- STO ne sorulan; yerel devlet yetkililerinden destek görebiliyor musunuz ? Olumsuz 1 yanıt alındı.
- STO ne sorulan; Belediyeden destek görebiliyor musunuz ? Olumsuz 1 yanıt alındı.

Yanıt	Frekans	Yüzde
Olumlu	2	12
Olumsuz	15	88
Toplam	17	100

Alınan cevaplar ile hem yetkililerin hem de fabrikaların kanunların zorlaması ile sadece kanunların yapmalarını istediklerini yaptıkları, Çevre Koruma Konusunda geniş bir bakış açısına sahip olmadıkları, kendi kapsamlarında kapalı oldukları görüldü. Olumlu cevap veren İl Çevre Orman Müdürlüğünün Yanıtları, Sivil Toplum Örgütü tarafından onaylanmadı.

Sivil Toplum Örgütü Endüstriyel Çevre Koruması konusunda tamamen etkisiz ve herhangi bir çalışması yok.

- Yerel yetkililere sorulan ; 2872 sayılı Çevre Kanunu 3. Madde e bendi veya değişiklik yapan 5491 sayılı kanunun 3. Madde, g bendi gereği; hiç 6183 sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulüne uygun ceza işlemi yaptınız mı ? Olumlu 2, Olumsuz 3 yanıt alındı.
- Fabrikalara sorulan; Tesisinize hiç 6183 sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulüne göre ceza işlem uygulandı mı ?, Eğer uygulandı ise; uygunsuzluk giderildi mi ? Olumsuz 5 yanıt alındı.

Yanıt	Frekans	Yüzde
Olumlu	2	20
Olumsuz	8	80
Toplam	10	100

Alınan cevaplar ile kanundaki caydırıcı cezaların uygulanmadığı görüldü. Bölgede endüstri kirliliğe sebep oluyor, ancak kirliliğe karşı kanunda öngörülen cezai işlem uygulanmıyor. Kanun var ama hiç uygulama yok

- Yerel yetkililere sorulan ; 2872 sayılı Çevre Kanunu 4. Maddesi veya değişiklik yapan 5491 sayılı kanunun 4. Madde, g bendi gereği hiç Merkez Çevre Kurulu veya Yüksek Çevre Kurulu toplantılarına davet edildiniz mi? Olumsuz 5 yanıt alındı.
- STO ne sorulan; 2872 sayılı Çevre Kanunu veya değişiklik yapan 5491 sayılı kanunun 3. Madde, b bendi gereği; Bakanlık, yerel yönetim veya meslek odaları ile hiç işbirliği yaptınız mı ? örnekleri var mı ? Olumsuz 2 yanıt alındı.

Yanıt	Frekans	Yüzde
Olumlu	0	0
Olumsuz	7	100
Toplam	7	100

Alınan cevaplar ile Merkezi yönetimden yerel il örgütlerine ciddi bir destek olmadığı görüldü. İskenderunda ULLA⁽⁶¹⁾ gemisi battığında en azından merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında bir koordinasyon toplantısı yapılmalı idi; yapılan araştırmada böyle bir toplantı yapıldığına dair bilgi bulunamadı.

9. Beş yıllık Kalkınma Planı 5.2.5. Bölüm; 159. Maddede değinildiği gibi; “kurum ve kuruluşlar arasındaki görev ve yetki dağılımındaki belirsizlikler yeterince giderilememiştir.” 163. Maddede Çevresel izleme, denetim ve raporlama sisteminin altyapısının geliştirilerek uygulamaların etkinleştirilmesi, ilgili kuruluşlar arasında bilgi akışının ve paylaşımının bütüncül bir sistemle sağlanması ihtiyacı devam etmektedir.”

-Belediyelere sorulan; 5491 sayılı kanunun 9. Maddesi ile 2782 sayılı kanunun 12. maddesinde bahsedilen, belediye tarafından kurulmuş “ Çevre Denetim Birimi ” var mı ? ? Olumsuz 5 yanıt alındı.

Yanıt	Frekans	Yüzde
Olumlu	0	0
Olumsuz	5	100
Toplam	5	100

Alınan cevaplar ile Belediyelerin kanun ile kendilerine tanınan imkanlardan habersiz oldukları gözlemlendi. Bu ilgisizliğin bir sebebi de Payas Belediye Başkanının 75. sayfada ifade ettiği ümitsizlik, belediyeleri çevre görevleri konusunda ilgisizliğe itmiş.

Belediyeler endüstriyel çevre kirliliği konusunda tamamen etkisiz hale gelmiş, hiçbir çalışma yapmaz olmuşlar. Yeni kanunda belediyelere yetki devri yapılabildiğinden belediyelerin haberi yok.

⁽⁶¹⁾ www.iskenderun-bld.gov.tr Tarih 10.03.2006

-2872 sayılı Çevre Kanunu 17. Maddesinde belirtilen Çevre Kirliliğini Önleme Fonundan hiç yararlandınız mı ? Olumlu 1, Olumsuz 9 yanıt alındı.

Yanıt	Frekans	Yüzde
Olumlu	1	10
Olumsuz	9	90
Toplam	10	100

Bu soruya sadece Sarıseki belediyesi olumlu yanıt verdi, ancak Alınan cevaplar ile Payas Belediyesinin yanıtı ile birlikte değerlendirildiğinde; bu fonun aslında Çevre Kirliliğinin önlenmesi ve kontrolü açısından fonksiyonel olmadığı ortaya çıkmaktadır. Çevre Kirliliğini Önleme Fonundan hiçbir fabrika yararlanmamış. 9. Beş Yıllık Kalkınma Planında değinildiği gibi “uyumun gerektirdiği yüksek maliyetli yatırımların fazlalığı bu alanda özel sektörün katılımı da dahil yeni finansman yöntemleri arayışını gündeme getirmiştir” 472. Maddede “Çevre yatırımlarının yapılması ve işletilmesinde özel sektörün katılımı dahil yeni finansman yöntemleri geliştirilecektir.” denilerek bu konudaki açık noktaya değinilmektedir.

-Yerel yetkililere sorulan ; Iskenderun Bölge Sanayisi “ Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü ” Yönetmeliğine hangi uyum yaklaşımındadır? Sorularına hep net olmayan cevaplar alındı

- Fabrikalara sorulan; Tesisiniz “ Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü ” Yönetmeliğine hangi uyum yaklaşımındadır? Olumlu 5, Olumsuz 0 yanıt alındı.

Alınan cevaplar ile Kanuni zorunluluk olduğundan kağıt üzerinde, tüm fabrikaların bir şekilde limitler altında olduklarına dair analiz sonuçları temin edebildikleri ve yerel yetkililerin bu raporları sorgulamadan kabul ettikleri görüldü. Bazı fabrikaların limitler

içerisinde olduklarına dair analiz raporu alabilmelerinin çıplak göz ile bakılması halinde bile mümkün olamaması gerektiği görüşümdedir.

-Yerel yetkililere sorulan ; Iskenderun Bölge Sanayisi “ Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışan İşyerleri ” Yönetmeliğine hangi uyum yaklaşımındadır?

-Fabrikalara sorulan; Tesisiniz “ Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışan İşyerleri ” Yönetmeliğine hangi uyum yaklaşımındadır?

Alınan cevaplar ile kazalar sonucu oluşabilecek endüstriyel kirlilik tehlikesi hem yerel yetkililer hem de fabrikalar tarafından göz ardı edilmiş durumda. Bu konuya sadece çalışanlara gelebilecek zararların önlenmesi açısından bakılmakta.

-Yerel yetkililere sorulan ; Vatandaşların “ Endüstriyel Çevre Kirliliği” Çevre Bilinci duyarlılığı hangi hassasiyettedir, vatandaşlardan size çevre konusunda ihbarlar geliyor mu ?, Eğer geliyorsa bunların aylık ortalama sayısı nedir ? Olumlu 5, Olumsuz 1 yanıt alındı.

-Fabrikalara sorulan; Tesisiniz için vatandaşlardan size çevre konusunda uyarılar geliyor mu ?, Eğer geliyorsa bunların aylık ortalama sayısı nedir ? Olumlu 2, Olumsuz 3 yanıt alındı.

Yanıt	Frekans	Yüzde
Olumlu	7	64
Olumsuz	4	36
Toplam	11	100

Alınan cevaplar ile vatandaşın özellikle “ Endüstriyel Çevre Kirliliğine ” duyarlılığı çok az.

Hem kirliliğin insan sağlığı üzerinde sağlık problemleri etkilerinin ortaya çıkmasının

zaman alması, hem de bölge halkının büyük bölümünün bu fabrikalarda çalışıyor olması, vatandaşın yeterli tepki gelmemesine neden oluyor.

- Fabrikalara sorulan; ÇED Raporunuz mu var yoksa ÇED Gereksizdir raporunuz mu var. Raporun tarihi nedir ?Olumlu 1, Olumsuz 4 yanıt alındı.

Yanıt	Frekans	Yüzde
ÇED Raporu Olan	1	20
ÇED Gereksizdir Raporu Olan	4	80
Toplam	5	100

Alınan cevaplar ile, ÇED raporunun sadece basit bir formalite haline geldiği görüldü. Hiçbir fabrikada ciddi bir Çevre Etki Değerlendirme çalışması gözlemlenmedi. Yerel yetkililerin ÇED raporuna fonksiyonundan çok, bir formalite gözü ile baktıkları gözlemlendi. İskenderun Sanayi Bölgesinde ÇED Raporu almış (Geçici ÇED raporu değil,) ve buna göre çalışıp değerlendirilen bir tek tesis bulunamamıştır. Bu konu 8. Beş yıllık Kalkınma Planındada “çevre etki değerlendirme yönetmeliğinin uygulanması ile istenen başarının elde edilemediği belirtilmiştir” şeklinde yer almıştı. Bu hususta hiçbir gelişme gözlemlenmedi.

- Avrupa Birliği “ EMAS ” tüzüğü ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemini Teşvik etmektedir. Bu konuda çalışmanız var mı ? 3 Olumlu, 15 Olumsuz yanıt Alındı
 - Avrupa Birliği “ SEVESO ” yönergesi Tehlikeli madde içeren kazalar hakkında “ Güvenlik Raporları ”ve “ Acil Durum Planlarından ” söz etmektedir. Böyle Rapor ve planlarınız var mı ? Olumlu 3, 9 Olumsuz yanıt Alındı
 - “ İhtiyat ” ve “ Yüksek Koruma ”, “ Önleme ”ilkeleri çerçevesinde çalışmalarınız var mı ? Olumlu 4, Olumsuz 7 yanıt Alındı
-

- Avrupa Birliği “ EMAS ” tüzüğünde bahsi gecen “görünür ve tanınabilir bir çevre yönetimi ve muhasebe sistemi ” logonuz var mı ? Olumlu 1, 4 Olumsuz yanıt Alındı
- Yerel Yönetim olarak Avrupa Birliği “ EMAS ” tüzüğünde bahsi gecen “Sistemde yer almak isteyen tüm kurumların bir çevre politikası kabul etmesi/ eylemlerini/ ürünlerini ve hizmetleri ile ilgili bir çevre bildirisi ” çalışmanız var mı ? 6 Olumsuz yanıt Alındı

Yanıt	Frekans	Yüzde
Olumlu	11	24
Olumsuz	35	76
Toplam	46	100

Alınan cevaplar ile, Avrupa birliği yönerge ve tüzükleri henüz Türk kanunlarında yer almadıklarından bu konuda yerel yetkililerin ve hiçbir fabrikanın ciddi bir çalışması olmadığı gözlemlendi.

BÖLÜM 4 SONUÇLAR

İnsanlar hürriyetin bir aracı olarak teknolojiyi geliştirmeye çalışmışlardır. Fakat daha sonraları teknoloji insan hayatının tüm alanlarına müdahale ederek hürriyetçi ortamı bozmuştur. İnsan teknolojinin esiri olmuş ve getirdiği faydalar yanında zararlarını da görmüştür. Dünyanın birçok devletlerinde, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra aşırı nüfus artışı, yeni üretim teknolojilerinin ve hammaddelerinin sanayi üretiminde kullanılması çevre kirliliğine yol açmıştır . Sanayileşme ile oluşan sorunlar arasında, sanayileşmenin yapıldığı alanların uygun olmaması çevreye zarar verdiği gibi, turizm alanlarının, tarım arazilerinin, kültür ve tabiat varlıklarının yok olmasına neden olmuştur.

2. Dünya savaşından sonra filizlenen Çevrecilik Bilinci Avrupa Birliğinde kurumsal olarak hızla gelişmektedir. Bu bilinç belirli bir zaman ve farkı ile Türkiyede paralellik göstermektedir.

“Çevre ve Orman Bakanlığı kurulmuş, İller bazında Çevre Yönetimi Şube müdürlükleri ile 81 ilde örgütlenme tamamlanmıştır. 2782 sayılı Çevre Kanunu⁽⁶²⁾ çıkarılmış, kanundaki aksaklıklar 5491⁽⁶³⁾ sayılı değişiklik kanunu ile düzeltilmiştir. Çıkarılan Çevre kanununda ve düzeltmeler yapan değişiklik kanununda Avrupa Birliği Müktesebatına uyum sürecinde çalışmalar yapılmaktadır. Devletin tek başına politika saptaması çevre sorunlarını önlemeye, ve ortadan kaldırmaya yeterli olamaz.

Kanunun ile birlikte büyük bir işlevi olan tüzük ve yönetmeliklerde eksiklerimiz bulunmaktadır. Ancak bizden 20 veya 30 yıl önce bu işe başlayan Avrupa Birliğinin de eksikleri vardır. Onlarda eksiklerini zaman içerisinde tamamladılar ve halende tamamlıyorlar. Bizimde eksiklerimiz var. Zaman ile Avrupa Birliğine uyumlu kanun, tüzük ve yönetmeliklerimizi geliştireceğiz bu durum gözlemlenebilmektedir. İl

⁽⁶²⁾ Kabul Tarihi 09.08.1983 Resmi Gazete Tarihi 11.08.1983

⁽⁶³⁾ Kabul Tarihi 26.04.2006 Resmi Gazete Tarihi 13.05.2006

örgütlerimizle 81 ildeki örgütlerimizle her yeri kontrol ediyoruz demek değildir. Bunun en pratik örneği İskenderun bölgesidir. Devletin Çevre ve Orman Bakanlığı vasıtası ile Hatay İl organizasyonu Sanayi tesislerinin yoğun olarak bulunduğu İskenderun Sanayi tesislerine 80 Kilometre uzaktaki Antakya dadır.

Türkiyede Sıvı atıkların sadece yüzde 30'u artırılarak deşarj ediliyor.

Türkiye de durum yukarıda değinildiği gibi iken; firmalar ile yapılan görüşmelerde çevre yatırımları olduğundan gelecek için ümitli olunabilir.

Ancak bütün eksiklerimizin yanında Endüstriyel Çevre Kirliliğinin Önlenmesi konusunda en ciddi sorun tüm kademelerde bu konuya gereken ciddi yaklaşım eksikliği, durumu kurtarma, idare etme çabasıdır. Bu eksikliğin ve çabanın en belirgin göstergesi Çevre Kanunumuzda Geçen “Sürdürülebilir Kalkınma İlkesi çerçevesinde uzun dönemli değerlendirme” ve “ Koruma Kullanma Dengesi ” terimlerinde yatmaktadır. Bunlara dayanarak Çevre Konusundaki olumsuzlukların göz ardı edilebilmesine olanak sağlanmaktadır. Bu Paralellikte 1983 yılından önce kurulan fabrikalar için ÇED Raporu aranmamaktadır. Bu fabrikalar bugün yaptıkları yeni yatırımlar içinde ÇED Raporu almamanın yollarını bulmaktadırlar.

BÖLÜM 5 ÖNERİLER

Atmosferin kalınlığı 150 km olup, 5 km'si canlıların yaşamasına elverişlidir. Sanayinin gelişmesi ve belirli bölgelerde toplanması beraberinde köyden kente göçü artırmış, büyük insan toplulukları ortak çevrede yaşama durumunda kalmışlardır. Fabrika bacalarının, motorlu araçların, ısınma neticesi oluşan durumlar havayı kirletmiş, sonuçta insanlar hava kirliliği ile baş başa kalmıştır. Eskiden birkaç kentte görülen hava kirliliği şimdi bütün kentlerde görülmeye başlanmıştır. Hava kirliliği sorunu sadece gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelere ilişkin bir mesele değil, gelişmiş olan ülkelerde de önemli bir sorundur. Fakat gelişmiş olan ülkelerde teknoloji sayesinde az da olsa hava kirliliğinin üstesinden gelmektedirler.

Sanayileşme olmalı ki, kalkınma da o zaman olabilir. Çevrecilik sanayileşmeye karşı olmak değildir. Günümüzde önce çevre kirletilmekte ve daha sonra önlemler alınmaya çalışılmaktadır. Sanayileşme ile bağlantılı birçok durumlar insanlığı ve çevreyi tehdit etmektedir.

İskenderun da Endüstriyel kirlilik konusunda karşılaşılan en ciddi problem; Fabrikaların tamamının eskiden kurulmuş olmalarından dolayı, Çevre Etki Değerlendirme Raporundan muaf olmaları. Görüşülen hiçbir tesisin Çevre Etki Değerlendirme raporu bulunmamakta idi. En son 2005 yılında kurulan Nursan fabrikası, üretime geçmiş, kapasitesini arttırmış ama hala “ Ön Çevre Etki Değerlendirme Raporu ” var. Çevre Kanununda belirtilen Çevre Etki Değerlendirme raporundan muafiyet tüm fabrikalar için kaldırılmalıdır. Bu durum değişmedikçe, yeni kurulan tesisler rapor almaktan kaçmak için yollar aramaya devam edecektir.

İskenderun için Endüstriyel kirlilik konusunda bir diğer nokta; Denetim ve Ceza yetkisi İl Merkezindeki Çevre ve Orman Bakanlığı birimindedir. Seksen kilometre uzaktan

Sanayiinin yoğun olarak bulunduğu İskenderun'un kontrolü mümkün değildir. Denetim görev ve yetkisi 5491 sayılı kanunun 9., 12 ve 16 Maddeleri ile 2782 sayılı kanunun değişiklik yapılan 12., 15 ve 24 maddelerine göre, belediye tarafından kurulmuş Sarıseki ve Payas Belediyeleri “ Çevre Denetim Birimlerine ” , ceza kesme ve kesilen cezanın yarısını çevre denetim faaliyetlerinde kullanılmak üzere devredilmelidir. Ancak görev ve yetki devri yapılan belediyeler İl Çevre Yönetimi Şube Müdürlüğüne, devredilen yetkinin doğru kullanılıp kullanılmadığı konusunda denetlenmelidir.

Çevre Etki Değerlendirme raporu, deşarj raporu veya emisyon raporu veren kuruluş rapor verdiği kuruluşun sorumluluğunu taşımaktadır. Bu raporlar bir formatite belgesi olmaktan çıkarılmalı, fonksiyonelleştirilmelidir. Denetim veya analiz yapılan sürede fabrikanın kurallara uyuyor olması, ancak daha sonra kurallar ve limitler dışına çıkması engellenmelidir. Anket çalışması yapılan pek çok tesis özellikle gözle görülebilen bir şekilde baca emisyonu olmasına karşın, limitler içinde olduğuna dair raporu bulunmaktadır. Bu konuda denetim yetkisinde bulunan kuruluşlarda toleranslı davranabilmekte, “ Göz analizör değil ki, sınırlar dışında olduğunu nereden biliyorsun ? ” diyebilmekte. Kanunların uygulanmıyor olması bu konuda Antakya Barosuna görev vermektedir. Baro kanunların formaliteden öte uygulanması için kanuni girişimlerde bulunmalıdır.

İl Çevre Yönetimi Şube Müdürlüğü'nün liderliğinde ve kaymakamlık ile birlikte koordinasyonunda, Sarıseki ve Payas belediyesi, sivil toplum örgütü ve fabrikaların temsilcilerinin de katılımı ile bir grup çalışması yapılmalı. Bu grup ilçe hıfzısıhha kulunun bir alt grubu olarak sadece endüstriyel çevre korunması konusunda çalışmalı. Sadece kanunların zorlaması ile göstermelik, tek tek fabrikaların çalışmalarının ötesinde, geniş katılımlı, şeffaf bir grup çalışması yapılabilir. Bu grubun belirleyeceği bir program çerçevesinde fabrikalar birbirini kontrol ederek çevre yatırımlarını sürdürebilir. Ancak yapılan anket çalışmalarında fabrikaların çevre gönüllüsü olmadıkları, kanun ve yönetmeliklerin zorlaması ile çevreye ilgi

gösterdikleri görülmüştür. Fabrika yönetimlerini bu konuya yönlendirmek yerel yöneticilerin görevidir.

Çevre halkının çok büyük bölümü fabrikalarda çalışmakta veya bu fabrikalar ile iş ilişkisi içerisinde. Ayrıca birey olarak bu fabrikalar ile başa çıkamayacakları, şikayet etseler de hiç bir şey değişmeyeceği görüşü hakimdir. Sivil Toplum Örgütünün üye sayısı düşünüldüğünde halkın Çevre konusundaki ilgisi daha da belirginleşmektedir. Üniversite bünyesinde lisans ve yüksek lisans seviyesinde çalışmalar ve araştırmalar yapılmalı, bunların sonuçları yetkililere ve halka duyurulmalıdır.

Avrupa Birliği kurallarına Fabrikaların uyum zorunluluğu olmadığından fabrikaların bu konuda hiçbir hazırlıklarının olmadığı gözlemlendi. EMAS tüzüğü ve SEVESO yönergesi temelinde “ Çevre Gönüllüsü Fabrikalar ” yaratmayı amaçlıyor. Avrupa Birliği kanuni zorlamalar ile çevreye zarar vermeyen, çevreyi koruyan değil, kanunların ötesinde bir çevre gönüllüsü gibi çevreye katkıda bulunan fabrikalar istiyor. Artık dünya ticareti ülkeler arasındaki sınırlar ile sınırlanamıyor. Ticaret limitleri artık sınırlar ile değil standartlar ile belirleniyor. Ancak ticari standartlar artık sadece ürün ile ilgili değil, bunu ötesinde üretimin tüm safhalarını kapsıyor. İskenderunda ki sanayi tesislerinin bir çoğu ISO 9000 belgesine sahip. Bu belgeye sahip olmalarının sebebi, müşterilerinin tedarikçi değerlendirmelerini ISO9000 sahibi firmalar arasından yapmaları. Gelişen Çevre Bilinci ile pek yakında firmalar tedarikçilerinden ISO14000 Çevre Kalitesi Belgesi de istemeye başlayacaklardır. Bu gidişatı gören bazı firmalar; Oysa Çimento bu belgeyi almıştır. İsdemir Bu konuda çalışma yapmaktadır. Diğer firmalarda tedarikçileri ISO14000 Çevre Kalitesi Belgesi talep etmeye başlayınca bu konuda çalışma yapacaklardır. Ancak burada düşündürücü olan fabrikaların kendi istekleri ile değil zorlama ile çevre konusunda çalışma yapmalarıdır. Bu şekilde yapılan çalışmalar genelde göstermelik olmaktadır.

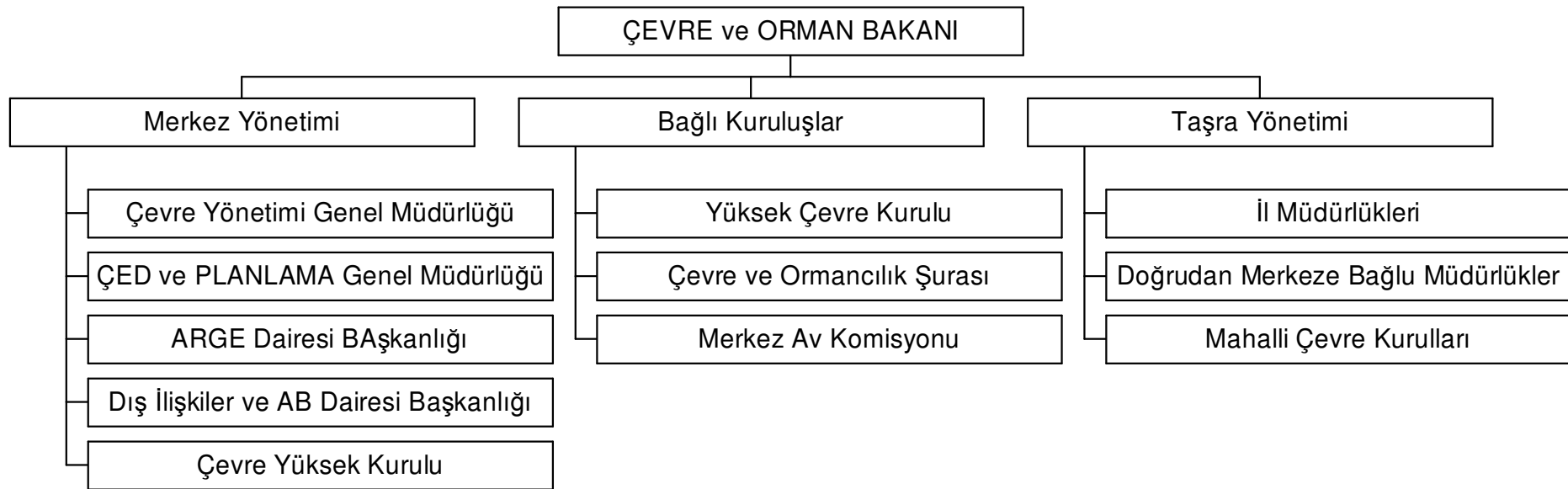
AVRUPA BİRLİĞİ ÇEVRE KOMİSYONU ORGANİZASYON ŞEMASI



EK 1



ÇEVRE ve ORMAN BAKANLIĞI ORGANİZASYON ŞEMASI



EK 2

<http://www.cevreorman.gov.tr/teskilat/index.htm> Tarih : 26.12.2006

KAYNAKLAR

- Türkiye'nin Çevre Politikası Nedir Ne Olmalıdır (Kolektif Çalışma) Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını Ankara 1987
 - M. Nevzat Kor – İzzet Öztürk; “ Çevre Kirlenmesinin Tarihi Gelişimi ” İnsan ve Çevre,
 - Dr. Sevim Budak; Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası, Büke Yayınları, İstanbul , 2000
 - Firuz Demir Yaşamış“ Çevre Yönetiminin Kuramsal Temelleri ” Türk İdare Dergisi Sayı 403 Ankara 1994 TC İçişleri Bakanlığı Yayını
 - Dr. Pervin Dedeler Bezirci, AB Sürecinde Çevre, Tasam Yayınları, İstanbul, 2002
 - Nükhet Turgut , Çevre Hukuku Savaş Yayın Evi, Ankara 2001, Yenilenmiş 2. Baskı
 - Council Regulation (EEC) No 1210/90 of 7 May 1990 on the establishment of the European Environment Agency and the European environment information and observation network
(http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=Regulation&an_doc=1990&nu_doc=1210) (Tarih 13.03.2006)
 - http://europa.eu.int/scadplus/treaties/singleact_en.htm (Tarih 14.03.2006)
 - http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/C_2002325EN.000501.html (Tarih 14.03.2006)
 - <http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/amsterdam.html> (Tarih 15.03.2006)
 - http://europa.eu.int/comm/environment/news/efe/pdf/news8_en.pdf (Tarih 07.03.2006)
-

- 2000 Yılı Gelişme Stratejisi “Türkiye İçin Katılım Ortaklığı” AB Komisyonu Temsilciliği, 2000
 - http://org.eea.eu.int/documents/brochure2004/general_brochure_web-TR.pdf (Tarih 18.03.2006)
 - http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel/tools/consultantforum_en.htm (Tarih 25.03.2006)
 - <http://europa.eu.int/comm/environment/impel/> (Tarih 25.03.2006)
 - Avrupa Topluluğu’nda ve Türkiyede Çevre Mevzuatı , Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Ankara
 - <http://eippcb.jrc.es> (Tarih 25.03.2006)
 - <http://www.anayasa.gov.tr/general/icerikler.asp?contID=276&menuID=&ID=276>
 - <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=7.5.7191&sourceXmlSearch>)
 - <http://www.nethaber.com/NewsDetails.aspx?id=6269> Tarih 12 Aralık 2006
 - <http://www.dilevi.org/secimsonucu/DetaySon.asp?HABERID=42> (Tarih 25.12.2006)
 - www.dpt.gov.tr Tarih 25.12.2006
 - <http://www.anayasa.gov.tr/general/icerikler.asp?contID=276&menuID=&ID=276>Tarih: 25.12.2006
 - http://ec.europa.eu/commission_barroso/dimas/index_en.htm Tarih 25.12.2006
-

- Hürriyet Gazetesi 25 Ekim Nüshası
 - www.iskenderun-bld.gov.tr
 - TC Resmi Gazetesi
 - AB Resmi Gazetesi
-

ÖZGEÇMİŞ



B. Gökhan Civelek

Temas :

e-mail : Gokhan.civelek@gmail.com

Cep : +90 533 575 77 82

İS TECRÜBELERİ

Erenco A.Ş.,01.12.2003 Halen devam etmektedir.
Kıdemli Mühendis - Iskenderun

ABB Elektrik ve Sanayii A.Ş. ,01.02.2001 - 30.11 2003
Ürün Müdürü (Endüstriyel Enstrumantasyon) - Istanbul

FIRAT PLASTİK LTD.ŞTİ ,2000 (Mayıs) ila 2001 (Şubat)
Kalite Güvence Müdürü - Ankara

Phoenix Contact Ltd. Şti.,1999 (Ekim) ila 2000 (Mayıs)
Satış Mühendisi - - Ankara

Elimko Ltd. Şti 1995 (Aralık) ila 1999 (Ekim)
Satış Mühendisi - - Ankara

Eğitim

Mba Çağ Üniversitesi 2005 – Devam Etmektedir

Lisans GaziAntep Üniversitesi Fizik Mühendisliği - 1994

Yabancı Dil

İngilizce

Bilgisayar Deneyimi

Windows, MS office programları, MS project

Kişisel Bilgi

Doğum Tarihi 08.07.1968, Evli 1 Çocuk Babası. Askerlik Görevi 1995'te yapıldı.
